ESŐ

irodalmi lap

2024/3. ősz

ÁFRA JÁNOS – BALÁSSY FANNI – BÁNKI ÉVA – BENE ZOLTÁN
BÉRCZES LÁSZLÓ – BIRÓ ZSOMBOR AURÉL
FARKAS WELLMANN ÉVA – FECSKE CSABA – FILIP TAMÁS
GÉCZI JÁNOS – HARAG ANITA – HÁY JÁNOS – JENEI GYULA
JÓNÁS TAMÁS – JUHÁSZ TIBOR – KARAP ZOLTÁN
KISS LÁSZLÓ – KOPRIVA NIKOLETT – KUSTOS JÚLIA
LACKFI JÁNOS – LAPIS JÓZSEF – LATOR LÁSZLÓ
LÁZÁR KINGA – MARKÓ BÉLA – ORAVECZ IMRE
P. NAGY ISTVÁN – PÁL SÁNDOR ATTILA
PAPP-SEBŐK ATTILA – PAYER IMRE – PETŐCZ ANDRÁS
PODMANICZKY SZILÁRD – REGŐS MÁTYÁS – REKE BALÁZS
SERFŐZŐ SIMON – SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY – SZEGŐ JÁNOS
SZŰCS SÁNDOR – TOMAJI ATTILA – TÓTH KRISZTINA
VIDÉKI PÉTER – VÖRÖS ISTVÁN – WIRTH IMRE – ZALÁN TIBOR

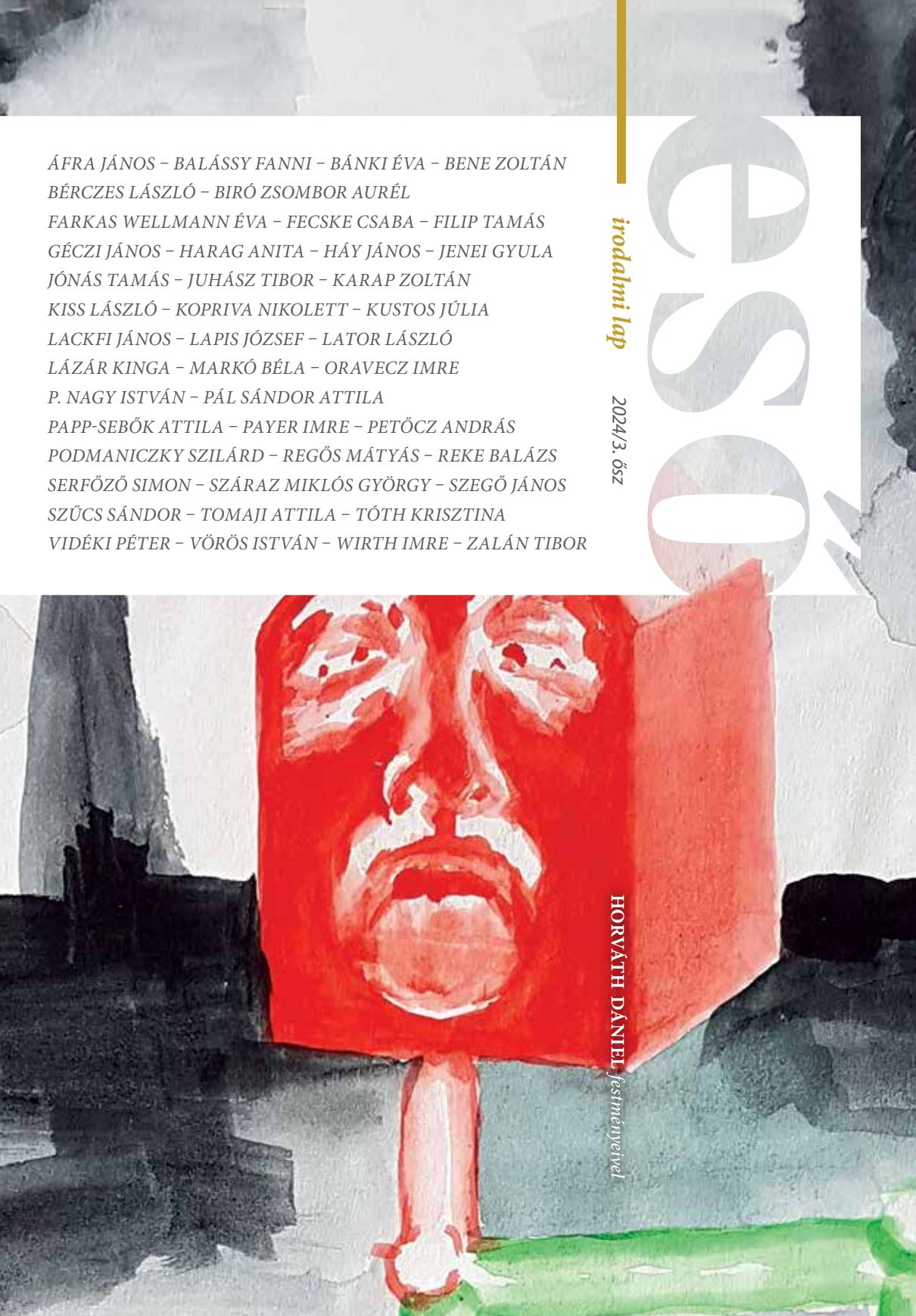

HORVÁTH DÁNIEL *festményeivel*

Ősz

2024. ősz
XXVII. évfolyam 3. szám
Megjelenik negyedévente
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztő: Molnár H. Magor
Szerkesztőbizottság:
Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv, tördelés: Cselle Judit
Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseghy u. 7/a;
telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

AMÍG A HINTA LENG

3 TÓTH KRISZTINA
Mi legyen
4 HÁY JÁNOS
Régi hősök, régi álmok
5 WIRTH IMRE
Huszonöt évesen; Sosem foglalkoztam; Meghalni megyek haza…
6 KISS LÁSZLÓ
Olvasók és olvasottak
9 MARKÓ BÉLA
Halandóság
10 FARKAS WELLMANN ÉVA
Amíg a hinta leng
10 HARAG ANITA
Intim kapcsolat
17 LÁZÁR KINGA
Farkasvakság; Altató Rémusznak a farkasokról; Malvina a hegyekbe költözött
20 P. NAGY ISTVÁN
Tengerrel, tenger nélkül
23 FILIP TAMÁS
Füst a víz felett; Egy kő; Annie Ernaux olvasása közben; Az üres füzet
25 BIRÓ ZSOMBOR AURÉL
Egy merevedés története

TIBETI SZÉL

30 SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY
Tibeti szél

ÖREGSÉG

42 ZALÁN TIBOR
A történet
42 GÉCZI JÁNOS
Vers a testről; Vers, meg nem írt részletekkel, a névről; Vers a múltról, jövőtlenül
44 PETŐCZ ANDRÁS
Öregemberszonett – Feküsz; Öregemberszonett – Hiába minden
45 BÁNKI ÉVA
Túl
46 ÁFRA JÁNOS
Rossz gyerek; Félreértett tisztaság
48 BÉRCZES LÁSZLÓ
Hintaszék
50 FECSKE CSABA
Előnytelen változások
51 SERFŐZŐ SIMON
Egyetlen fa sem; Ajtóm nyitva
52 LAPIS JÓZSEF
Ház a túlvégen
54 JUHÁSZ TIBOR
Apám hajnalban disznóvért eszik
55 KARAP ZOLTÁN
A vállalkozó
60 LACKFI JÁNOS
Elmúlik
62 TOMAJI ATTILA
Helyzetjelentés; Öreg hajós
63 BALÁSSY FANNI
A tenger
65 REGŐS MÁTYÁS
Zseblámpafény
66 BENE ZOLTÁN
Vigasz
68 REKE BALÁZS
Réz

INTERJÚ

74 JENEI GYULA
A klasszika-filológiától a Panelprogramig
Beszélgetés Reke Balázzsal

KÖPÖNYEG

85 LATOR LÁSZLÓ
Szárszó, november
85 SZEGŐ JÁNOS
Tiszta rejtély – a Lator-vers mint feladvány

88 PÁL SÁNDOR ATTILA
Szentendre, augusztus
89 VÖRÖS ISTVÁN
Duino, szeptember
89 KOPRIVA NIKOLETT
Jelek a rögnek
90 KUSTOS JÚLIA
Nyárutó
92 PAPP-SEBŐK ATTILA
Ilyenkor nyáron
93 PAYER IMRE
Angyali lator
93 JÓNÁS TAMÁS
Zárszó, december

A FOR KALÁRA

95 ORAVECZ IMRE
Alkonynapló II.
97 PODMANICZKY SZILÁRD
Örök élet meg egy nap

OLVASÓ

101 VIDÉKI PÉTER
„Beszélek-e a sírban szeretetedről?"
Lapis József: Beszédtöredékek a halálról
Bentlakás
Jónás Tamás: Kívülálló
108 SZŰCS SÁNDOR
Az érdektelen történetek varázslata
Reke Balázs: Panelprogram

TÓTH KRISZTINA

MI LEGYEN

Mi legyen kérdezem ezzel a sok CD-vel itt sorakoznak dobozban
ezek szóltak amikor szeretkeztünk főztünk utaztunk mi legyen
üres tokok borítók összekarcolt korongok címek hol van
az a sokévnyi dallam ki játssza őket újra egyszer le nekem

Mi legyen a tollakkal ezek is megmaradtak de nem írnak
halott tokok nem vesz senki belejük áttetsző csőbetétet
szótárak állnak oszlopokban tele átlapozott szavakkal
valahol megrohadnak penészednek vagy majd elégnek

Mi legyen szavakkal senkinek sem kellenek nézd mennyi szótár
mi legyen a fényképekkel a fiókokban felcímkézett dobozokban
sok száz korábbi arc egymást bámulja én voltam ez te voltál
emlékszem minden ruhára pillanatra lépcsőházra elmúlt hol van

Mi legyen kulcsokkal kérdezem hol vannak már a zárak
kidőlt kapuk ajtók előszobák mész körbe nincs az időn bejárat
füzérnyi zörgő kulcs ami semmit se nyit semmit se zár be
ott csak felmagzott akácos van hiába keresnéd azt a házat

Mi legyen a negatívokkal böngésszük őket a fénybe tartva
szellemek integetnek futnak kirándulnak mozognak rajtuk
szalagon fehér álomlények egyszer előhívja-e bennünk
valaki még sápadt sötétbe tekeredett hallgatag gyerekarcunk

Mi legyen a diákkal útikönyvekkel az összehajtogatott térképekkel
megtett utak lila ereivel az áttetsző vékonyodó emberi bőr alatt
mi legyen az eltévedő bolyongó felejtő szakadozó testtel
mi legyen mondd mindazzal ami végül mégiscsak itt marad

hová tegyük hol kell tárolni őrizni félretenni mégse múljon
rajtunk hogy nem marad nyom megválni mondd miféle trükkel
lehet a testtől kiürült átlátszó tollbetéttől már lélek
ha végleg elfogyott akkor majd mi legyen az életünkkel

HÁY JÁNOS

RÉGI HŐSÖK, RÉGI ÁLMOK

Nem lett más,
csak egy olyan világ,
amit senki nem várt.
Ideálltunk, odaálltunk,
a végén mindenki ráunt,
a legjobb, ha az van, ami van,
nem zavar meg senkit a változás.

Nem lett más,
hatvanas évek,
hetvenes évek,
hősök és szégyenletes árulás,
lehet majd, lehet majd,
de nem lett más az élet.

A no war egy
tetovált var lett a szíven,
és nem maradt közösség,
csak a tolakodó önös én,
aki elfogad mindent,
ha neki megéri,
azt mondják, a százat
is megéri, ha marad
ezen a szinten, és nem
mérgezi halálra a testet.

Hamis láz a lázongás,
hisz a lázongó is
része a rendszernek,
benne van mindenben,
az ellenállás reklámfelület,
rajta keresztül fülelek,
én az ellenállás
divatjáért felelek.

Ne légy lázadó,
és ne légy lázas,
mert a láz csak tovább
növeli az üvegházhatást,
holott már mindenki
tudja, energiatakarékos
háztartási gépekkel
csökkenthetjük
a jövő kockázatát
és növelhetjük a fogyasztást.
Cseréljük ki a régit,
vegyük meg az újat,
morálisan helyes
cselekedetbe bújtat
a tőke minden vásárlást.

Hol vagytok jót akarók,
hol vagytok régi hősök,
nevetünk rajtatok, hogy ti
voltatok azok az ősök,
akikkel kérkedik a jelen,
holott már írmagotok sincs jelen.
Jaj annak, aki igen,
és jaj annak, aki nem,
jaj annak, akinek jaj,
jaj a nincs, és jaj a van.
Kispénzű vásárló!
Jelen!
Nagypénzű vásárló!
Jelen!
Jaj másnak és jaj nekem,
meleg homokba
dugom a fejem.

WIRTH IMRE

HUSZONÖT ÉVESEN

semmi
más, csak a szerelem, állok
a szülőszoba előtti
folyosón. Elküldenek. És
én hazaballagok éjjel,
keresztül Óbudán. Nyílik
egy ablak, kinéz Aquincum
zenetanára, a barbár
sötétben énekel. Mindig
kitárja a csöndet, mikor
gyerek születik, a Dunán
kavicsot szitál valaki.
Ő tudja, hogy Orfeusz, ha
tízet kacsázik, megmenti
a lényeget. Alvilágból
a nőt, akit szeret. Mennyit
hibázik, hány tíz halál. De
most az ablakból valami
más zeng a lakótelep
ájult, száraz, forró nyarán,
énekel a múlt, csecsemő
sír fel. A Margit-kórházban
egy percnyi álom, ennyi jár,
eltakarom a fény elől
az újszülött szemét, nyissa
fel, nézzen végre rám, vegyen
levegőt, és énekelje
át a hajnalt, egy fiú,
akvadukt csobogásában,
Eurüdikét életre
sirató emlékezetben.

SOSEM FOGLALKOZTAM

a kor
mágiájával, se húsz-, se
hatvanévesen – sohasem
tudtam, élni mit jelent. Vagy
szeretni. Próbálkoztam a
szavak közti egyensúllyal,
mintha a megváltás kínja
így kisakkozható lenne
versben. Egy szó kirántja
a rákot a májból, betűt
szül nyögve szerelmed. Majd
mondatokba fekszel, s erdőt
ölelsz át, egy szinekdochét.
Szövegtested holt nyelvtanát
felejtik vigasztalásul.

MEGHALNI MEGYEK HAZA…

Nem
értem, miért ez jutott eszembe
délután négykor, pénteken.
Tétovázva mentem át a kerten,
mint mindig, amikor nem a
Ferenczy utcát részesítem
lomha előnyben. De miért
is kezdtem írni ezt? A tétova
szóért. Petőfi néz
a Károlyi-kertben át, oda.
Legyint a nyeszlett alak: kár
mindenért, kardom sosem suhan
már kék egekbe. Batár
az éj, visz a semmibe, hogy zúg a
bogár, potroha fénylik, mint
negyvennyolc csillaga. De én
meghalni megyek haza. Kint
ragyog a maradék, néma nyelvén
beszél a HÉV, kattog a sín,
a Duna, összehúzott partok közt,
fecsegni kezd.
Álmában dinnyemagokat köpköd
szanaszét.

KISS LÁSZLÓ

OLVASÓK ÉS OLVASOTTAK

Kosztolányi Dezső

A szobámban olvastam, amikor ott termett Kosztolányi Dezső. A betűk, mint az ebéd utáni olvasgatáskor megszokott, épp halványodni kezdtek a papíron, fura kacskaringókat vetve a könyvben láthatótól eltérő formákat öltöttek, és különös, távolról jövő hangok is megcsapták fülemet, ami egyértelmű jele volt annak, hogy eltelve az ebédre fogyasztott étellel, szervezetem pihenni készül. Kosztolányi Dezső minden előzmény nélkül jelent meg, egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy tőlem kissé jobbra, idebent ül. Arcát profilból láttam, úgy festett, mint Major Henrik karikatúráján,

de a sietve odavetett vonalak helyett sötét öltönyös hús-vér figura foglalta el helyét a fotelban. Láthatóan várt valamire. Nyilván arra, amire magam is azonnal késznek mutatkoztam, hogy számomra kedves műveinek keletkezési körülményeiről kérdezzem, munkamódszeréről faggassam, legvégső esetben – bocsánatos bűn – a róla írott tanulmányaim értékelésére kérjem. Furcsamód nem éreztem megrendülést, nem jöttem zavarba, ellenkezőleg, szempillantás alatt felismertem, milyen kivételes szerencse ért, de azt kellett tapasztalnom, hogy bármennyire is szeretném, nem tudom megfogalmazni a kérdéseimet. A második nekifutás sem járt eredménnyel. Ugyanekkor Kosztolányi Dezső alakja kissé elmosódott, noha maga Kosztolányi Dezső ugyanolyan bizonyossággal ült a helyén. Címek villantak föl előttem, *Édes Anna*, *Esti Kornél*, számos tárca, rövid novella, de csak mintha valamilyen kaleidoszkópot forgatnék a szemem előtt. Kosztolányi Dezső moccanatlan maradt, továbbra sem pillantott rám, mégis egész lényével biztatott. Millió kérdésem és ötletem volt, s ha akad a közelemben jegyzetfüzet, nyomban érte kapok. Ehelyett azonban az ölemben tartott könyvből észrevétlen gyorsasággal kitáncoltak a betűk, s mire elnézést kérhettem volna Kosztolányi Dezsőtől, hogy életem nagy lehetőségével – amely az ő élete nagy lehetősége is lehetett – képtelen vagyok élni, a pamlagon ülve elnyomott az álom.

Mátyás király és a gyomorbajos püspök (széljegyzet egy meséhez)

Egy püspök panaszkodott Mátyás királynak, hogy nincsen étvágya, nem bír enni.

– Segítek én azon, ha akarja – mondta a király –, kigyógyítom!

A püspök beleegyezett. Mátyás király elvitte oda, ahol a szegény emberek kubikoltak. Adott neki egy talicskát, szerszámot, és azt mondta, hogy csak kubikoljon a többi emberrel, majd visszajön ő akkor, mikor megjön az étvágya.

Otthagyta Mátyás király egy hónapig. Mikor aztán elment hozzá, kérdezte:

– Van-e étvágya?

– Az étvágyam megjött, csak az a baj, nincs mit enni!

A király visszaadta a hivatalát, aztán a püspök sem panaszkodott többé, hogy nincs étvágya.

A szegény embereket meg ugyanúgy le se szarta senki.

A pálya csúcsa

Ünnepelték az írót. Pályatársai, kollégái, barátai heteken át méltatták életművét, és meleg hangon üdvözölték születésnapján, mely oly kerek volt, hogy kerekebb nem is lehetett volna. Az író, aki oly nagy volt, hogy nagyobb nem is lehetett volna, szelíd alázattal tűrte a lelkendező tolakodást. Mondataira gondolt, a sok millió karakterre – egyre táguló univerzumának megannyi bolygójára –, amelyet az évtizedek során gépbe vitt. Ezek szerint mégiscsak volt értelme a lankadatlan, sokszor hasztalannak látszó erőfeszítésnek. Megérte. Írtam egy-két fontos dolgot, nyilatkozta. Ám meg volt róla győződve, hogy számtalan fontos dolgot írt. És a java még csak ezután következik.

De szélütés következett, amely leverte a lábáról, s csakhamar elvitte az írót.

Hogy tehette ezt vele a Mindenható, sápítoztak pályatársai, kollégái, barátai. Micsoda balszerencse! És épp a pálya csúcsán!

Micsoda szerencse, mondogatták mások. Ennél jobbat nem is tehetett volna vele a Mindenható.

Az interjú

Az egyik irodalmi lapnál történt az eset, már meg nem mondom, melyiknél. Karácsonyi interjút készítettek a neves tudóssal, akinek tanulmányai új fejezeteket nyitottak az irodalomelméleti kutatásban, és akinek karizmatikus alakja köré jeles eredményeket felmutató értelmezői iskola szerveződött. Tanítványai rajongtak érte, tisztelői lelkesen olvasták, ellenségei ugyancsak lelkesen, tiszta szívükből utálták.

A nyugdíjazás előtt álló professzor közismert volt színes egyetemi előadásairól, szellemes replikáiról, lenyűgöző asszociációiról. Élményszámba ment vele a beszélgetés.

A lap ifjú szerkesztője – maga is doktorandusz – felkészülten ült le beszélgetni egykori tanárával, kérdései egytől egyig a nagyra becsült életmű beható ismeretéről árulkodtak.

Első kérdésére, miszerint a Tanár Úr újabb kutatásai megkérdőjelezik, avagy árnyalják-e bármilyen módon a struktúraelméleti irányzatok alkalmazhatóságával kapcsolatban eddig elért eredményeit, a tudós azt felelte:

„Pál, Kata, Péter, jó reggelt, már odakünn a nap felkelt."

A szerkesztő ezután arról érdeklődött, hogy a Professzor Úr szerint van-e még létjogosultsága a hermeneutikának, avagy a biografikus, netán autofikciós olvasatok reneszánsza várható a közeli jövőben. A tanár úr válasza így szólt:

„Kukurikú, török császár, add vissza a gyémánt félkrajcáromat!"

A harmadik kérdésre, amely a honi tudósképzés aggályos elitizmusának lehetséges okait firtatta, a következő válasz érkezett:

„Kismalac, kismalac, engedj be! Nem engedlek, lófaszt a seggedbe!"

Az interjú ezen a ponton véget ért, de a lap, amely hagyományosan oldalakra rúgó mélyinterjúkat közölt, ebben a formában is vállalta a közzétételét. A tanítványok rajongtak érte, a tisztelőkből az értetlenkedés hangjait csalta elő, az ellenségek pedig farkast kiáltottak, és a tudós, valamint a szerkesztőség felelősségre vonását követelték.

A főszerkesztő főszerkesztői jegyzetben írott válasza szerint, amely a következő lapszámban volt olvasható, a beszélgetés, terjedelme ellenére, mély. Nagyon mély.

Láttam repülni a költőt

Mindig szerettem volna tudni, mi jár egy költő fejében. Szerencsére a minap egy költő haladt előttem. A pályaudvar felől a belváros irányába tartott. Telefonját a fülére tapasztotta, amiből arra következtettem, hogy titokzatos költői életéről diskurál valakivel. Mivel szaporán lépdelt, nekem is igyekeznem kellett, ha nem akartam lemaradni. Valahol azt olvastam, ha egy költő verset ír, aznap, de lehet, hogy még napokkal később is, pár centivel a föld felett jár. Ez a költő bizonyosan végzett valami számára fontos munkával, talán élete versét írta meg hajnalban, időnként ugyanis szökkent egyet, hol egy buckán, hol egy fűcsomón, hol egy macskaköves szakaszon ugorva át. Igyekezetem siker koronázta, a közelébe tudtam férkőzni annyira, hogy tisztán halljam, amint azt mondja: a történetek arra valók, hogy újra

és újra elmeséljük őket. Azon tűnődtem, hogy a jelek szerint olyan költőre akadtam, aki regényeket is ír, amikor hangos csikorgás törte meg a reggeli csendet, és egy autó kivágódott jobb felől. A költő e pillanatban lépett le a járdáról az útra, egyenesen az újra felgyorsuló autó elé. Épp csak annyi időm maradt, hogy megtorpanjak. Az ütközés nyomán a költő, mintha valami különös légáramlat ragadta volna el, a magasba emelkedett, kétszer megpördült, és visszazuhanva hangos csattanással elterült a kövezeten. A telefon még sokáig imbolygott a levegőben. Aztán csak leesett az is.

Búcsúlevél

Ma van az ötvenhatodik születésnapom. A szakmában nem szeret senki. Akik szembedicsérnek, a hátam mögött nevetséges fércmunkáknak minősítik a szövegeimet. Facebook-bejegyzéseimre nem érkeznek lájkok. Ez idáig egyetlen antológiába se válogatták be az írásaimat. Meg akarok halni. Berger Mihály fülszövegíró.

MARKÓ BÉLA

HALANDÓSÁG

Aknay János: A Megváltó*, 2009,*
vászon, akril, 75,5 x 55 cm, magángyűjtemény

Így kell talán elképzelni a reggelt,
hogy önmagától elválik a nap,
hiszen amiből éppen kiszakadt,
vagy azt is mondhatnám, ahonnan felkelt,

ugyancsak ő volt, mert nélküle nincsen
az égvilágon semmi, csak sötét,
de megvilágítja anyja ölét,
és általa lesz a semmiből minden,

mint rég kihunyt szénből tűzláng megint,
ahogy fellobban, de még nem tekint
reánk, csak megkísérel végre formát

ölteni, s most történik meg vele,
amire vágyott már, egy fekete
öröklét helyett fényes halandóság.

FARKAS WELLMANN ÉVA

AMÍG A HINTA LENG

Egyszer sok lesz a sok kevés,
egymásba nyúló rétegek,
félút, kelletlen érvelés,
megtorpan, aztán egyre megy,

növekszik, halmokká dagad,
tegnap csöpp, ma már tételes
mindaz, mit hangod még tagad,
vállrándításra érdemes,

s látszólag mindegy, hogy mikor,
elérkezik a pillanat,
összeáll, mint kiforrt szigor,
döntéssé lesz egy sprint alatt,

vagy csak megérik, mint a meggy,
tavaszig lappangó vetés.
Szédülsz, amíg a hinta leng.
Egyszerre túl sok. Túl kevés.

HARAG ANITA

INTIM KAPCSOLAT

Lépcsővel is mehetne, ez most jut először eszébe. A lift előtt áll, megnyomta a kilencest, Mari azt mondja, lift D, behind you. A D lifthez lép, az A és a C sose jön, mindig a B-vel vagy a D-vel megy fel a kilencedikre. Lépcsővel nem is menni szoktak, nem így kell mondani, lifttel megy, a lépcsőn mit is csinál. Ő megy a lépcsőn. Lépcsőzik. Belép a liftbe, Mari kedves hangon köszönti, a nevét is kimondja, hibásan ejti. Megnézi a cipőjét a tükörben. Lesimítja az ingét, feljebb húzza az ingujjat, hogy ne lógjon rá az órájára, megigazítja a badge-et, hogy látsszon a neve és az arca. A badge-en lévő férfiarc bármelyik borostás férfi lehetne.

A hatodikon beszáll Mona Lisa, hi, mondja. Hello. Arrébb áll, pedig van elég hely a liftben, Mona Lisa a hátát a tükörnek támasztja, összekulcsolja a kezét maga előtt. Becsukja a szemét, hagyja, hogy nézze. Ezt játsszák. Nézi, és Mona Lisa úgy csinál,

mintha nem tudná. A Mona Lisa sokkal jobban illik hozzá, mint az igazi neve. A nő jobb cipőorrán koszfolt, a bal cipő okozhatta, amikor felszállt a buszra, és véletlenül rálépett a saját lábára, hogy kikerüljön valakit. A cipőjéről újra az arcára néz, még mindig csukva a szeme. Nem áll jól neki ez a zöld garbó, nincs hozzá nyaka. A keze viszont szép, ahogy összekulcsolja maga előtt, az óráján lassan lépeget a másodpercmutató. Még mindig a másodpercmutatót nézi. Egy, kettő, három, négy. A szeme csukva, vagyis nem, résnyire nyitva, azon a résen keresztül őt figyeli. Öt, hat, hét. Ninth floor. You have arrived. Mindketten a kilencedikre jöttek, de Mona Lisa jobbra indul el, ő balra. Nem mehetne jobbra, oda nem jó a badge, nem tud átmenni az ajtón.

Már a folyosóról látja Hamilton asztalán Hamilton könyökét. Az üvegablakon keresztül háztetőkre látni, egy-egy sor ablakra. Üres lakásnak tűnnek, a lakásokban sötét van, az ablak csukva. Biztos benne, hogy a cég bérelte ki ezeket a lakásokat, hogy idegenek ne lássanak be a kilencedikre, ne lássák Hamiltont és a másik két menedzsert. Az iroda eredetileg harmincfős volt itt is, de a leaverek után kiürült, és hárman maradtak. Most csak az egyik menedzsert látja, headset a fején, bólogat. Nem néz rá, nem tud neki biccenteni. Most már Hamilton vállát is látja, és Hamilton fél arcát. Neki is észre kellett őt vennie, de addig nem néz fel a gépből, amíg oda nem ér mellé. Hamilton másik arca, másik válla és könyöke. Status, kérdezi. They haven't sent it yet, válaszolja. Mi az, hogy még nem küldték el? Reggelre ígérték. Igen, de még nem küldték el. Beszéltél velük? Beszéltem, azt mondták, elküldik. Mikor mondták? Fél órája. És azóta beszéltél velük? Azt mondták, elküldik, de nem küldték, tehát beszélned kell velük. Azt mondták, nem segít, ha állandóan rájuk írok. Akkor beszélj velük. Nekünk most kell a 234g dokumentum, nem holnap, nem holnapután, ma. Most. Legkésőbb tizenegyre, menjél már, és beszéld meg velük.

Visszamegy a helyére, a negyediken hatan dolgoznak, ennyien maradtak az ötvenből. Leül a kollégájával szemben, ők ketten dolgoznak a kétszázas ügyeken. Coffee, kérdezi a kollégája. Angolul jó a humora, és kedves, minden mondata olyan, mint egy hátbaveregetés, magyarul unalmas, akkor hallotta utoljára magyarul beszélni, amikor betanította. Körbevezette az emeleten, megmutatta, hol van a nyomtató, elmagyarázta, mi az employee number, hogyan ismeri fel a nyomtató, a kávégép, a lift a badge alapján, ezért mindig legyen nála, különben nem tud kimenni az épületből, ráadásul a többieknek is tudniuk kell, hogy itt dolgozik, nem valami besurranó. A kollégája húsz perc után visszakérdezett, hogy is hívják, és amikor újra elmondta a nevét, azt válaszolta, nem tudtam, hogy te is magyar vagy, és magyarul kérdezte, merre van a vécé. Angolul válaszolt, az épületben csak angolul beszélhetnek, sok a külföldi kolléga, senkit nem lehet a származása és a nyelvtudása alapján kirekeszteni egyetlen beszélgetésből sem. It's a safe space for everyone, mondta.

Beszélnem kell velük, válaszolja a kollégájának. Valami újdonság, kérdezi a kollégája. Semmi. Új üzenetet küld a 234g dokumentum miatt. I would be really grateful if you can send the files to me as soon as possible, but no later than 11 am CET today, írja. Megjelöli a levelet piros felkiáltójellel. Az inboxába negyvenöt új levél jött tegnap este óta, ebből tizenkettőt már megválaszolt reggel, mielőtt felment Hamiltonhoz. Amíg felment és lejött, kilenc új levél érkezett. A legkorábbi e-mailhez teker, átfutja, nem olyan sürgős, narancsszínnel jelöli, a következő nem sürgős, a következő sürgős, azt pirossal. A pirosakat válaszolja meg először. Olvassa a neveket a bejövő üzeneteken. Nevek, akikkel még nem levelezett, de tudja, melyik országból írtak, nézi az aláírás alatti idézeteket: Well done is better than well said; You only live once, but if you do it right, once is enough. A task id-ről küldött e-maileket

nem szereti, pedig ezekből van a legtöbb, GM IT, SPA ITM, mintha egy géppel levelezne. Néhány névről nem tudja eldönteni, férfi vagy női. Hónapokon keresztül levelezett Januarral, egy egzotikus, indonéziai nővel, akiről kiderült, hogy férfi. Kávé, kérdezi fél óra múlva a kollégája. Pillanat. Az órára néz, 10:23, a másodpercmutató jut eszébe, ahogy Mona Lisa óráján lépeget. A hatodikon dolgozik, ül a helyén abban a ronda, zöld garbóban, nem is a garbó ronda, hanem a nő ronda a garbóban, a másodpercmutató lépeget, kerek óra, mint a nőknek általában, vékony aranypántos, középkategóriás, magának biztosan nem ilyen órát választott volna, nem illik hozzá, valakitől kapta, aki azt hiszi, ismeri, ő pedig hordja, mert el akarja hitetni azzal a másikkal, hogy tényleg ismeri. Hét éve kérdezett Mona Lisától valamit a liftben magyarul. Már nem emlékszik, mi volt az, talán megkérdezte, ő is a kilencedikre megy-e, Mona Lisa pedig angolul válaszolt, lekezelően, sértetten, és elfordította a fejét. Angolul beképzelt, gonosz nő. Pedig magyar ő is, az ő nevét is hibásan ejti Mari. Nem emlékszik, ki nevezte el Marinak a liftet, ő már úgy jött ide, hogy Marinak szólították, és ezt mindenkinek átadta a betanításkor.

Kávé, kérdezi a kollégája. Kávé, válaszolja. Megfogják az egyforma, fekete bögréjüket, és a konyhába mennek. A konyhában felgyullad a villany, kint ködös, szürke az idő, a szomszédos épületeken kívül nem látni mást. A kollégája a kávégéphez megy, ő vizet tölt a vízautomatából. Kiválasztják, melyik kávé legyen, most a pörkölt mogyorósat, reggel a sütőtökös fahéjasból ittak. A sütőtökös fahéjasat tegnap hozták, minden hónapban új ízt hoznak, amiről kör-e-mailt is kapnak, ahogy a környezetbarát papírról a vécében és az energiatakarékos hűtőről. Flora Yang visszajönne szülési szabadságról, mondja a kollégája. Nekem írogat. Úgyse veszik vissza, válaszolja. Mondtam neki. Freeze van. Tudja, de azt hajtogatja, hogy mégiscsak szülési szabadságon volt, vissza kell venniük. Nem fogják, felejtse el. Én tudom. De most mit mondasz neki? Kedves lány. Ráadásul jól dolgozott. Nem számít, válaszolja. Plusz már anyuka. Mit mondasz egy anyukának, kérdezi a kollégája. Mondja meg neki a Hamilton, ő a menedzser. Ezt is megírtam neki. Azt mondta, tudja, hogy rengeteg a leaver. És hogy valamelyikük helyére… Esélytelen. Mikor volt utoljára felvétel? A kollégája kávét önt a bögréjébe, aztán a sajátjába. A forró kávétól a bögre oldalán megjelenik a cég logója. Szerinted még mennyi idő, kérdezi a kollégája. Most már nem sok. Jó, de a múlt hónapban is azt hittük. Az biztos, hogy kevesebb idő, mint múlt hónapban. Na kösz. Szerinted meddig lehet ezt húzni? Tizenöt ember munkáját csináljuk, azért ezt már tényleg nem lehet. Leülünk? Vissza kell mennem, e-mailt várok. Az asztalukhoz mennek, a másik négy ember követi őket a tekintetükkel, ahogy a konyhától az asztalukhoz sétálnak, és leülnek a székekre. Megnézi az e-mailjeit, még mindig nem küldték el a 234g aktát. Kikeresi az irodájuk telefonszámát, kicsöng, senki nem veszi fel.

You have arrived, mondja Mari, és kinyílik a liftajtó a kilencediken. Hamilton nem ül az asztalánál, nézi az üres széket, a laptopja itt van, a headset is, a széken egy hosszú, barna hajszál, ezt nem érti, Hamiltonnak rövid, szőke haja van, és a szinten sincs senkinek ilyen hosszú, barna haja. Talán a feleségéé, a felesége hajszála a kabátjára tapadt reggel, de nem tudja elképzelni, hogy öleléssel köszönnének el, a hajszál inkább a felesége kabátjáról tapadt Hamilton kabátjára a fogason. Zavarba jön, mintha meghívták volna a főnöke lakására, ahol megismeri az egész családját, Hamilton hirtelen férj, apa, akinek két lánya van, valamelyik lányé is lehet a hajszál, leültetik az asztalhoz, és megkérdezik, mit iszik. Még mindig semmi, kérdezi Hamilton, ahogy megjelenik mögötte kávéval a kezében, és leül a székre. Sütőtökös kávé. Pedig hívtam őket, de már fel sem veszik. Írok nekik én, küldd el az utolsó e-mailt.

Valami, bármi, kérdezi a kollégája. Csak az ügyről beszéltünk. A kollégája vár, hátha mond még valamit, de ő beírja a laptop jelszavát, amíg felment, tizenkét új e-mail jött. Nem bírja a kollégája tekintetét, az az állandó kérdés az arcán, amikor lejön Hamiltontól. Az egér mellett valami piros folt, a múlt héten paradicsomlevest ebédelt. Mostanában kényszerítenie kell magát, hogy észrevegyen dolgokat. Már nem mennek ki a konyhába enni, ilyenkor válaszolják meg a narancs- vagy jelöletlen e-maileket. A kollégája megint a hitelről beszélt, valamit a milliókról, hogy duplaannyit kell visszafizetniük, érti-e, duplaannyit. Megszólalt a riasztó, felkapták a laptopjukat, az ebédet otthagyták az asztaluknál, és levonultak a lépcsőn, ki az épület elé. A kollégájával továbbra is angolul beszélgettek, ők és mindenki más is körülöttük, felismerte a magyar angolt. Hivatalosan elhagyták az épületet, itt már nem lenne kötelező angolul beszélni. Vagy az épülettől számított ötven méter még a cég területének számít? A kollégája az egyik ügyről mondott valamit, ő pedig intett, az épületen kívül nem beszélhetnek erről. Talán ezt is figyelik, nem csak azt, milyen gyorsan ürül ki az épület. Hamilton észre sem vette őket, egy padon ült a többi menedzserrel. Nekik biztos előre szóltak a riadóról. Másnap kapott egy emlékeztetőt, hogy csak a kijelölt helyen szabad étkezniük, vagyis a konyhában.

Észre se veszi, hogy ebédidő van. Háromszor hívta a másik irodát, egyszer sem vették fel. Hamilton e-mailjére sem válaszoltak. Megszokásból percenként frissíti az inboxát, pedig a piros leveleknek sem ért még a végére. A pohárért nyúl a laptopja mellett, a szájához emeli, de üres. A konyhába megy, vizet tölt az automatából, a közepesen hideget választja. Miközben iszik, az üres székeket és asztalokat nézi, az üvegablakok tiszták, ha közelebb menne, látná rajtuk az apró koszfoltokat. Három hónapja voltak itt az alpinisták, egész nap a levegőben lógtak egymás mellett, és röhögtek. A negyediken az összes nő, mind a négy egész nap kipirulva ült a laptopjánál, úgy csináltak, mintha nem néznék az alpinistákat, de valamilyen ürüggyel mindig az ablak felé néztek, ott egy légy, a szemközti épület erkélyén nézd, mit csinálnak, persze nem csináltak semmit, csak egy nő cigarettázott, mindjárt esni fog, a felhők milyen sötétek, és félig töltötték csak a bögréjüket, hogy kimehessenek a konyhába, nekitámaszkodhassanak a pultnak, és beszélgessenek, miközben a konyhaablakot pucolják a férfiak. Mona Lisa is nézhette az alpinistákat a hatodikon, és ők is nézték Mona Lisát. Elképzeli, hogy ő is alpinista, és kívülről néz befelé az irodába. Látja a hosszú, összetolt asztalokat, a sötét monitorokat, amik nem csatlakoznak laptopokhoz, az üres székeket és azt a pár embert szétszórtan a hatalmas open office-ban.

A teraszon öt asztal, közöttük leengedett napernyők, pedig egy asztalnál elférne az egész szint. A korláthoz sétál, lenéz az utcára. Egy lány vagy fiú kutyát sétáltat, egy szülő vagy óvónő bemegy az óvoda kapuján. Nem szaladgálnak az udvaron a gyerekek, elképzeli, hogy kicsi asztaloknál és kicsi székeknél ülnek, kis műanyag tányérokból esznek, és két falat után otthagyják az ételt. Így képzeli, hogy a gyerekek otthagyják az ételt, hogy az egyik azt mondja, nem szereti a finomfőzeléket, mert nem finom, és a többi utána mondja. Nem finom, nem finom, nem finom, skandálják a kicsi gyerekek a kicsi asztaloknál a kicsi székeken, és közben az öklükkel verik az asztalt. Az óvónők tehetetlenek.

Nézi a közeli épületeket, amik még látszanak a ködben. Olyan ablakot keres, ahol nincs függöny. Szeretne látni egy melegítőpulcsis nőt vagy egy mackónadrágos férfit. Pizsamás embereket kócos hajjal, papucsban vagy mezítláb. Fekvő embereket a kanapén, egy szál trikóban teregető nőt az erkélyen. Embereket badge nélkül, anélkül hogy pontosan tudná, hol dolgoznak, milyen a munkanapjuk, milyen kávét ittak reggel, mindenki azt a rohadt

sütőtököset issza már második napja, az egész épületnek fahéjszaga van, még a vécében is fahéjasat hugyoznak. Hát itt vagy, mondja a kollégája, és kilép hozzá a teraszra. Már nem tudtam elképzelni, mi van. Odaáll mellé a korláthoz, mélyeket lélegzik. Én ezt már nem bírom. Nem csinálom meg, mondja a kollégája. Akkor kirúgnak, és annyi a végkielégítésnek. Engem már az se érdekel. Nem, nem, figyelj. Nem hiába bírtuk ki eddig. Hónapok óta ketten viszünk mindent, ugye? Megoldunk mindent, ugye? Eddig csak egy panasz jött, az is az USA-ból, az nem számít, ők állandóan panaszkodnak. Hamilton is tudja. Ha most kilépsz, hiába volt az egész, nem? De meddig még, mondd meg, meddig kell még ezt. Nem tudom. Talán ma végre leépítenek minket. Ne hitegess. Hamilton is ezt mondja. Jó, nem most, de már évek óta ez a téma. Tuti az van, amiről beszéltünk, mondja a kollégája. Hogy arra várnak, hogy felmondjunk, és ne kelljen kifizetniük. Nem akarnak ennyit fizetni. Le fognak építeni minket, nyugodj meg, mondja a kollégájának, aki meredten néz lefelé, mint aki ugrani készül, ő is lenéz, az óvónő vagy szülő most jön ki az óvodából, de nincs nála gyerek. Menjünk be, mondja, együnk valamit.

Magyarul kedvesnek képzeli Mona Lisát, empatikusnak, aki nevetne a viccein. Magyarul szinte vonzó. Senkinek nem mondaná el, hogy magyarul együtt vannak, amikor összefutnának a liftben, köszönnének, nem néznének egymásra, de mosolyognának. Reggel valamelyikük mindig korábban indulna, hogy ne lássák őket együtt megérkezni, délután pedig más-más időpontban mennének haza, és bevárnák a másikat a sarkon, ahova már nem lehet ellátni az épületből. A Workplace policyben egyértelműen benne van, hogy nem léphetnek intim viszonyba kollégákkal. Eszébe jut, hogy két éve kaptak egy kör-e-mailt a Department Assistanttól, automatikusan az other mappába akarta húzni, mint a többi hasonló levelet, új kávé, lehetőség nyelvtanulásra, új pozíciók, amikre senki nem akar jelentkezni, a főnök nagyon kedves, muszáj kedvesnek lennie, és látszólag rugalmasnak, hogy bevállalják a munkakört, aztán majd kiderül, hogy rengeteg a túlóra, amit sosem fizetnek ki, mert hivatalosan nem túlórázhatnak. Megakadt a szeme a két csatolt képen. Egy férfi és egy nő, mindkettőjüket ismerte, az ötödiken dolgoztak. A levélben felhívták a figyelmet az intim kapcsolatok munkahelyi veszélyeire, az intim kapcsolatok hatására a szakmai előmenetelben, és hogy az intim kapcsolatok negatívan befolyásolják a kollégákat.

Megáll a lift a hatodikon, de senki nem áll a lift előtt, pedig biztos benne, hogy a kilencest nyomta. Erre a részre, ahol a nő dolgozik, nem jó a badge, nem mehet oda. Nem egy need to go hely. Csak oda mehet, ahova muszáj mennie, csak azt tudhatja, amit muszáj tudnia. A nő sem jöhet az ő folyosójukra, nem muszáj odajönnie. Nincs miért odajönnie. You have arrived, ismétli Mari. Kiszáll, ez tényleg a hatodik, a folyosón nem lát senkit, közelebb lép az üvegajtóhoz, se a konyhában, se az asztaloknál nem ülnek, olyan a szint, mint egy üres lakás vagy mint egy képek és látogatók nélküli kiállítás egy haldokló cégről. Egyre kevésbé látni a ködtől a szomszédos épületeket. Megnyomja a kilencest, Lift D, floor nine, in front of you. Amikor visszaér a negyedikre, megcsapja a hűvös levegő, a nők magukra terítették a sáljukat vagy felvették a kabátjukat. Rajta kívül senki nem tudja kezelni a termosztátot. Kétszer megkoppintja a kijelzőjét, hosszan nyomja a bekapcsoló gombot, aztán beállítja újra a hőmérsékletet. Felveszi huszonhárom fokra.

Nem elég, hogy belefulladok a levelekbe, még ez is, mondja a kollégája. Mi az? Már harmadjára kérdeznek vissza olyasmire, ami benne van az eredeti levélben. Heteket várok a válaszukra, és amikor küldenek valamit, akkor is ilyen baromságot. Minden levélben küldd el nekik újra az ügy összefoglalását. Akkor nem tudnak visszakérdezni, mondja. A kollégája

nem válaszol, írja az e-mailt. Tíz perc múlva szólal meg újra. Összefoglaltam nekik az ügyet, és rátettem a főnöküket. Velem nem basznak ki. Ezt tanácsoltam én is, válaszolja. Mi? Az előbb. Tényleg? Nem hallottam. A kollégája sokat beszél magában, eleinte magyarul, de már évek óta angolul, ilyenkor nem mindig tudja eldönteni, hogy hozzá beszél, vagy csak motyog. Hamilton ráír chaten, hihetetlen, most kapott out of office üzenetet. Elmentek szabadságra úgy, hogy nem küldték a 234g dokumentumot. Megbeszélik, hogy pontosan leírják, mire van szükségük, mikor küldték az első levelet, ők mit ígértek, mi volt a határidő, és mikor beszéltek velük utoljára, Hamilton pedig bevonja a felsőbb vezetést.

A négy nő a szintjükről mindenhova együtt jár. Ebéd után kávézni mennek, és kaparós sorsjegyet vesznek. Látszik, melyikük nyert aznap, mosolyogva ül vissza a székéhez, míg a többiek szomorúbbak, mint azokon a napokon, amikor egyikük se nyert. Beszélgetésfoszlányok jutnak el hozzá, mintha mindent tudnának a másikról. Számontartják, ki mit csinált a hétvégén, kinek kivel van otthon konfliktusa, tornázni is együtt járnak keddenként. A mögöttük lévő plexifalra a legrondább képeslapokból csináltak egy kollázst. Marokkó, Párizs, Oslo, Miami, Tokió, csillogó óriásmacska az Eiffel-toronynál, kötött sapkát viselő teve a gízai piramis tetején. Neki nem jut eszébe egyik barátjának a neve sem. Talán azért, mert olyan régen látta őket. Nem szólította meg, nem kiáltott utánuk, mert hátulról felismerte őket az utcán, és olyan gyorsan mentek, hogy nem bírta őket utolérni. Nem vitatkoztak össze valamin, hogy egymás nevét ismételgessék a mondatok elején vagy végén, hogy a másik figyeljen arra, amit mondanak. Nem futottak össze senkivel, akinek be kellett volna mutatni őket, nem volt fent a Facebookon hónapok óta, nem kereste ki őket a Messengeren. A legjobb barátjának d-vel kezdődik, olyan a neve, mint egy focizó kisfiú, mindig focizó kisfiú jut eszébe a legjobb barátja nevéről, aztán a kisfiú gólt rúg, és erről beugrik neki, hogy hívják.

Hamilton veszi a kabátját. Háromtól elérhető leszek, kitaláljuk, mit csináljunk, mondja neki. Együtt mennek lefelé, ő kiszáll a negyediken, Hamilton továbbmegy a garázsszintre. Elment, kérdezi a kollégája. El. Mi is menjünk, mondja a kollégája. Nem mindegy, honnan dolgozunk? Holnap úgyis péntek. Nekem holnap is be kell jönni, válaszolja. Minek? Hamilton, válaszolja, de elakad, nem tudja, mit hazudjon. Már a pénteket is? Ez nem normális, komolyan nem normális. Kibírom, válaszolja. Most már ki kell bírni. De te menj haza nyugodtan. Maradok, mondja a kollégája, és visszateszi a fülest. Az órájára néz, két óra húsz. Újabb e-mailt kap, hogy újítsa meg a badge-ét, mert jövő hónapban lejár. Részletes leírást talál az e-mailben, mire figyeljen, amikor elküldi a fényképet. Nem lehet sötét. Az arca középen legyen. Legyen világos a háttér, lehetőleg fehér. Szemből legyen, ne profilból. Ne oldalról jöjjön a fény, az arc mindkét oldala látsszon. Legyen felismerhető, a következő öt évben ezt a badge-et kell használnia. Ne viseljen kalapot. Ne viseljen napszemüveget. Ne mosolyogjon. Egyszínű pólóban legyen. A férfiak ingben, a nők blúzban. A nők ne viseljenek fülbevalót, rúzst is csak akkor, ha mindennap viselnek rúzst.

Amióta elment a másik DA is, senki nem csinál már fényképet a badge-hez. Régen felhívták a hetedikre, egy fehér fal elé állították, és a DA lefotózta. Nem mutatta meg neki, csak lefotózta, és pár hét múlva megkapta a badge-ét, amin alig volt felismerhető, de szemből volt, világos háttérrel, kalap nélkül, és egyértelműen nem mosolygott rajta. A hatodikról a nő mosolyog a badge-én, mintha mosolyogna, a Mona Lisa jutott róla eszébe, amikor először látta. Próbálta felismerni ezt az arcot a nőn, ezt a mosolyt, de ahhoz rá kellett volna néznie, hogy felismerhesse.

Megnézi a személyes inboxában az e-maileket, de nem jött levél a HR-től. Ellenőrzi az elküldött levelek között a jelentkezéseit. Az egyiktől már visszaírtak, hogy holnap mehet interjúra az ötödikre. A másik négyről még nem kapott visszajelzést. Újra elolvassa a munkakör leírását, nemzetközi kapcsolattartó, szerződések menedzselése, minimum nyolcéves tapasztalat, heti négy nap home office. Csak cégen belül hirdették meg az állást. Mennyi jelentkező lehet rá, öt-tíz ember? Beszélt pár szót a menedzserrel az interjú időpontja miatt, két hét múlva kezdenie kell, ha megkapja az állást. Már csak két hét.

Észrevetted, kérdezi a kollégája. Mit? Egyesével mennek fel. Kik? A kollégája a négy nő felé biccent. Egyesével mennek fel. Gondolod, hogy most… Különben miért mennének fel egyesével? Talán csak értékeléseket kapnak. Menj már, nincs is Q end. Én mondom, hogy most kapják meg a package-et. Figyelik a három nőt, nem beszélgetnek egymással, mindhárom a monitorját nézi. Beszélgetnének. Mi? Ha most kapják meg a package-et, beszélgetnének. Mert csak szóban lehet beszélgetni. Így nem, ír rá a kollégája a chaten. Akkor szerinted megkapják?, írja vissza. Nem tűnnek boldognak, válaszolja. Megszűnik a munkájuk. Én rohadt boldog lennék. Végre.

Elképzeli, hogy felmennek a kilencedikre, és a menedzserükkel beülnek egy tárgyalóba. A menedzserük elmondja, milyen jól dolgoztak, mindig pozitív értékeléseket kaptak a kollégáktól, az ügyfelektől, szeretnek velük dolgozni. Proaktívak, és megértik az ügyfelek igényeit. Mindig az ügyfeleket teszik első helyre, és nem félnek megosztani a tapasztalataikat a kollégákkal, segítik őket, ha szükségük van rá, szem előtt tartva a need to know elvét. A business irányelveinek megfelelően mindig odafigyelnek a kényes információkra, jól meg tudják ítélni, mi számít kényes információnak. Persze mindig vannak területek, amiket fejleszteni lehet, mindig van hova fejlődni, és az utóbbi években tudják, mennyit dolgoztak ezeken a területeken, és látható a fejlődés. A cég nagyon megbecsüli a munkájukat, de a cég is fejlődik, változik, és nyitottnak kell lenni a változásokra. Egyetlen dolog állandó, a változás. Itt a menedzser átnyújtja nekik a közös megegyezést, amiben leírják a package részleteit.

Nincs náluk papír, írja a kollégájának. Shit. Ha most lenne az elbocsátás, lenne náluk papír. Shit, shit, shit. Miért vigyorogsz, kérdezi a kollégája. Nem vigyorgok, válaszolja. Dehogynem, vigyorogsz. Nem válaszol, megnézi az e-mailjeit. A monitor órája három órát mutat, a karóráján már három óra kettő. Visszaállítja három órára. Amíg visszaállította, két új levél jött.

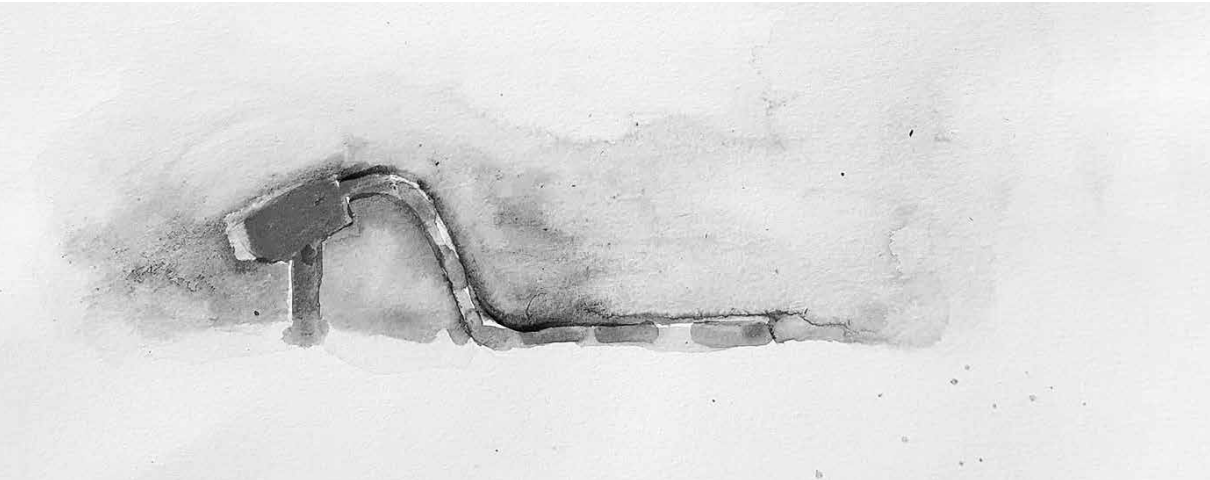

LÁZÁR KINGA

FARKASVAKSÁG

Tömött szekereken érkezzenek a férfiak, kezükben korhadt nyelű, életlen fejsze, hátukra szíjazott gyolcsban legyen nyers hús, kemény szélű kenyér. Az utasítás: az utat takarásban láttatni, majd megérkezni (hangosan, de nem közönségesen), lányt nemzeni, kezeket szorosan a combon tartani – de elmenni az első párnára csorgatott nyálfoltok előtt. Ami maradhat: hokedlik csendje, festett kendők, piszok a hosszú körmök alatt, felásott kert, vetőmagok. Az asszonyok ne sirassák ezeket a férfiakat, legyenek készenlétben, üljenek a kapu előtt vagy a konyhában. Távolról szagolják ki, hogy mikor változnak a szelek, az arcuk és a talpuk legyen kemény. A háló besötétítve, ételt ne főzzenek soha, innen ne látszódjon, hogy mikor esznek. Az állataik dión éljenek és mézen, mindig kövérek legyenek, a tekintetük sosem nyugodt.

Innen nem látszik más sem: vajazó kés, pirítós, paradicsom, olívaolaj, sekély tál sótartó gyanánt. Pohár víz éhgyomorra, fogmosás: rajtad gondolkodom meg a képeken, az asszonyokon, hogy mi legyen a gyolcsba csavarva, sózott vagy nyers hús, a konyhák és a háló szagán (hogy különböznek), meg azon, hogy az állatokat ki eteti meg. Amiről hallgatok, csak hazugság lehet (ezt mondom neked és másoknak), izzadok a beszivárgó fény alatt, és barátkozom a követelőzéssel. Maradnak az asszonyok, a férfiak, a szekerek és a szén.

A nőket a csont után kell elnevezni, a csuklójuk mindig vékony, ékszereik rézből legyenek, előttük szenes víz. Az arcuk maradjon rezzenéstelen, hogy sűrűn vágyakoznak, csak akkor derülhet ki, ha egymás bokáján felejtik a kezüket. A nyelvet ne ismerjék jól, az információátadás mindig csak két test között jöhessen létre: szemmel, tenyérrel, vállal. Legyen háttérzaj, lehetőleg állatok hangja vagy vízcsobogás, ritkán a tenger.

A világos szeműekről azt mondják, hajlamosak a gyengénlátásra és gyakran megesik, hogy nem mondanak igazat. Szürkületkor nehezen szokik hozzá a szemem a fényviszonyok változásához. Tapogatom a nyakszirtem, ellenőrzöm a rugalmasságát. Ha otthon hazudnom kell, inkább nem eszem: nálunk a bűntudat fejadagonként szűkös, vajban mérjük és kenyérben. Amikor rólad beszélek, szépítek, addig is kiváltalak a képekkel: keményített gallérok, foszló rongyszőnyegek, vörösre festett kavicsok.

Végül ne maradjon más, csak a hangok, amit látunk, arról eleget beszéltem. Dorombolás és női nyöszörgés összecsenghet, de a szárnyasok legyenek elrekesztve, a tyúkudvarról nem szűrődhet be semmi. A kutyákat eresszék szabadon, csaholjanak. A hátsó kertbe mindig csak egyvalaki mehet ki, a vadakról mindenki tud, de este már nem hozzuk szóba.

Nem látni valamit be, meg, át: magyarázatképpen hivatkozni vakságra.

ALTATÓ RÉMUSZNAK A FARKASOKRÓL

Először az ablakból nézve képzeld el őket:
a szorításuk legyen erős, nyakszirtjük merev.
Hímek általában, de a nőies vonások maradjanak felismerhetőek.
Harapásuk hagyjon nyomot a kulcscsontom környékén,
ne beszéljünk egy nyelvet, ha megcsókolom őket, taszítson az utóíz.

Rémusz neveletlen volt és konok,
az anyját nem ismerte, húgai nélküle játszottak:
amire én tanítom a nőkről, azzal marad.
Öreg már és házsártos, tejet itatok vele, dióval mosok rá.
Lányai születtek, beszédesek és szépek,
nappal egymást szappanozzák a patakon,
éjszakára nem jönnek haza.

Kedves légy velük és gyengéd,
de ne hagyd, hogy megcsaljanak.
Amit én ígértem nekik,
az fog téged is megvédeni.
Maradjunk csendben, mikor érkeznek.
Kezedet tartsd az asztalon,
a combom nem látszódhat ki az ing alól.

Amire lehunyná szemét, felverik a kutyák.
Estére kiengedem őket.
A szabadság szűkös: a nyikorgó kapu,
a kavicsos mellékút, a diófák közti háromszög,
a tyúkudvar éjszakai dongása.
Minden tetten ért róka kivált egy árulást.

Nevettesd meg őket. Beszélj szépen,
tölts tejet vagy likőrt.
A szőrszálakat felseprem,
a viaszosvásznon legyen egy gyertya.
A konyhában égjen ki az izzó,
ne lásd, amikor egymást nyalogatják.

Féltékeny, de nem kér belőlem.
Amikor ketten maradtunk,
esténként cukrot pergeltem konyakba,
hogy könnyebb legyen a hallgatás.

Ha elmennek, ne haragudj rájuk,
csaholnak a kutyák, és te is folyton nagyot mondasz.
Olcsó trükk a csont és a szenes víz,
megvetem az ágyakat,
menjünk aludni.

MALVINA A HEGYEKBE KÖLTÖZÖTT

Mire sikeresen elfelejtett mindent,
meglátta az első kék gólyát.
Kék vagy fekete,
Malvinának mindegy,
hímzett zsebkendőbe köpködte
a magokat a meggykompótból.

Néhanapján irigylem Malvinát,
őszes, vastag szálú haját, rugalmas testét,
hogy az undort és az éhséget nem ismerte,
ha ismerte volna,
valószínűleg gyakran össze is keveri őket.

Amikor először látom, alig magasabb nálam.
Apró fogaival főtt csirkenyakat rág,
udvarias, de figyelmetlen,
székkel kínál, majd folytatja az ebédet.

Malvina nem azért költözött a hegyekbe,
mert menekülni vágyott.
Elvonulása nem felszabadító,
nem is rejtőzködés.
A felejtést sem önszántából gyakorolta.
Ami maradt végül: a csúcsok nevei
meg néhány feleslegesnek hitt információ
a költözőmadarakról – nem volt nehéz hát belátni,
hogy hova is tovább innen.

P. NAGY ISTVÁN

TENGERREL, TENGER NÉLKÜL

akkoriban úgy tűnt, megbonthatatlan
a dolgok rendje, minden évben menetrend-
szerűen érkezik a nyár.

és ha nyár, akkor tenger.
távoli és elérhetetlen, csak a meddő
ábrándozás perceiben próbáltad olykor
magad elé varázsolni.
de képzeletednek nem volt fogódzója, nem volt
magaslati pont, ahonnan megkísérelhetné áttekinteni
a nagy kiterjedésű víztömeget, nem volt
kifutópálya, amely mozgását felgyorsíthatná, így hát
csupán nyugtáztad a tényt, hogy a tenger
van, kéklően tiszta, vize enyhén sós ízű, és
a kiválasztottak számára nyaranta az imádat tárgyává válik.

nem rajtad múlott, hogy aztán
a tanévzárást követően egy szervezett
osztálykirándulás alkalmával mégiscsak eljutottál
a tengerre. az egyhetes nyaralás ideje alatt
végig euforikus hangulatban voltál,
nem tudtál betelni a háborítatlan
vízfelület látványával. hihetetlennek tűnt,
hogy partközelben lelátni a fenékre,
közelről megfigyelheted a rajokban úszó
halakat, a simára csiszolódott kavicsokat,
a buja, harsogóan zöld aljnövényzetet.
az sem zavart, hogy az öblöt övező hegyek
elfogják a kilátást, mert számodra a tenger parttalannak,
fokozhatatlan kiterjedésűnek tűnt.

tíz év elmúltával láthattad újra.
és ismét nem csak rajtad múlott, mint
ahogy az sem, hogy azóta minden évben ellátogathatsz
arra a parányi szigetre, amelyet már-már a magadénak
érzel. a szigetem, mondod, de nem a tulajdonára
büszke ember gőgjével, és nem a birtoklásvágy
okán, inkább a hozzá fűződő meghitt viszonyodat
fejezve ki, becéző és óvó gyöngédséggel ejtve
a szót, szigetecském, mondogatod, szigetecském,
és a hegy oldalában, a kamasz ciprusok
árnyékában megbúvó nyári lakot is
valamiképpen a magadénak érzed, mesebeli kis
házikómnak nevezed.

a hegyoldalba nem ér el hozzád a fürdőzők ricsajozása,
de ha közel hajolsz a talajhoz, meghallod
a bogárzajt, a hangyát, ahogy a fűszálak között neszez.
érik a füge, méze kicsordul, kabóca a sziklarésben,
cirregése zsolozsma. terebélyes, elnehezült
olajfák hallgatnak a déli verőfényben, a búcsúzó
nyár hevében olyanok, mintha térdepelnének.
idelátszik a sziget déli csücske, a sodródó, kék hullámokat
huhogó szél becézi.
az indázó emlék visszamenőleg pontatlannak
tűnik, nem lehet tetten érni a pillanatot.
a szigetlakók – feketébe bugyolált anyókák,
roggyant térdű öregek, a bibliai patriarchák ősz
szakállával az állukon – ott várakoznak a kikötőben,
a befutó hajót lesik.
téblábolsz a holmiddal, álmosan,
kiéhezve. kora délután nehéz és sűrű a levegő,
a gyapjas fellegek megszűrik a fényt, amely a szemedbe zuhog.
nem tudsz örülni a megérkezésnek,
nem érzel meghatottságot, inkább visszakívánod a távoli,

elhagyott helyeket, a kék helyett a fehéret szeretnéd,
a só zamata helyett az emlékeidben őrzött édeset.
nem, nem a birtoklás vágyával érkeztél ide: azzal,
ami a tiéd. számodra a sziget nem csupán menedék,
szanatórium, holott kik ide jönnek
– habaréknyelven beszélő turisták, csellengő idegenek –,
páciensek.

az odaút szél- és tengerzúgáson
át vezet. a sziget kívül van az időn, vagy
legalábbis az időn kívül létezik. egyedül van.
s a végleges egyedüllét állapotában, lecsupaszodva,
elzárva a világtól, időtlen. emberek
zarándokolnak hozzá,
pihenésre van szükségük. gyógyulni szeretnének.
minden menekülés önáltatás.

a színhely változik, figyeled
a színátrendezést, a fénytől és víztől meghasadt kövek
között fokozatos átlényegülésed nem tekinted
véglegesnek. a napsütést élvező gyík mozdulatlan,
dermedten hever az idevezető ösvény
átforrósodott kőpadkáján. az állandóság megtestesítője,
az időtlenségé. egy véletlen mozdulatodtól
megriadva eltűnik a mélyedésben.

az idő múlásával
azzá leszel,
aki voltál.
az idő múlásával
sohasem leszel azzá,
aki voltál.
vagy, aki vagy.
tengerrel,
tenger nélkül.

FILIP TAMÁS

FÜST A VÍZ FELETT

Robinson és Péntek hosszú hétvégére készül.
Nem mennek sehova, eleve nem otthon vannak.
Nem kémlelik az örök vizet sem, ha
eljön az idő, úgyis megpillantják a vitorlát,
meghallják az ágyúdörgést, mely után
leeresztik értük a mentőcsónakot.

Ide jól jönne pár sor Babits vagy Füst
vagy egy apokrif Biblia kitépett lapja a
cetről, mely nem öklendi ki Jónást, hanem
megemészti lassan, és mert az Úr hiába várja
prófétáját, dühében elpusztítja a Várost,
mit éppen Jónás ellenére akart megmenteni.

EGY KŐ

(Takács Zsuzsa olvasása közben)

Nem tudom, hogyan kelünk át,
kompunk hogyan talál rést
a hajóktól zsúfolt Szuezi-csatornán,
El fogunk tévedni, mondja a kapitány.
Hogyan is bízhatnám magam rá?
Ne kelljen átkelnem, azt szeretném,
vagy ha mégis, a túloldal Velence
legyen, csak ne ez.
A napszak mi volt?
Szemkápráztató fényre emlékszem,
de mégis a Hold sötét oldala
nézett le ránk, mint egy kő, mellyel
ajtaját támasztja ki egy öregember,
s az ajtó örökre nyitva marad,
mert nincs ereje, hogy odébb tolja,
amikor be akarja csukni.

ANNIE ERNAUX OLVASÁSA KÖZBEN

Talán felnőni, igen.
Ahogy a szív nagyobbodik,
feszül, magába zár, s egyszer
csak kienged magából annyi
meg nem élt életet.
Látod, hogy milyen gazdag
a leszedetlen termés,
nem érik be, hiába lesz
nyaradnak megannyi fénye.
És más se tud mit kezdeni vele,
nem költhetjük el a másik
ember eldobott millióit.

AZ ÜRES FÜZET

Ismerlek téged, jobban, mint te önmagadat.
Nem kell tudnod, ki állított az ajtód elé.
Nézd, tetteid írom ebbe a füzetbe, de
még egyetlen tollvonás sincs benne, mert
nincs mit írnom, te semmit nem csinálsz.

Fogságot teremtő képzeletben élsz,
tökéletesítetted a magányt, de ne félj,
kitalálok neked egy életet, melyben vannak
kalandok, színek és rohanás, leírom egy
papírra, becsúsztatom a küszöböd fölötti
parányi résbe, és ha elfogadod, a tiéd lehet.

Úgy teszek majd, mintha nem venném
észre, amikor végre elhagyod a lakást.
Én maradok a helyemen, mintha figyelnélek
tovább. De ezt a verset nem olvashatod,
pedig neked szól, mert ez a vers csak
a fejemben létezik, és ahogy téged én,
engem is csak kitalált valaki.

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL

EGY MEREVEDÉS TÖRTÉNETE

Soha nem értettem azokat az embereket, akik meg akarnak változni. Nem bírtam felfogni, miért gondolják, hogy más bőrében könnyebb az élet, hogy azt a testet sikerül majd szépnek látni, hogy azokkal a gondolatokkal nem kell végigizzadni annyi éjszakát. És igen, talán le is néztem őket egy kicsit, a feketeöves ábrándozókat, az irreális fantáziálgatás nagymestereit, akik képesek voltak egy-egy sör mellett, támogató barátok gyűrűjében órákig képzelegni arról, hogy milyenek lennének, ha lehetnének másmilyenek. Délibábkergetés, legyintettem rájuk, nem jutott el az agyamig a felismerés, hogy amikor valaki terveket szöveget az átalakulásról, akkor nem egy másik élet vélt tökéletessége vonzza, csak a sajátjából szeretne kiszabadulni végre, azt nem bírja tovább elviselni egyetlen percig se.

Mert hát vannak az ember életében olyan telek, amik soha nem akarnak véget érni. Alattomosan bekúszik a hideg a mindennapokba, és te nem tudsz mit tenni, feltekered maxra a fűtést, magadra húzod a takarót, aztán hallgatod az ütemtelen kattogást, ahogy kitágul a hőtől a konvektor fémteste, miközben arra gondolsz, hogy igen, hát akkor most ez van, de nem baj, nem lehet feladni, bassza meg a kurva élet, megyünk tovább egyedül, előre, előre, előre. Csak hát hiába minden elhatározás, végül mégis úgy alakul, hogy hátra lesz abból az előréből, vagy leginkább semerre, egy helyben toporogsz novembertől márciusig, és esténként már annak is örülsz, hogy ma se kötötted föl magad, ez a legnagyobb eredmény, amit ebben az állapotodban képes vagy elérni, többet most tőled ne várjon el senki. Nem jársz be az óráidra, nem keresel munkát, még a szokásos péntek esti sörözéseket is lemondogatod, hiába zaklatnak a szaktársak, láttamon hagyod az üzeneteiket, és eszed magadat szép csendben. Belecsomósodsz az önsajnálatba, addig erjeszted a gyomrodban a megbántottságot, amíg macsópáncéllá kérgesedik rajtad a férfibánat, de az igazán szomorú epizódok csak ezután következnek, azok az éjszakák, amikor sétálni indulsz, mert már összenyomnak a falak, de végül a saját hányásodban ébredsz, vagy egy idegen ember ágyában, akinek kétségbeesetten próbálod visszaidézni a nevét, mialatt ő kávét főz neked. Pedig amúgy semmi kedved egy ilyen posztszakítós, kúrogatós fázishoz, erekciód sincsen hetek óta, de a kudarctól jobban félsz, mint a magas vérnyomástól, úgyhogy mindig hordasz magadnál egyet abból a ginzeng-kivonatos, félillegális kamuviagrából. Valami bizarr, kigyúrt felsőtestű lény vigyorog a tabletta dobozán, se nem bika, se nem ember, a kettő közt lehet valahol, és te is pont ennyire torznak érzed magad reggelente, kivéve, ha nem egyedül ébredsz, olyankor legalább néhány órára mintha megint férfi lennél. Már nem a nyögvenyelősen összehozott kötelességdugástól, abban nincs különösebb élvezet, az elégedettség akkor jön meg, amikor másnap rád ír a csaj, és te végre válasz nélkül hagyhatod az üzenetét.

Szóval azon a télen megváltoztam. Új ember lettem, új érzésekkel és gondolatokkal, és be kellett látnom, hogy ezt az eddig ismeretlen valakit nem érdeklik a

hibátlan nők. Hidegen hagytak a tíz per tízes csajok, akik pontosan tudták, hogy az asztalnál mindenki őket akarja, a feszes, összerakott, megcsinált testek, a titokzatoskodó pillantások, amik azt üzenték, hogy gyere, küzdj meg értem, és akkor majd talán. Pedig azelőtt mindig a leghercegnőbb hercegnőkre hajtottam, sportot űztem belőle, hogy a saját szintem fölé lövök, mert jó hatással volt rám az esélytelenek nyugalma, igazából csak az tudta kihozni belőlem a legmagasabb fordulatszámot, ha lehetetlennek tűnt a hódítás. Aztán egyszer csak azt vettem észre, hogy ha nincs egy női testen valami, amitől legalább egy kicsit undorodni lehet, akkor a kisujjamat se vagyok hajlandó megmozdítani érte. Bő ruhák mögé rejtett evészavarok, elkapart pattanások soha be nem gyógyuló hegei, laza konttyal álcázott kopaszfoltok vagy legalább egy kis narancsbőr, ennyi minimum kellett, hogy ne érezzem magam kevésnek. Mert hát én se voltam aranyérmes formában, mi tagadás, kissé elfogyott alólam a testem, a nagy önmarcangolásban nem maradt rajtam egy deka zsír se, és úgy is éreztem magam, mintha a koszos, szanaszét szakadt tornacipőm lennék, amit csak azért nem dobtam ki, mert ahhoz előbb el kellett volna vánszorogni a plázába egy másikért, még szerencse, hogy tele volt a város olyan szerencsétlenekkel, akik viszont lábtörlőnek érezték magukat, és szinte könyörögtek, hogy minél többen rájuk lépjenek. Jól bele is töröltem a talpamat mindegyikbe, pedig tudtam, egyszer ezért a néhány hónapért még súlyosan fogok fizetni, de nem érdekelt a jövő, nem érintett meg mások fájdalma, lefoglalt a saját nyomorom, és kellettek ezek az elesett nők, szükségem volt rájuk, hogy életben maradjak.

Ötven lehetett, ötvenöt. A vécéből jött kifelé, a stroboszkópos villódzásban olyan volt, mintha úszna felém a sötétben, méregzöld, combközépig érő ruha, alatta fekete harisnya, és akkora mellek, hogy le se tudta volna tagadni a szilikont. A szája épp csak annyira volt feltöltve, hogy a rutintalanabbak észre se vegyék, a hasa is teljesen laposnak tűnt, túl perfekt, erre gondoltam, amikor megpillantottam, és nem is mentem volna utána, ha nem veszem észre a combján azt a lifegő ragtapaszt meg a vöröslő, gennyes pattanást, amit rejtegetni próbált. Valami céges csapatépítőről jöhetett át a szórakozóhelyre a munkatársaival, orrfacsaró nagyvállalatszaga volt az egész társaságnak, öltönyös, slim fit nadrágos férfiak poénjain nevetgélt, és bele-belekortyolt a csajosabbnál csajosabb, ötvenes tyúkok koktéljaiba. Mire kikértem a sörömet, már engem nézett, és láttam rajta, pontosan tudja, hogy igazából az előző Sopronimat sem ittam meg, csak letettem valahova félig üresen, hogy ideállhassak mellé. Rányomtam a kártyám a terminálra, csak ekkor viszonoztam a tekintetét röviden, és indultam is ki az utcára. Alig szívtam kettőt a cigimből, már gyújtó után kotorászott néhány méterre tőlem, biztos voltam benne, hogy van nála, és abban is, hogy mindjárt kérni fog egyet, *kifogyott,* hazudtam, amikor tényleg odajött. Közel hajoltam hozzá, egymás szemébe néztünk, miközben adtam neki parasztttüzet, ismerős volt valahonnan ez a parfüm, aztán hirtelen bevillant, anyám illatát érzem.

Amúgy te hány éves vagy, lihegte, miközben a nyelvemet harapdálta, és a lábával becsukta maga mögött a bejárati ajtót. *Személyit ne mutassak***,** kérdeztem vissza, de azért lehazudtam a huszonnégyből ötöt, hadd örüljön. Meg is állt a keze egy pillanatra az arcomon, *azta,* ennyit bírt kinyögni, *akkor azért nem veszel új cipőt, mert nincs rá pénzed, mi?* A saját szorongását próbálhatta elütni ezzel a humortalan vicceskedéssel, de én nem akartam megkönnyíteni a dolgát, legyen csak zavarban önmagától, gondoltam, és benyúltam inkább a bugyijába, ez viszont már sok volt neki, *a hűtőben van egy bor, ha kérsz,* mondta, mielőtt befordult a mosdóba, *én most bemegyek ide átgondolni, hogy mit fogok hazudni neked, ha megkérdezed,*

melyik évszázadban születtem. Megvártam, amíg becsukja a fürdő ajtaját, csak azután néztem körbe. Egyedül élt, rögtön láttam, és azt is, hogy nincsen gondja a pénzzel, pont így képzeltem el egy kapuzárási pánikos, karrierista nő lakását, aki már ezerszer megbánta, hogy annak idején nem szakított időt a komolyabb csávókra, kényszeres takarítórohamok a steril nappaliban, világos funkcióval ellátott tárgyak, ikeás bútorokból áradó otthontalanság. Egy hirtelen ötlettől vezérelve bevilágítottam a telefonommal a kanapé párnája és ülése közti résbe, tudtam, ez az a hely, ahová egy-egy szenvedélyesebb vetkőztetés során el tudnak tűnni bizonyos ruhadarabok, de azért egy kicsit meglepődtem, hogy tényleg volt ott egy gyűrött, fekete alsónadrág. M-es méret a H&M-ből, rajta félbevágott, pinára hasonlító eprek, hát ez sem egy negyvenes családapáé, bólintottam elégedetten, és már állt is a farkam a gondolatra, hogy ez a nő most azt hiszi, én vagyok a következő fogás a fiatal fiúk menüsoron.

Beleharaptam a combjába, lerántottam a mellkasáról a ruhát, elszorítottam a torkát. Azt akartam, hogy ne csak durva legyek, hanem lehessen érezni a szándékot is a durvaságomban, úgy nyúltam a testéhez, ahogy értéktelen tárgyakhoz szokás, és ő nem szólt rám, talán élvezte is, csak akkor kiáltott fel, amikor a hajánál fogva fordítottam hasra az ágyon, de még ez az apró sikoltás is olyan volt, mintha nem is belőle jött volna, valami régi rutin lehetett, egy bizonytalan, berögződött reflex, hogy a férfiak ilyenkor ezt akarják hallani. Belenyomtam a fejét a párnába, és a fogammal kezdtem el leszedni a melltartóját, begyakorolt mozdulat, ezerszer csináltam ilyet, nem értettem, most miért nem megy, de akárhogy erőlködtem, csak nem akart kiakadni az a kurva csat. Legalább fél percen át kínlódtam vele, pedig ha beismerem a kudarcot, talán megmenekülhettem volna önmagam elől, csak hát ragaszkodtam a férfiasságomhoz, és pont ezért lökött vissza a kisfiúságba az a halk, félig elfojtott kuncogás. *Nem kell ez a macsózás, nyuszika,* mondta, azzal letolt magáról, *a jó szex nem erről szól, csak te ezt még nem tudod*. Egyetlen mozdulattal lekapta magáról a melltartót, és már nyúlt is az övemért.

Nem értettem, mi történik velem, a bikás tabletta még soha nem hagyott cserben. Becsuktam a szemem, és próbáltam felidézni az előző esti pornót, de csak a mentegetőzős reflexmondatok pörögtek a fejemben, nem a te hibád, szokott ilyen lenni, biztos túl sokat ittam. De mielőtt belekezdhettem volna a magyarázkodásba, megérintette az arcomat, *édesem, ne görcsölj*, suttogta a fülembe, *a test kábé soha nem úgy működik, ahogy az ember akarja, ezt jobb, ha elhiszed nekem*. Gyengéden hátratolt a párnára, *meg hát amúgy is,* tette hozzá, miközben félig már a szájában voltam, *ha rögtön feláll, az nem is az én érdemem, abban akkor hol a kihívás, hm?* Jól bánt a nyelvével, a kezét is ügyesen használta, a merevedésem nem jött vissza mégse, pedig mindennél jobban vágytam rá, hogy teljesíteni tudjak, de a testem bemondta az unalmast, és egyre biztosabb voltam benne, hogy nem is fogok már életre kelni, ez a sajnálkozó, megértő törődés nekem nem segít, én nem akartam az a férfi lenni, akit szánalomból nagy nehezen félkeményre szopnak. Pedig csinálta tisztességesen, nem hagyta abba egyetlen pillanatra se, mintha tényleg nem zavarná ez a közös kudarc, de azért idővel éreztem, hogy beszivárog a mozdulataiba egy kis türelmetlenség, hiába a töméntelen empátia, azért ő is tudta, minél tovább maradok lankadt a szájában, annál jobban rákenődik a kettőnk veresége, a végén már nem is az én férfiasságomról fog szólni, hogy nem bírok férfi lenni, az ő nőisége semmisül majd meg. Amikor benyúlt a combom alá, abban is volt egy kis kétségbeesett sietség, remegő kézzel kereste a segglyukamat, és

úgy kezdte masszírozni a záróizmot, hogy rögtön értettem, ez az utolsó dobásunk, vagy most lesz erekcióm, vagy soha.

Aztán felnyúlt. Összerándult a lábam a fájdalomtól, de azonnal kemény lett a farkam, zihálva vett ki a szájából, és nyomott le rögtön maga alá, csorgott a nyál az állán. Kapkodva ült az ölembe, de én megfogtam a derekát, *várjál már, hát a gumi,* mondtam, és engem is meglepett, milyen vékony a hangom. Talán meg se hallotta, ezzel nyugtattam magam, mert nem felelt, csak odahúzta a kezemet a mellére, és becsukta a szemét. Először nem értettem, miért nem hajlandó rám nézni, aztán lepillantottam a szeméremdombjára, és rájöttem, hogy nem az én testem taszítja, csak az arcomat nem akarta látni, hogy mi lesz rajta, amikor észreveszem azt a hosszú, egyenes vágást a szeméremdombja felett. Sötétebb volt a heg, mint körülötte a bőr, nem tűnt túl frissnek, de azért olyan nagyon régi se lehetett, láttam magam előtt a gumikesztyűs, vegyszerszagú férfikezeket, amik összevarrták. Megigézve bámultam a keskeny forradást, nem bírtam levenni róla a tekintetem, pedig már minden porcikám menekülni akart, zsigerből jött a viszolygás, de nem tudtam eldönteni, hogy tőle undorodom, vagy magamtól, amiért nem bírom őt megkívánni. Egyre gyorsabban mozgott rajtam, hát inkább becsuktam én is a szemem, és hirtelen olyan volt, mintha kívülről látnám magamat, a szoba sarkából ezt a vézna, sápadt fiútestet, ahogy tehetetlenül hever az ágyon. Még a hangom is úgy szólt, távolról, félénken, hogy először azt hittem, nem is én kezdek beszélni, *várjál már, tényleg, légyszi,* nyögte ez az idegen, és ezt végre meghallotta a nő is, de nem nyitotta ki a szemét, csak odacsúsztatta az ujját a számra, *nem kell óvszer, nyugi,* mondta halkan, *nem baj, ha belém élvezel.*

Amikor végzett velem, rám borult a teste. Csak egy pillanatig engedte meg magának a gyengeséget, már fordult is le rólam, mintha lopáson kapták volna, olyan gyorsan sietett a mosdóba, azt viszont nem bírta megállni, hogy az ajtóból visszapillantson. A kezét a lába közt tartotta, oda csorogjak inkább, ne a szőnyegre, így nézett félve, bizonytalanul, és tele volt a szeme szégyennel, de az is lehet, hogy csak a saját szégyenemet képzeltem oda a tekintetébe. Aztán kiment, és én mozdulatlanul hallgattam, ahogy pisil. Nem jött vissza rögtön, adott még egy kis időt, hogy meglógjak, és szinte meglepődött, amikor ott talált az ágyban, óvatosan feküdt be mellém, nem mondott semmit, a tekintetemet is kerülte, még a kezét is úgy csúsztatta rá a mellkasomra, mintha nem tudná eldönteni, vajon hozzám érhet-e. Az arcát néztem az utcáról beeső, sárgás fényben, miközben megszorítottam a csuklóját, most, hogy lemosta magáról a sminket, sokkal idősebbnek tűnt, és valahogy egyszerre mégis nagyon szépnek, *itt alszol, ugye,* kérdezte olyan hangon, mintha azt akarná, hogy most azonnal menjek haza, de egy kicsit azért azt is, hogy maradjak itt vele örökre. Nem feleltem, csak pislogtam egyet bólintás helyett, és ahogy odahúzott magához, valamiért azt képzeltem, ha bekapnám a mellét, biztosan tejízt éreznék a nyelvemen.

FOTÓZ

SZÁRAZ
MIKLÓS GYÖRGY

| kisregény |

TIBETI SZÉL

Harminckettő

Kétcsubás hideg volt!
A jakok patája belefagyott a folyóba.
Álltak csüdig a vízbe fagyva.
Mint a szobrok.
Csonttá fagyva.
Két hét múlva, amikor jött az enyhülés, összeomlottak. Mind egyszerre.
Mind.
Száz döglött, fekete jak a folyóban.
Száz fekete jak.
Elindultunk értük.
Menteni, amit lehet.
Húst, bőrt.
Csontokat.
Száz fekete jakon ezer farkas és ezer keselyű.
Ezer farkas és keselyű.
Mire elűztük őket, nyakunkon volt az ár.
Vitte a csontokat.
Szőröstül-bőröstül elmosta őket a víz.
Elmosta szőröstül-bőröstül.
Nyomuk sem maradt.
Csak a sóhajuk. Az utolsó sóhajuk. Az öregek még ma is hallják.
Csak az öregek.
Meg a kiválasztottak.
Azok. A kiválasztottak.

Egymás szavába vágnak, nevetnek, isznak. Forrón süt a nap, karjukat kibújtatják csubáik ujjából, és a bő köntösöket a derekukra tűrik. Hallgatja őket. A történeteiket. A fogadó előtt üldögélnek. Tornác, udvar, kerítés nincs. Néhány hosszú lóca meg asztal a fehér kövek közt a homokban. És a hat elefántlábon álló, hatalmas, zöld posztós biliárdasztal, Lhásza új szenzációja. Imitt-amott földbe ásott karók, egyiken félbe vágott, nyúzatlan bárány lóg fejjel lefelé, orrából időről időre vércsöpp hull a porba. Az épület egyszerre fogadó, zarándokszállás, kicsi bazár és italmérés. Bent kalmárok, vándorok zsivajognak, kint pásztorok ücsörögnek.

Nem megy be, a bejáratnál téblából, míg Nala beszalad a két zsákocskával, amit Dönkar küldött a fogadósnének. Az egyikben só, a másikban burah: savanyú fehér por, amit az asszonyok tisztítószerként használnak. Ácsorog, hallgatja a hajcsárok és pásztorok történeteit: a gyermekről, akinek megfeketedett, aztán elsorvadt a nyelve, az öreg lámáról, aki feketére változtatta a tűz lángjait, hogy az éjszakai rablók ne vegyék észre. Évtizedeken át hidegen hagyták az efféle történetek, most meg kíván-

csian hallgatja, hogy ha a tűzáldozatot nem kíséri szikraeső és fekete füst, ha nem érezhető az égő hús bűze, akkor nem sikerült elpusztítani az ártó szellemeket.

Megpillantja a gyereket. Nala kifelé szalad a kék, sárga és vörös csubás, bajuszos férfiak közt, kerülgeti a pásztorokat, átugorja a földön heverő batyuikat, a szőrös bőrökbe tekert málháikat. Kiér a szabadba, tekintetével őt keresi, hozzáfut, és megfogja a kezét.

Sokszor mennek így a következő hetekben, kézen fogva, mintha apa és fia volnának. A gyerek karattyol, a Kailas havas csúcsán álló, láthatatlan templomról mesél, vagy a „ló szájából eredő" folyóról, a Brahmaputráról, máskor meg inkább faggatózik: „Nálatok tényleg csak egy isten van?" „Mikor sírtál utoljára?" „Félsz-e valamitől?" „Miért jöttél el otthonról?" „Emlékszel valamelyik korábbi életedre?"

Harminchárom

Egy éjszaka arra ébred, hogy valami megváltozott. Könnyen kel, ahogy egész életében, kibújik az ágyból, magára kap valamit, és a lépcsőnél nem lefelé, az udvarra, hanem fölfelé, a tetőre tart. Alig pirkad, a Potala sötét árnyként magasodik a csillagporos égre, a folyó fölött halovány pír sejlik a messzeségben. Csönd van, még a különben szakadatlanul fújó, süvítő, sutyorgó szél is hallgat. A hegyek felé fordul. Úgy hevernek, mint óriási állatok. Közel. Nagyon közel. Hatalmas, fekete állatok. Érzi, hogy élnek. Megbűvölten áll.

Később észreveszi, hogy nincs egyedül: Nala és Dönkar is ott állnak mellette.

Én is mindig megérzem, suttogja a kisfiú.

Mit?

Felébredek rá. Úgy hívják, hogy a Himalája lehelete.

Állnak a csönd szívében, a világegyetem közepén, hajnali derengésben, fakuló csillagos ég alatt.

Szakad a hó, mondja halkan Dönkar. Fent a hágókon. És holnapra az olvadás erecskéi és patakjai folyókká dagadnak, és elöntik a vízmosásokat. Jó jel. Jampa boldog lesz. Megoldódik a nyelve. Régi nagy hajtásokról fog mesélni. Amikor a szűk szorosokban, a befagyott folyók jegén háltak éjjelente.

Harmincnégy

Egyedül a magasban. Körben bíborvörös és barna hegyek. Lent a mélyben világító homoktengeren terül el a kolostorváros. Kerek kőfallal kerített óriási mandala, közepén az aranyozott fedelű, sokemeletes templommal. A tájban alig moccan élet, mégis úgy érzi, hogy minden mozgásban van. Kő, homok, szikla, kristályos ég. Nem tudja megszokni, hogy a mozgás nem látvány, hanem hang: suhog, sziszeg, sutyorog a tibeti szél.

A könyvtár miatt utazott ide. Nem a meggyőződés hajtja, hanem a kötelességtudat. A dalai láma vendége, így szellemi vezetőnek kijáró tisztelettel bánnak vele. Kapott saját cellát, napjában egyszer meleg ételt, amit a kolostor kemencékkel és gigászi bronzüstökkel teli, lármás konyhájában fogyaszt el. Teát, amennyit akar. A könyvtár éjjel és nappal nyitva áll előtte.

Valamikor régen, egy másik életében, erről álmodott. Ezért indult útnak. Most meg? Amit korábban jéghideg cellákban, rideg magányban hónapokig, évekig bírt, azt most kolostori kényelemben is tehernek érzi. Magának is nehezen vallja be: untatja.

Soha nem volt gondja az alvással, itt meg nem tud aludni. Éjszakánként álom és ébrenlét közt vergődik. Soha nem kínozta a teste, most meg Dönkar verejtéktől ragyogó bőre kísérti… Nala kérdései – Mitől félsz? Miért hagytad el a hazádat? –, az óra bronz kongása a szülői ház szobájában, az apja szúrós tekintete, anyja szavai, a születése, a három halálra fagyottan ölelkező leány… Mit csinálok, mi dolgom itt… vagy bárhol máshol? Hetekig megy így, nappal szanszkrit és tibeti szövegekkel kínozza magát, olvas, jegyzeteket készít, éjjel pedig nem tud aludni. Ha kiveti az ágy, az üres templomban keres megnyugvást.

Egyik éjjel társául szegődik az idős apát. Nem faggatja, nem kérdez semmit, csak leül mellé a szőnyegre. Szótlanul ülnek hosszan. Egymás mellett és mégsem együtt. Külön-külön és mégsem egyedül. Mécsesek fénye csúszkál a síkos aranyon, a magasban Buddha mosolya és figyelő tekintete. Másnap éjjel megint a templom a menedéke, ahol, mintha csak őt várná, már ott az apát. Szeme csukva, arca rezzenéstelen. Leül mellé. Lehunyja a szemét. Lassan megnyugszik. A fejében megszólal egy hang. Talán az apáté, aki szótlanul ül mellette. Nyugodtan beszél, csöndesen, indulat nélkül. Úgy hallgatja, mintha álmodna.

„Közel az idő, amikor az emberi butaság, irigység, önzés és gyűlölet bugyraiban megszületik a végső gonosz. Eljönnek azok az idők, amikor a hulló könny, a patakzó vér senkit nem indít meg, s a kín nem ébreszt szánalmat. Olyan időkről szólnak a jövendölések, amelyekben tűzözön és vízözön árasztja el a világot. Forró szelek támadnak, és söpörnek végig szárazon és vízen. Nem lesz talpalatnyi jó föld, kortynyi iható víz, szippantásnyi tiszta levegő. Nem lesz oly hely, hol ne lenne jelen a gonosz. Tengerek, tavak, folyók párolognak el, mintha sosem léteztek volna. Ősi kultúrák, országok, városok tűnnek el nyom nélkül. Amikor már az égbolton is a pusztulás seregei vonulnak, akkor Shambala elküldi seregeit, hogy legyőzzék a gonoszt, és elhozzák a földre a béke és bölcsesség új korszakát."

Mintha már hallotta volna ezt a jövendölést. A hang is ismerős. A nagy tekintélyű jövendőmondó, a cipa hangja ez? Aki a Potala tetőteraszán felolvasta a Nagy Ötödik feljegyzéseiből Georgius Pannonicus történetét. A hiábavaló kutatásról. Az értelmetlen küzdelemről. A végtelen utazásokról és kalandokról, amik, és ezt most világosan érzi, az ő utazásai és kalandjai. Egy előző életében. Ő volt az, aki Mahomet Záhírnak mesélt őshazáról, életfáról, csodaszarvasról. Ő volt, aki rámutatott a Lop Nur sós tavára, és a dzsungár nagyúr kérdésére – „Hol akarod megtalálni a népedet?" –, azt válaszolta, hogy „a holt tengeren túl, a jeges Kunlun lábainál, a Taklamakán kietlen homokdűnéinek mélyén. Ott van Shambala. Ott rejtőzik az aranykert."

Úgy érzi, mindezt ő élte át. Tudja, hogy nem a Potala napfényben fürdő teraszán ül, hanem a kolostor templomában, tudja, hogy éjszaka van, és hogy a kolostor apátja ül mellette. Tudja, de úgy érzi, fordítva is lehet, múlt és jövő nem válik el visszafordíthatatlanul. Ott van a Potala teraszán, az öreg gelugpa leveszi a szemüvegét, köntöse bő ujjában megtörölgeti a lencséket, aztán a jelen megint változik, és ott van háromszáz évvel korábban a három

dervis sivatagában. Mahomet Záhír nevet: „Szánlak és tisztellek, bolond öregember. Ott keresed az aranykertet, ahol nincs más, csak a táncoló és síró homok. Menj, és lásd a valóságot a saját szemeddel."

Hajnalodik, amikor dobok bufogására, kürtök sivogására riad. Félhomály, reszkető lángok, Buddha mosolya: ismét a kolostor valósága veszi körül. Az apát már nincs mellette. Kisiet a holdfényes udvarra, ahol gongok zümmögnek, hosszútrombiták búgnak, és a fehéren derengő homokon jelmezbe öltözött, maszkos alakok táncolnak, a közelgő ünnepre gyakorolják a csontvázak, a fekete kalaposok és a halálszellemek táncát.

Marasztalnák, de menekül. Sarkon fordul, az udvar távoli sarkába tart, a csorgóhoz. Óvatosan lép, kerülgeti a sötét kupacokat, az emberi ürüléket, amit még nem faltak fel a patkányok. Nem kényes, sokat átélt, mégsem akaródzik elfogadnia, hogy a szerzetesek akkor és ott végzik a dolgukat, ahol éppen rájuk jön. Megmosakszik a kútnál, aztán a konyhába megy. Onnan a könyvtárba. Onnan meg a cellájába. De ott sincs nyugta. Mennie kell. Kifárasztani, megdolgoztatni a testét. Elindul a hegyek felé.

És most itt van fent a kopár hegyen. A csönd, a magány, a hosszú gyaloglás megnyugtatta. Egy lapos, terebélyes sziklán ül. Körben vörös és bíbor és barna hegyek. Messze lent a mélyben, világító homoktengeren terül el a kolostorváros. A mandala épületei kicsiny skatulyák, köztük sötét pontocskák mozognak. Mint a légypiszok, akkorák. Lehetnének bogarak. Hangyák. Lények, akiket számára ismeretlen szándékok és célok vezérelnek. Hanyatt dől, a felhőtlen ég mélység nélkül, áthatolhatatlan kék vászonként feszül fölötte. Piciny fekete foltra figyel fel. Aprócska karc. Hiba a szöveten. Egy helyben áll, nem mozdul, mégis megnyílik általa a tér. Én őt, ő engem, gondolja. Keselyű? Fekete csillag? Elnyomja az álom.

Hetek óta először alszik nyugodtan, és amikor ébred, fakó hold világít fölötte. Nem ül fel, fekve bámul bele a felfoghatatlan mélységbe, az Égi Kutya fehéren derengő csillagösvényébe. Úgy érzi, figyelik. Felül, fürkészi a hegyoldalt, a sziklákat. Az ezüstös fényben messze ellát. Nala jut eszébe, és a farkas. Feláll. Semmi nem mozdul. Aztán a háta mögül meghallja a távoli patadobogást, és ahogy arra fordul, megpillantja a kifeszített köteleken ropogó szélparipazászlókat. Mire visszaér a kolostorba, magasan áll a nap. Egy napja nem ivott és nem evett, mégis nyomban az apátot keresi.

Harmincöt

El kell mennem.

Tudom.

Honnan tudod?

Te honnan tudod?

Eldöntöttem.

Az öreg szerzetes mosolyog. Mindegy, honnan tudod, mondja. Igazad van. Menned kell. Futár jött érted Lhászából. Két nap, két éjjel nem evett, nem ivott, nem aludt. Őszentsége arra kér, hogy amilyen gyorsan tudsz, térj vissza a legszentebb városba.

Belenyugvás

Azt mondta, egy magyar forintot költöttem rád, mondta neki az apja, amikor elkísérte az enyedi kollégiumba, és ez jutott eszébe, amikor elindult a szamjei kolostorból. Hogy miért mondta, nem tudom.

Ki mondta miért? Az apja? Vagy ő?

Mit ki mondott miért?

Ezt kérdezem. Azt mondtad, hogy nem tudod, miért mondta.

Mit?

Kezdjük elölről. Azt mondtad, hogy azt mondta, az apja azt mondta, egy magyar forintot költött rá.

Igen.

És ez jutott eszébe, amikor elindult a szamjei kolostorból.

Igen.

Aztán azt mondtad, hogy nem tudod, miért mondta. Én meg azt kérdezem, hogy ki mondta miért. Az apja mondta neki miért, hogy egy magyar forintot költött rá, vagy ő mondta miért, hogy ez jutott eszébe, amikor a szamjei kolostorból elindult Lhászába?

Egyikre sincs kész válaszom. Csak találgatok. Az ember eszejárása kacskaringós, nem mindig követhető. De azért próbálkozunk. Azt mondhatta magában, hogy gyalogszerrel indultam, ahogy egész életemben mindenhová. Apám székely határőr volt. Katona. Az volt a nagyapám és a dédapám is. Meg a dédapám dédapja. Pendelyes fiúcska voltam, amikor már szőrén ültem a lovat, mégis mindig gyalogoltam. Erdőn, mezőn, hegyen, síkon. Sivatagban is akkor szálltam nyeregbe, kapaszkodtam a dromedárius púpjára, ha nálamnál nagyobb méltóság kíséretét szaporítottam. Delizsánsz? Talán nem is létezett, de apám amúgy sem tette volna lábát a lépcsejére. Inkább kényeztette a lovait, mint a gyermekecskéit. Igaz, ami igaz, önmagához sem volt nyájasabb: elkísért gyalogszerrel Nagyenyedre. Hálásnak kéne lennem érte, és vagyok is. Tizennégy voltam, talán tizenöt. Öt napig baktattunk poros utakon, mezítlábas talpak, bocskorok, paták és patkolt csizmák nyomain taposva. Amikor bétettük a lábunk a kollégium kapuján, megfordult a sarkán, és búcsúzóul azt mondta: „Egy magyar forint. Ennyit költöttem rád az úton." Mit akart vele, nem tudom. Talán sokallta. Egy mázsa faggyú az enyedi piacon.

Egy mázsa faggyú sok vagy kevés?

Tudom én? Ő talán azt gondolta, hogy kevés. Az apja meg sokallta.

Azt olvastam valahol, hogy Benoît Mandelbrot az Antikrisztus.

Nem Neumann János?

Lehet, hogy egy csomó Antikrisztus van. Einstein. Roger Penrose. Erdős Pál.

Mandelbrot miért?

Amiért a többi. A világ végén, az utolsó órán hamis Krisztusok és hamis próféták támadnak, akik jeleket és csodákat tesznek.

Ez az. Szamjében, a kolostorban rájött valamire. Valami fontosra.

Se gyerek, se nő, se család, se őshaza, se semmi. Csak a nagy tudomány. A nagy szorgalom. A nagy kitartás. A becsület. Átgondolta az életét, és felébredt. Eldöntötte…

Mit?

Hogy hazamegy.

Hová haza?

Tudom én? Lhászába. És ugyanakkor Dzsampal Gyaco is küldöncöt szalasztott érte. Ez az egybeesés szöget üthetett a fejébe, nem?

Shambala ugrott? Meg a Nagy Ötödik álomországa?

Nem tudom, Sam. Szerinted? Szerinted ugrott?

Sam?

Sámuel, Samu, Sam. Így könnyebb.

Miért pont Sam?

Lehetsz Archi is. Archibald. Mint doktor Campbell. Vagy Archibald Vivian Hill. Egy helyes kis mozgatható karú Adolf Hitler-baba állt az íróasztalán. Szilárd Leótól kapta ajándékba. Esetleg Benno von Archimboldi? Lehetsz Ken is. Mint Branagh. Vagy Kenneth Clark. Jobban ismerte Leonardót, mint önmagát. Hohohó! Ken és Barbie?

Nenene! Akkor inkább Sam!

Folytasd. Mire jött rá a kolostorban?

Hogy a világvége nem jön el.

Nem?

Nem jön el, hanem van.

Igen?

Örök világvége van.

…

Érted?

…

Állandóan világvége van.

A világ így ér véget, nem bummal, csak nyüszítéssel? Sam, mi az, hogy örök világvége?

Megállás nélkül tart. Örökké vége van, és örökké kezdődik. Semmi sincs közte, vagyis minden közte van. Örök születés, örök halál. Örök élet. És akkor van család, nő, gyerek, minden. Őshaza is. Aminek nincs értelme, de ha valaki azt hiszi, hogy van, akkor van. Megy a lhászai úton, ahogy a vak Saul ment Damaszkusz felé, de ő már lát, ha homályosan is. Észreveszi, hogy Lobsang Kunga embere követi. Megint nyomomban a vigyázó szolga, mondja magában. A kolostorban nem mutatkozott, de most nem akar láthatatlanná válni. Ha intenék, készségesen sietne hozzám. Nem intek. Senki társaságára nem vágyom. Tapasztalatom, hogy a gyaloglás serkenti az elmét. Ha szíjat hasítanak a hátamból, ha forró szurkot öntenek a számba, akkor sem találtam volna ki, hogy milyen meglepetés vár Lhászában. Esteledett, amikor a város határába értem. Ott vártak rám, ahol a két csörten úgy fogja közre az országutat, akár két nagy kapuzábé, és ahol a vándorok megpihennek, imádkoznak, borókaágat égetnek, kortyolnak a csorgó vizéből, és feltöltik a tömlőiket. Két hétköznapi öltözetű férfi lépett hozzám a zarándokok sokaságából. Kalmároknak mondtam volna őket, aztán az egyiküket felismertem: az is Lobsang Kunga embere volt. Köszöntött, majd megkért rá, hogy tartsak velük. Mondtam, innék előbb. Tisztálkodnék. Válasza kurta volt és határozott: később. Nem a Potala, hanem a Söl falu felé indultunk. Ő szapora léptekkel előttem, a másik mögöttem. Mintha feltűnést kerülve letartóztatnának, gondoltam, és aggodalom költözött a szívembe. Nem magamat féltettem; a nő és a gyermek járt az eszemben. Csöppecske idő kellett hozzá, hogy kiderüljön, nem Dönkar házához iparkodunk, hanem egy fogadóba. Magamtól az orrom hegyét sem dugtam volna oda: ócska kocsma, silány bordély működött benne. Szerencsére nem tértünk be az épületbe. Ácsorgó, bamba tehenek közt átvágtunk a vizelet szúrós ecetszagától bűzös udvaron, melynek sarkában rejtett kapu nyílt egy kisebb, csöndes udvarra. Kalauzom egy kopott, piros ajtóhoz vezetett, és habozás nélkül elhúzta a reteszt. Ő maga nem lépett be, társával együtt kint maradt. Az ajtó becsukódott

mögöttem, én pedig vakon álltam, vártam, hogy a szemem szokja a homályt. Semmit sem láttam, de én magam látható lehettem, mert kisvártatva rám szólt valaki a sötét sarokból.

– Már azt hittem, barátom, hogy Csupaszcsont Kapitány, akinek egész életemben igyekeztem borsot törni az orra alá, mégis előbb talál rám.

Erőtlen volt, de a gúnyos, reszelős hangot nem lehetett nem megismernem.

– Moorcroft?

– Mondhatjuk. Ami maradt belőle. Örülök, hogy látom.

Megindultan léptem az ágyhoz, mert ágyban feküdt, állig betakarva. Itt van, akinek a halálomat köszönhetem. A szeretet rohama sosem volt természetem, mégis meghatódtam. Talán az állapota miatt. A szeme lázasan csillogott, homloka verejtékes, haja csapzott. De a derű, ami bennem egykor rokonszenvet ébresztett, nem hagyta el.

– Mit gondol, jó társaság leszünk egymásnak? A halott, aki él. Én meg az élőhalott.

– Mit keres itt? Mi a baja? Maga orvos. Tudnia kell.

– Kell? Ne legyen érzelgős. Itteni barátai talán azt mondanák, velőt zabáló démon rág a csontjaimban.

– Ne tréfáljon.

– Eszemben sincs. Képzelje, már kakasvért is ittam. Közben a barátai közül az egyik vad táncot járt körülöttem. Úgy festett, mint aki megveszett. Kifordult a szeme, habzott a szája, hol medveként brummogott, hol meg zümmögött, mint egy lódarázs. A démon, ha létezik, összeszarta magát ijedtében, és még mélyebbre húzódott a csontjaim üregeiben.

A szónoklattól elpilledt, lehunyta a szemét. Hová kapjak? Van-e ápolója? Holmija? Társai? Meglebbent egy pokróc. Mögüle töpörödött vénasszony tipegett elő. Ha hinnék bennük, boszorkánynak hittem volna. Vén volt és csúf, mint az ördög öreganyja. Ügyet sem vetett rám, két fülénél fogva szorongatott egy ibriket, amiből fertelmes bűzű pára gomolygott fel. Barátom elfintorodott, rámeredt az asszonyra, aki a bűzös kotyvalékból csuporba töltött valamennyit, karvalyujjával megkavarta. Moorcroft ülő helyzetbe tornázkodott, és tettetett rémülettel nézett rám.

– Látja, maga konok székely, a vég óráiban az orvos is csak ember. Kapaszkodna az utolsó szalmaszálba. Rögvest menekülőre kéne fognom, amikor ez a csoroszlya megjelenik a disznóhúgyból meg döglött varangy levéből kevert főzetével. Én meg, ahelyett hogy segítségért kiabálnék, lenyelem ezt a boszorkányitalt. És reménykedem a csodában.

Ivott. Eltorzult az arca, kicsordult a könnye, de ivott. Miután kiszabadult az öregasszony karmai közül, felélénkült. Nem feküdt vissza, hátát a párnáknak vetette.

– Üljön le, és figyeljen, bökte ki végül. Fontos mondanivalóm van a maga számára.

– Azt mondja meg előbb, hogy mi a baja?

– Eh, ne lopja az időmet. Nem tudom. Ezek sem tudják. Valami a véremmel. Azt gyanítom. Öt vagy tíz vagy száz év múlva megfejti az orvostudomány. Lesz szép hosszú latin neve. Most még belehalok. Valószínűleg. Ha mégsem, az a szerencsének lesz köszönhető. Vagy az idős hölgy varangylevének. Sosem lehet tudni. Fenébe velem meg a varangylével. Figyeljen ide. A maga titokzatos országa létezik.

– …

– Nem hisz a fülének, ugye? Shambala létezik. Azért jöttem, hogy megmondjam magának.

És most összehozod őket, Sam, mint egy Poirot-, mint egy Miss Marple-, mint egy Perry Mason-krimiben? Minden titokról lehull a lepel?

Marlowe. Inkább őt választanám. Brown atyát. Maigret-t. De ők meg nem hoznak össze senkit. Különben sincs szükség erre. Nem hozom őket össze. Össze vannak hozva. És minden a véletlen műve. Moorcroft, Dzsampal Gyaco, Dönkar, Nala. Mindenki. De mert a társaság többsége nem ismeri a véletlen szó jelentését, ezért nem is tudom, van-e értelme használnom. Mert mi a véletlen? Hogy egy rideg, esetleg csak az érzelmeit kimutatni képtelen apa egyetlen kurta mondattal örökre megsebzi a kamasz fia lelkét? Hogy a Royal Navy fregattja kiszabadítja a kalózok fogságából? Hogy Girona zsidó negyedében, a Carrer dels Alemanys egyik infernális boltocskájában egymásba botlanak Moorcrofttal? Vagy nem létezik véletlen, vagy minden az. Ha a világunk észszerű, akkor sosem kapunk mindenre választ, mert a megismerés korlátozott. A megválaszolt kérdések új kérdéseket szülnek. Ha a világunk nem észszerű, akkor vajon lehetséges, hogy minden kérdést megválaszoljunk? Lehetséges, hogy minden bajunkat orvosoljuk? A válasz nem. Mi marad nekünk? Kinek ez, kinek az. Válogatunk a származásunk, neveltetésünk szerint. Hogy mi minden esett meg velünk az életben. Moorcroft azért csörtet bérceken, hágókon, befagyott folyókon és forró sivatagokon át, azért utazik lóhalálában, hogy elmeséljen valamit. Ez véletlen? A teremtő vagy a természetes kiválasztódás?, az evolúció?, nekem mindegy, hogy minek nevezzük, olyan génekkel ajándékozta, hogy csordultig van együttérzéssel, szeretettel, segítő szándékkal. A mi emberünk koktélját kivételes konokságból, rendkívüli munkabírásból, párját ritkító tehetségből és rendszerezőképességből keverték, végül adtak hozzá megfelelő fizikumot. Csontokat, izmokat, tüdőt. Véletlenek? Megérthetjük, hogy mi zajlik itt? Vagy csak hideglelősen, didergő lélekkel bámuljuk a csillagos ég mélyébe küldött újabb és újabb űrteleszkópjaink, a Hubble, a James Webb csodálatosabbnál csodálatosabb felvételeit, amik egyre távolítanak mindattól, amit megérteni képesek vagyunk? Azt hiszem, a legjobb, amit tehetünk, hogy belenyugszunk. Elfogadjuk, hogy sosem fogunk megérteni mindent. Elfogadjuk, hogy van jó és rossz, és hogy ez sem igaz, mert nincsen. Elmesélem, amit Moorcroft doktor mesélni akar, mielőtt még meghal.

Nem halhat meg, amíg te úgy nem döntesz. Ebben a szövegben minden kétséget kizáróan te vagy a teremtő. Nélküled verébfióka tolla sem hullhat.

No comment. Higgy, amit akarsz. Amilyen sebesen szétterjedt a szobában az orrfacsaró bűz, ugyanolyan gyorsan el is enyészik, az ablakrésen tehéntrágya fűszeres illata csordogál, szelíden sűrűsödik a homály, távolról kocsma zsivaja hallatszik, a pokróc mögül folyamatos sercegő hang és néha pléh melankolikus koccanása, a banya kefével vagy kőporral edényt sikál. A ház fölött bagoly suhan nesztelenül: erről persze nem tudnak odabent. Nem értettem, mondja Moorcroft, hogy mi vezérli. Egy szavát sem hittem volna, ha beszél. De nem beszélt, nem árult el semmit. Ez még gyanúsabbá tette. Kalandor? Az volt a híre, de én láttam, hogy nem az a fajta. Kém? Az esze megvolna hozzá, mégis képtelenség. Nem rafinált. Nem alattomos. Álmokat kerget. Ez a magyarázat. Én pedig lenézem az álmodozókat. Magát mégsem néztem le. Ez meglepett. Bosszantott. Felkeltette az érdeklődésemet. A titokzatossága. Emlékszik az első találkozásunkra? A zsidónál. Aki ezeréves Bibliákat meg kitömött krokodilusokat árult? Emlékszik, mit kérdeztem magától? Nem emlékszik? Azt kérdeztem: hová való? Farkasok fogára, felelte. Becsapott, azt hittem, hogy színlel. Azt mutatta, hogy nem becsüli sokra, nem érdekli az élete, hogy öniróniával szemléli magát, én pedig megfejtettem, hogy valójában érdekli, pedig valójában tényleg nem érdekli, igaz? Ha érdekelné, akkor nem lenne ennyire támadhatatlan. Magától elvették az életét, és csinált egyet

magának helyette. A koporsója fölött elmondtam a búcsúztatómat, eltemettük, aztán sokszor eszembe jutott. Vajon mit csinál? Megtalálja, amit kitalált magának? Shambala, magyar őshaza. Ahol nem ismerik az intrikát, a háborút, a fogszuvasodást. Ahol mindenki fiatal és szép, a leányok egész nap dalolnak és meztelen táncot lejtenek, még sincs nemi erőszak. Mit gondol, egy ilyen helyen létezik felláció, anális behatolás? Nem akartam elhinni, hogy maga ezt keresi. Nem ment a fejembe. Tudtam, hogy igazat beszél. Különben nem segítettem volna magának. Mégsem ment a fejembe. Mesék, legendák. Angolt és németet is ismerek, az írekről ne is beszéljünk, akiket megszédítettek a ködös, homályos énekek. Thor, Odin, Arthur, Merlin, Lancelot, Siegfried. Isteni hősök és királyok. Törpék, óriások, sárkányok. Csodakardok, varázsgyűrűk, bűvös palástok. Tárgyak, amiktől csak egy tízéves gyermek és az együgyű szobatudós jönne tűzbe. Itt elájul.

Ki?

Moorcroft.

Hogyhogy elájul?

Elájul. William Moorcroft, a pestis (népi magyar nevén ***csoma***) baktériumának, amúgy a koleráénak és a lepráénak is esküdt ellensége, elfárad a beszédtől, és elveszti az eszméletét.

Nem. Nem ájul el. Ne húzzuk az időt.

Rendben. Jöjjön a vénasszony a büdös fazekával. A többit ismerjük. A doktor magához tér, felélénkül. Magának van igaza, mondja. Shambala létezik. Mert léteznie kell. Emlékszik, amikor Ladakban az esti tűz mellett a kasmíri csempészek ópiumteáját ittuk…

– Csak maga. Én teát ittam.

– Tehát emlékszik. Azt mondta, higgyem úgy, hogy Shambala a tudomány. Én azt mondtam magának, szeretem a meséket, de a babonában nem hiszek. A tudományban hiszek. Eldorádó, Atlantisz, Cuccagna. Mese. Maga meg azt mondta, fordítsam meg. Higgyek abban, amiben képes vagyok hinni. Próbáljam meg úgy, hogy Shambala maga a keresés, a kutatás, a megismerés. Rájöttem, hogy igaza volt. Shambalának léteznie kell, különben nincs értelme a létezésünknek. Tökéletlen a világ. Mi is tökéletlenek vagyunk. Mindig is tudtam. Sóvárgunk valami vagy valaki után. Vágyunk rá. Aztán megkapjuk, és nem az, amit vártunk. Apró diadalaink: egy sikeres vakbélműtét, egy ügyesen lekapart hályog. Ezek tartják bennünk a lelket. Az emberi értelem, a tudás győzedelmeskedett! Aztán megint gyulladások, fertőzések, végül az elkerülhetetlen halál. Magának könnyű. A tökéletest hajszolja. Nem éri be kevesebbel. Magát nem elégíti ki az, ami ideig-óráig jó. Nem fogadja el a tökéletesség illúzióját. Nem fogad el alamizsnát. Egy pompás paripa. Egy okosan tervezett, kézreálló sebészolló. Mi az? Semmi. Egy szál virág. Gyönyörű tulipán. Dölyfös szamárkóró. Püspöklila virága királyi korona. Körülötte méh döngicsél. … A virág elhervad, az élet eliramlik. Makacs székely, talán igaza van. Én angol vagyok. Született megalkuvó. Nekem fontos a kényelmes lábbeli. A tökéletes cipő és a cherry.

Elhallgat. Messziről részeg ordibálás hallatszik. Közeledik. Tompa puffanás, kurta jajdulás, csönd: Lobsang Kunga emberei teszik a dolgukat.

– Nem szól semmit? Nagyon csöndben van.

– …

– Mondja, megtalálta, amit keres?

– …

– Hallgat? …Álmomban néha Ormskirkben vagyok. …Nem változott, éppen olyan, mint amikor kisgyerek voltam: csöndes és nyugodt. Tél végén a kerítésekre futó lonc édes illata lengi be az utcákat. Anyám, Ann, anyai nagyapám kedveskedve Anoushkának hívta, már nem él. Igazából sem él. A kertje olyan gondozott, mint amikor élt. Álmomban ebben a kertben üldögélek. Ha eső szitál, akkor a lugasban. Ölemben verseskötet. Csukva. Talán Keats.

Másnap reggel, amikor Dönkar konyhájában ül, és az asszonyt nézi, a kezét, amivel a tésztát gyúrja, simogatja, két tenyerébe fogja, megpaskolja, hajtogatja, apró öklével puhán megnyomkodja, hengergeti, majd megint a két tenyere közé fogja, akkor az éjszaka jut eszébe, kettejük éjszakája, és nem jut eszébe Moorcroft álma, de talán az is közrejátszik abban, hogy az anyja képe is felidéződik benne. Az anyjáé, akit évtizedek óta nem látott. Aki ugyanezekkel a mozdulatokkal hintett lisztet, ugyanezt a hangot adta a tenyere, ssshhhssss, ssshhhssss, ahogy végigsimított a portól fehérlő deszkán… Nézi Dönkart, a kezét, ahogy tenyere élével alányúl, tíz ujjbögyével alig érintve odébb teszi a kerek tésztát, nézi fekete haja fonatait, egy-egy fénylő ostorfonat, barna szemét, barna bőrét, széles járomcsontját, orrát, ajkát, kerek állát, nem az ezüst-türkiz ékszert, hanem a fülcimpáját, hosszú nyakát, melyre korallpiros köntös kék gallérja simul, a ruha bő, nem láttat a testéből semmit, de ő ismeri, ami alatta van, mellét, húsát, bőrét, ismeri a teste szagát, ami a napsütött, füves legelők illatára emlékezteti.

Előző este, valamicskével azután, hogy evett, ivott, levetkőzött és végre megtisztálkodott, Nala egy rajzot adott a kezébe.

– Az ott te vagy. Jampa. Dönkar. Az meg én.

A négy alakot erős mandalába, négyes falú körbe rajzolta, köré, a papír négy sarkába, teknősbékát, zsiráfot, delfint, rinocéroszt. Igen, igen, és az elmaradhatatlan koponyákat.

– Tudsz róla, hogy Őszentsége édesanyja meghalt?

A hír megdöbbentette, bár tudta, hogy a tibetiek másként vélekednek a halálról. Amikor Moorcroft szállását elhagyta, nem indulhatott azonnal Dönkarhoz, majdnem úgy fogalmaztam: haza. A titkosszolgák egy közeli házba kísérték, szinte a szomszédba. Ugyan ki sejthette volna, hogy a könyörületesség bódhiszattvájának megtestesülése, az égi hatalom egyszemélyes birtokosa ott tartózkodik abban az elhanyagoltnak látszó épületben? A szolgák kopogtattak, retesz csikordult, és Lobsang Kunga emberei hang nélkül elillantak, mert a főnökük állt az ajtóban. Ugyan nem mosolygott az érkezőre, de szívélyesen tessékelte be a meglepően fényűző, tágas terembe. Leültette, teával kínálta.

– Aki azt kéri tőled, hogy mielőbb számolj be mindarról, amiről úgy gondolod, hogy beszámolni érdemes, türelmedet kéri. Váratlan államügyek foglalják le. Azt is kéri, hogy ha nincs ellenedre, ismertesd meg vele angol barátodat is, aki miatt futárt küldetett érted. Kívánja, hogy mielőbb sikerüljön megszabadítani őt az ártó démonoktól.

Harminchat

A tizenharmadik ciklus Vas Bivaly évében, a tizedik hold hetedik napján a nyolcadik dalai láma szomorúan ébredt. Nem sírt, nem könnyezett, nem sajnálta az édesanyját, hiszen a halálról úgy vélekedett, hogy az szükséges és kivételesen szép mozzanata a lét körforgásának. De szerette őt. Tudta, hogy bármilyen kevés időt töltöttek együtt, hiányozni fog neki.

Hajnalodott, épphogy valamicskét aludt, az éjszaka nagy részét lelki gyakorlatokkal és a tiszta tudat állapotában töltötte. Közeledett a napkelte, a gyakorlatok megkezdésének szokott ideje, de mivel a fél éjszakát amúgy is meditálással töltötte, kicsit tanácstalankodott. Nem lelte a helyét. Megmosakodott, kilépett a sűrű, hűvös derengésbe, meghajolt, köszöntötte a Buddhákat, végül úgy határozott, hogy a reggeliig imádkozik, és a szent könyvek valamelyikét tanulmányozza. Így kerültek a kezébe a Nagy Ötödik látomásos feljegyzései, melyekről az utóbbi időben mintha megfeledkezett volna. „Vágyom abba a titokzatos világba, melyről nem tudom biztosan, hogy létezik, de biztosan tudom, hogy mindaddig megközelíthetetlen, míg én én vagyok." Olvasta, pedig kívülről tudta a mondatot, ami korábban rejtelmesnek, megfejthetetlennek tűnt a számára. Nem értette. Újra és újra elolvasta, mert nem fért a fejébe, hogy miként lehetséges, hogy hetekkel, hónapokkal ezelőtt megfejthetetlennek tűnt az állítás egyszerű és kétségbevonhatatlan igazsága.

– Menthetetlenül kiszolgáltatottak vagyunk.

Dzsampal Gyaco örült a megfejtésének, ami olyan világos volt, olyan egyértelmű, hogy nem is érezte megfejtésnek. Mint amikor nem látunk valamit, ami az orrunk előtt van. Felállt, a messzelátóért nyúlt, *M.M. & Son Liverpool,* kilépett a teraszra, és mosolygott.

– Mindannyian. Kivétel nélkül. Menthetetlenül.

Utószó

Amikor hét-nyolc évvel ezelőtt elkezdtem ezt a történetet, az volt a szándékom, hogy igazságot szolgáltatok egy világhírű székelynek. Azt gondoltam, neki ajándékozom a titokzatos országot, az óriási hegyek és járhatatlan sivatagok mélyén rejtőző Shambalát, ahová vágyakozott, ami élete legfőbb célja és mozgatója volt. És ahová, miközben nemzetközi jelentőségű tudományos eredményeket ért el, soha nem jutott el. Ilyen-olyan okok miatt az éppen csak megkezdett szöveget hosszú évekre félretettem, már-már megfeledkeztem róla. Később, amikor az anyag figyelmeztetett rá, hogy létezik, akkor meglepetésemre átvette az irányítást is: a történet egészen másfelé igyekezett, mint ahogy elképzeltem.

Shambalát, úgy száz évvel Kőrösi Csoma Sándor után, egy másik világhírű magyar, Stein Aurél találta meg, nagyjából ott, ahol a kitartó székely gyanította. A területet ma Tárim-medencének hívják, és Kínában, Ujguriában található. Az ötszázezer négyzetkilométer területű medencét minden oldalról ötezer méternél magasabbra nyúló hegyláncok veszik körül. A Shambala-mítosz eredete a 9. századtól a 13. századig, nagyjából fél évezreden át fennálló buddhista kocsoi Ujgur Királyság és egy másik városállam, Khotan lehetett.

ZALÁN TIBOR

A TÖRTÉNET

íródik
nélkülünk velünk
egyszer úgyis felébredünk
arra hogy nem létezünk

GÉCZI JÁNOS

VERS A TESTRŐL

Mint ki hosszasan a semmit nézi.
Tetemet nem lehet megidézni,
még ha látod is, torzul a szája.
Annak nem szabad visszabeszélni,
aki kilép belőled, kérni nem
lehet, ne menjen, maradjon veled.
Meg nem dumálható újra s újra
az egyszeregy szabálya, s működésben
tartható-e a se nélküled, se
veled. A fű a nyelvet benövi,
semmi sem donog a fülben, s a hold
az agg pókot a hálójában hagyja.
Szabad vagy, mint a kutya kolonca.

VERS, MEG NEM ÍRT RÉSZLETEKKEL, A NÉVRŐL

Magas és vékony lett, ahogyan
a függőleges vonal.
Összetéveszthető a napfény
nyomával a szivárványhártyán
vagy az emlékkel, amely
belekapaszkodott, s továbbra
is ott lebeg a teste fölött.

A név-e, amit ráöntöttek
és ráragadt, vagy amit a név
formája alatt lehet látni?

Úgy hordta vállán az árnyékot,
mint ifjan a kerubszárnyú fényt,
amelyet meg nem őrizhetett.

A gyertyafény megmutatta,
öreg arcából görcsös fa kérge
lesz, vagy bőralma múmiája.

Mégis, amikor lekerültek
róla a ruhadarabok,
kibontakozott belőle egy
János, később pedig Jancsi.

VERS A MÚLTRÓL, JÖVŐTLENÜL

A színek egybekomponáltak,
falképei egyetlen nyárnak?
A fölragasztott plakát hátaként
nem látszom? Savak marnak,
vagy a napról napra magát bennem
ismétlő népdalpiros történet?

Megváltozik a sziget, a vers,
a zászlórúd a főtéren,
s időnként látszik bennük az, ami
változtathatatlan. Néha arra
ébredek, a körhintán szereptelen
okádok, a testem a másik élet
főpróbájának a tetthelye,
s minden titkom megsemmisül.

Az egybekeveredett perspektívák
az őzet óriásnak mutatják,
s ami szurok, azt üvegnek.

Miféle lényként kellek az antik
isteneknek, hogy romjaimat
alkotásoknak lássák?

PETŐCZ ANDRÁS

ÖREGEMBERSZONETT – FEKÜSZ

Ahogy *feküsz* az öregember, úgy,
igen, csak így történik, ami *történ*,
már nincs kíváncsiság, nem *kíván*,
mert minden is ugyanaz mindig.

Csak feküszöl, mondja valaki, ő az,
aki még *aggód,* életben tartani akar,
téged, *aki nem*, aki nem voltál soha,
mert eleged van, mindenből eleged.

Csak feküszöm, s jó feküszni csak,
azt hiszem, hogy messze a messze,
megengedhetem a könnyű spleent.

Jólesik, nincs kétség, tagadni kár.
Feküsz, és nézed a semmit, ahogy
majd záratlan szemgolyód bámul.

ÖREGEMBERSZONETT – HIÁBA MINDEN

Nem tudom, akarnám-e másképp.
Hogy nem egyedül, hanem hogy valakivel.
Semmi esélyem ilyesmire, de mégis.
Talán meg kellene próbálnom újra.

Nem gondolom, hogy bármi ilyesmi.
Hogy érdekes lehet még bármi is bármikor.
Nem is kellene beszélnem erről.
Mert minek is ilyesmiről gondolkodni.

Magamban fogok, valami sivár helyen.
És jó lesz, ha végre, ha egyszer.
Eljönnek azok, akikkel egykor.

Ott ülnek majd az ágyam mellett.
És figyelnek, miképpen *távozom*.
Hogyan is szivárgok közéjük végre.

BÁNKI ÉVA

TÚL

Már én sem látom magam a tükörben.

Ahogy nem látnak a férfiak a villamoson,
az eladók a szupermarketben, a kamaszok a téren,
az istenek a hegyen – oda minden: láthatatlan lettem.
Most kéne drogot csempészni, bombát hajigálni.
Csak egy homályos paca látszik belőlem.
És hol a szemem? Hol a vállam? Hol az ágyékom?
Tán csak a fülem maradt meg, a csodálatos,
mely rögtön hegyes lesz, ha megszólalnak
mögöttem: ó, az a néni, engedjétek! Régen
mindenhol a tenger szívdobbanását figyeltem.
Ma már csak a sértéseket hallom meg.

Mi ez a romlás bennem? Hát nem pakoltak ki rendesen?
A műtőben nem tisztogattak meg?

Lát bennem még valami szörnyűséget?,

kérdem az orvost, aki nézegeti a röntgenfelvételemet.
Lát még bennem ármányt, csomót, fekélyt, daganatot,
gyalázatot, harapásnyomot, megszegett ígéretet?
Valami újabb csomót vagy rémséget?

Nem látok semmi különlegeset, feleli.

És én boldogan fellélegzem. Már nem bízom benne,
hogy egy csodás őserdő, egy ígéret vagy maga a tenger
rejtőzik a kismedencében. Nagyon jó a semmi.
A lusta tátogás, a halott tér, a fekete üresség,
ami már senkit és semmit nem rejteget.

ÁFRA JÁNOS

ROSSZ GYEREK

Szerettem nézni,
ahogy az ízekben örömöd leled,
következményekkel nem számolva
hordani kezdtem neked
a gyümölcsöt és az édességeket.
Csak akkor hagytam abba, amikor gyengült
a garatizmok perisztaltikája,
ezért csövet vezettek le gyomrodba.
Orrlyukadon át indult az étel,
amely nem találkozhatott nyelveddel.
Váltani kellett turmixolt levesre, főzelékre,
és te már csak az illatok alapján férhettél hozzá,
mi kerül fecskendve a szervezetbe.
Néhány nap alatt rutinos lett a mozdulat,
amelynek hatására a felszippantott lé
szép lassan megindul a csőben föl-, majd lefelé,
ám egyszer, figyelmetlenségből
vagy a fáradtság miatt, olyasmi történt,
amire nem voltam felkészülve.
A fejed meg sem moccant, mégis kicsúszott
a csőből a fecskendő vége,
és az ellenállás hiányában a leves megeredt –
olyan lendülettel, hogy az ív
méterekre elnyúlt, szemhunyásnyi idő alatt
piszkolva be mindent, ami hófehér
egy kórteremben. Szürkészöld színt hordott szét
a sterilitás levegőjével áthatott térbe,
rémült arcod porhanyós bőrére,
párnahuzatra, lepedőszélre,
és a fejed mögötti falon a vonal szétterült.
Sírnom kellett volna a szégyentől,
amiért képes voltam erre a szentségtelenségre,
de lankatag figyelmed hirtelen kiélesedett –
mélyen belenéztél a szemembe,
mintha huncutságon kaptad volna gyermeked,
hát kitört belőlem a nevetés.

FÉLREÉRTETT TISZTASÁG

Tizenhárom évesen nem volt világos,
miért esik nehezedre a tisztálkodás,
és hogy húzódhatsz inkább az árnyékokba,
mintsem a fény felé tartanád arcodat.
Sokszor hónapok teltek el hajmosás,
hetek zuhanyzás vagy fürdés nélkül,
mígnem a koponyára gyűlt zsír látványától
türelmem vesztve a fürdőszobába tereltelek,
fejed a csap alá tartva tettem, amit lehet,
és aztán megint, hogyha ritkán vendég érkezett.
Hosszú évek teltek el, mire belenyugodtam,
hogy tehetetlen vagyok a várakozással
szemben, ami felemésztette szándékaid.

Harmincegy évesen, amikor újra meg-
fürdettelek, már türelmesebben viseltem
akaratlan természeted, panaszod elfogadva
kádba segítettelek, beszappanoztam hátad,
hogy lemoshasd végre hónapokon át
gyülemlő terheid, és mire a törölközésig
értünk, aggodalmad elcsendesedett,
ahogy öltöztél, valódi hálává változott.
Új ember lettél, gondoltam, új ember,
te mondtad is – boldogan, meggyőződéssel,
ahogyan a szebb jövőről szokás dönteni,
pedig csak a remény tért vissza hozzád
egy estére, majd hátrahagyta száraz roncsait.

BÉRCZES LÁSZLÓ

HINTASZÉK

Általában az erkélyen üldögél. Hatodik emelet, nem lát le az utcára. Ahhoz ki kellene hajolni, de az veszélyes, meg nem is tud úgy előrehajolni, vagyis attól fél, úgy maradna. Különben is, mit nézzen az utcán. Embereket meg autókat. Innen fentről a fákat nézheti, a felhőket, a madarakat, a szembeház legfelső emeletének egyik erkélyét, ahol különben embert is láthat, egy középkorú férfit, aki reggelente ott tornázik. Fantáziál róla, mit dolgozhat, van-e felesége, gyereke.

A néni általában késő délután totyog ki az erkélyre, előtte, ebéd után, szunyókál kicsit a szobában. Ahogy felébred, matat az asztalon a szemüvege után, megigazgatja a haját, újratekeri a fáslit mindkét lábán, ellenőrzi, kopott köntöse zsebében van-e a mobiltelefon, hátha hívja valaki. Ez a valaki csak a lánya lehet, ő hívja is mindennap, de mindig rosszkor. Vagy épp a vécén üldögél, vagy az asztalon felejtette a hallókészüléket, és akkor süket, mint az ágyú, ezt ő maga szokta mondani a lányának, olyankor együtt nevetnek, vagy a fején van a terebélyes fejhallgató, hogy a híradót nézze, abban is az időjárást.

De a teraszon hívhatja, mert a mobil a zsebében, a hallókészülék a fülében, persze ilyenkor nem hívja. Vagy ha mégis, hát pont akkor szundított el egy pillanatra, és hirtelen ébredve azt sem tudja, hol van, mi csörög, hol is van az, ami csörög. Mire megleli, már késő. Olyankor beüti az egyes gombot, így van megcsinálva, nem kell a neveket keresni. A lánya az egyes, a mentő a kettes. Visszahívja, és kérdezi, te hívtál? Ki hívott volna, anyu, miért nem veszed fel, már azt hittem, baj van.

Öreg a néni nagyon. Ébrenlét és szundikálás között csúszkál egész nap. Fejében együtt gomolyognak gondolatok és álmok, emlékek és fantáziálások. Igazán ébren akkor van, amikor a lánya meglátogatja. Az havonta egyszer-kétszer történik meg, a nő középkorú, elvált, sokat dolgozik.

Meg akkor is ébren van a néni, amikor az ebéd utáni szunyókálásból felriadva rendbe szedi magát, ez eltart egy darabig. Haj, szemüveg, fásli, köntös, telefon, járókeret. Elindul, lassan az ablakhoz ér, elhúzza a függönyt, nyitja az erkélyajtót, óvatosan kilép, vigyáz, el ne botoljék a küszöbben. Megáll, liheg, néz előre, ej, de fáj a térdem, motyogja magában, igen, magamban beszélek, mondja ki hangosan, nem baj, ezt is ő mondja. Jobb kezével elengedi a járókeretet, bal kezével az erkélyajtóba kapaszkodik, nehézkesen beleereszkedik a hintaszékbe. Az van neki régről, valaha a férje sajátította ki magának, onnan nézte a tévét, míg el nem aludt. Aztán nem tudták, mit csináljanak vele, a hintaszékkel. A lányát nem érdekelte, ő meg nem ült bele, mégiscsak a Ferié volt ez a szék. Kirakták az erkélyre, ott senkit nem zavar. Lomtalanításkor majd kidobjuk, gondolta a lánya, de ez aztán elmaradt. Különben te is üldögélhetnél benne, anyu, tette hozzá lemondóan, aztán ő lepődött meg a legjobban, amikor a mamát ott találta.

A néni ül, néz, hallgatja, ahogy a szél borzolja a fák lombjait. Üldögélek, nézelődök, hallja, ahogy ezt mondja. És akkor eszébe jut valami. Hogy vajon mi lesz az utolsó

szó, amit életében mondani fog. Ez jó, ez tetszik neki. Lehet vele foglalkozni. Elmegy vele az idő. A hírek nem érdeklik, a keresztrejtvényezéshez nincs türelme, de ez a váratlanul beakadó kérdés felvillanyozza. Hogy mi is az a szó, amit itt hagy maga után: abban a világban, amiben már nem lesz benne. Vagy pont azt a szót viszi majd magával oda valahová? Elhessegeti ezt a gondolatot, nem foglalkozik a másvilággal. Nem hisz benne. A haláltól nem fél, csak a méltatlan átmenettől, attól retteg. De most jó, most van min gondolkodni. Olyasmin, ami fontos. Nézi néha a tévét, de abban már semmi nem fontos. Nincs benne semmi, panaszkodik mindig a lányának, az meg visszakérdez, mi lenne jó, anyu. Nem tudom, mondja, nem tudom, de ami van, az nem jó.

Most jól érzi magát. Picit meglöki magát a hintaszékkel, ring előre-hátra, csak éppenhogy, nehogy elszédüljön. Lehunyja a szemét, a szavakra gondol. Hogy valami fontost kellene utoljára, és hogy vajon mi lenne az. Nagyapa, ő jut eszébe, és elmosolyodik. Ő jó lenne, őt szerettem. Amikor felvágta a dinnyét, két kistányérra rakott egy-egy szeletet, késsel lemetszette a csúcsát, a legfinomabb részt, azt a tányér szélére rakta, ezt a végére hagyjuk, Erzsikém, ez lesz a szájamíze. Nagyapát fogom majd mondani, ha sikerül, de a szájamíze sem rossz. Vagy az a film, mi is volt a címe, amikor Nusi néni, a főbérlő elvitt bennünket a moziba. Egy osztályba jártam a lányaival, és egyszer csak úgy megkérdezte, na, kislányok, megyünk-e moziba. Mi meg, kamaszok voltunk, szinte visítoztunk az örömtől, hogy igen, Nusi néni. Kellemesen ringatózik, egész jól érzem magam, mondja hangosan. Különben a hintaszék is jó szó. Talán nem olyan fontos szó, de jó szó, nekem jó. Résnyire nyitja a szemét, csend van, csak a lombok susogását hallani, a hintaszék lassan megáll. A néni pihenget, nézi az erkély korlátját meg a cserépben a hervatag muskátlit. Egész jó kis muskátli vagy, igazán rendes tőled, hogy még élsz, ígérem, holnap meglocsollak. Hangosan kimondja, hogy tetszik neki a muskátli. Mennyi jó szó, pedig nem is fontosak. És akkor mi van, ha nem fontosak. Nekem jók, és kész, mondja ki dacosan. A jobb kezét birizgálja valami, odapillant, egy légy az. Máskor elhajtaná, most csak bámulja, és elcsodálkozik. Milyen szép fényes, ezüstös a szárnya, és hogy remeg azokon a pipaszárlábain, hát ez igazán érdekes. Ilyen öreg vagyok, és még nem néztem meg rendesen egy legyet. Nézi. Nem mozdul, nehogy a légy elrepüljön. Még a lélegzetét is visszatartja, ül moccanatlan, bizsereg a keze, lecsukódik a szeme. Egyenletesen szuszog, el fogok aludni, gondolja, talán alszik is már.

FECSKE CSABA

ELŐNYTELEN VÁLTOZÁSOK

azelőtt, ha a piacon jártam, megettem
egy lángost, utána a Zöld Ászban megittam
kétszer, néha háromszor két deci hárslevelűt,
és zsebre dugott kézzel fütyörészve, ballagtam haza.
most meg, lángossal kezemben, bor nélkül megbotlottam
a saját lábamban. hülye részeg, mondta valaki jó hangosan,
hogy meghalljam. hirtelen szégyellni kezdem öreg arcomat,
vaksi szememet, botladozó lábaimat és szép faragott botomat,
amivel úgy szeret játszani Luca dédunokám,
ahogy valaha én a nagyapám görbebotjával,
míg le nem ejtettem és meg nem repedt,
hogy aztán se játszani vele, se támaszkodni rá…
különben is, nagyapám meghalt, én meg felnőttem,
utoléltem nagyapámat.

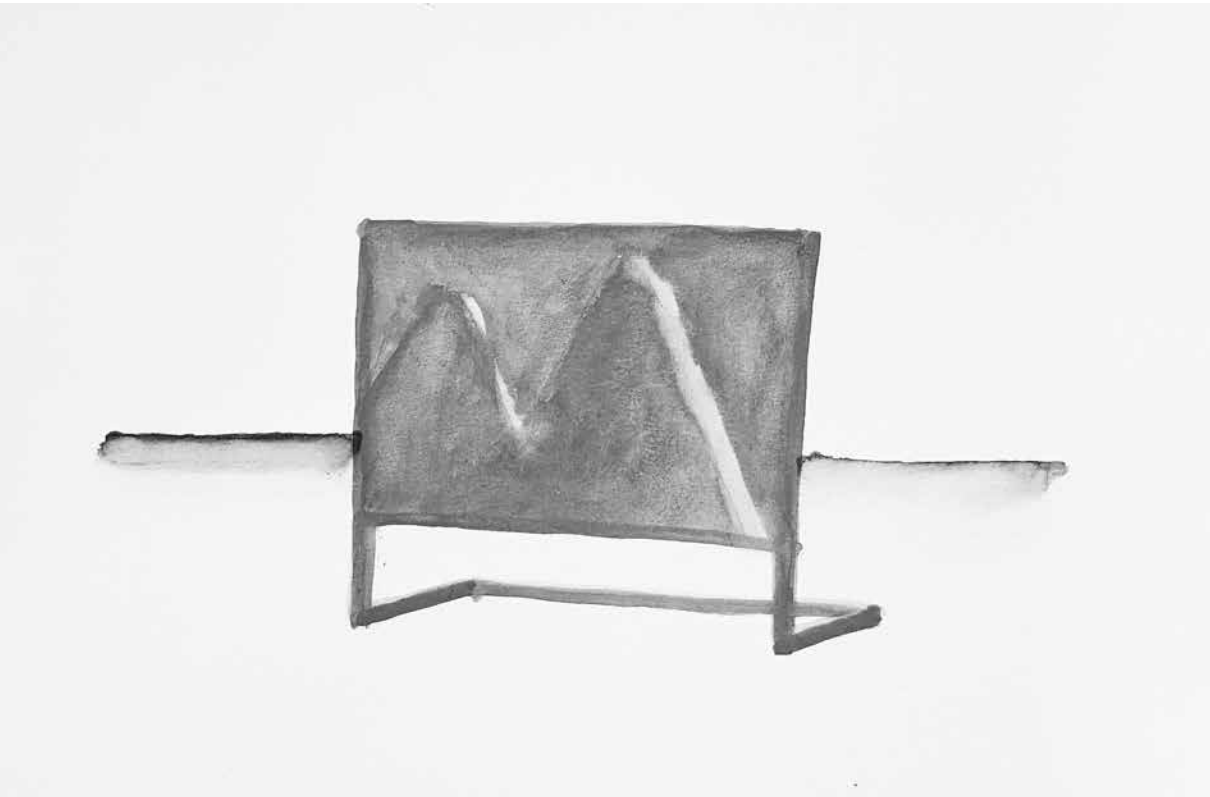

SERFŐZŐ SIMON

EGYETLEN FA SEM

Ők vigyáztak rám,
ők, a kerítés körüli fák,
közülük fölmagasodva
az ágasfa, kútgém.
Ők figyelték, ki merre megy
keresztül a földeken, a Nap felé.

Ők vigyáztak, el ne tévedjek
a bozótos szelekben,
amerre mostanra eltévednék már,
sugaraikkal nem kutatnának utánam
a naplementék sem:
régóta mit se törődnek velem!

Egyetlen fa sem bánkódna utánam,
hisz azóta a földből gyökereiket is kihúzgálták.
Leveleik szétszéledtek,
azóta ki tudja, hol járnak már!

Én is ki tudja, hol hallgatózom
vállam eresze alá behúzódva,
szemem mögé:
magamba lássak csak.
Mindent ott láthatok,
amit valamikor.
Ahogy a kerítés körüli fák is láttak,
miközben ágaikkal
suhogtatták az égi magasságot.

AJTÓM NYITVA

Ha senki nem hallgat rám,
nem még a világ,
szabadjára kellene engedni,
menjen, amerre lát.

Legyen akarata szerint,
ajtóm nyitva áll:
mire megy nélkülem,
majd megtudja legalább.

LAPIS JÓZSEF

HÁZ A TÚLVÉGEN

Az utolsó utáni ház.
A faluban úgy hívták, a túlvégen.
Mintha kertje lett volna a rét.

Évtizedek óta a nyári konyhában élt.
Evett, aludt, hallgatta a rádiót.
Énekelt is néha,
magának, s ha volt kivel.
Kétnaponta lavórban mosdott.
A vizet a közkútról hozta.
A fenti rész üresen állt,
hogy nem jöttek már a gyerekek, ritkán az unokák.

A kaput, az ajtót sokáig gondosan kulcsra zárta minden éjjel.
Bár sosem próbált meg senki betörni.
Így aludta meg azt a pár órát.

Az első szívrohama után elhagyta.
A szokást, hogy bezárjon.
Ne kelljen feltörni az ajtót, ha éjszaka meghal.

Nem kellett feltörni.
Olyan volt, mintha aludna,
amikor egy reggel rátalált a postás,
aki mindennap benézett hozzá.

Járt hozzá két hívő. Jehovák.
Egy asszony meg a lánya.
Református volt, de elbeszélgetett velük Istenről.
Az asszony és a lánya is szerettek nála lenni.
Kávét sosem kértek, csak egy pohár vizet.
Bele sem ittak.

Előbb a disznók maradtak el,
aztán a libák, majd a kakas, végül a tyúkok.
Kutya, macska sosem volt a portán.
Régen, a fogság utáni évtizedekben, tehenek is voltak.
Az volt az igazi.
A tehén az állatok királya.

Előbb a káposzta maradt el, majd a tök, a retek, a paprika,
végül a paradicsom.
Elébb a szőlő is, bár az még termett egy ideig leszedetlen.

A retekbe nehezen törődött bele.
Mindig az a gumós növény jutott róla eszébe,
melyet az orosz fogságban néha kaptak, leltek.
Ha leltek, s az őrök észrevették,
verést kaptak.
A verés ízét hamarabb elfelejtette, mint a növényét.
Azt még ötven évvel később is érezte néha hajnaltájt a nyelvén.

A nővérével üldögéltek a tornácon, amikor megjelentek.
Nem értették, mit beszélnek, kérdeznek.
Puskával hadonásztak.

Mikor három évvel később visszatértek,
az otthon maradottak alig ismertek rájuk.
Az anyja azonnal.
Apja csak később bírt kimenni a konyhába,
a lányához,
akit már nem remélt haza.

Ha a nővéréről kérdezték, csak megrázta a fejét.
Napokkal később tudott volna mesélni róla.
De akkor már nem kérdezték.
Évtizedig senki, semmit nem kérdezett.
Semmiről.

A nővére egy másik növényt lelt, nem a gumósat.
Kilátszott a szára a ruhaujjból.
A puskatus rossz helyen érte a fejét.
Az őrt kivételesen megbüntették.
Nem akart nagyot ütni,
valójában így akarta védeni féléves gyermeke anyját a többiektől.
Sosem tudták meg, mi lett vele.
Az őrrel és a nővére gyerekével.
Azt sem tudták, hogy az a gyerek miért született meg.
Sok gyerek nem született meg.

A csalánt nem tűrte a portáján.
Eleinte dühödten, majd megszokásból irtotta.
Annak is szájában érezte az ízét.
Évekig ez volt mindennapi kenyerük.

Jöjjön el a te országod.
Sokat imádkozott, hangosan.
A hit dolgairól keveset gondolkodott.
De azt egyszer megkérdezte a paptól,
hogy milyen lesz az ország,
ami eljön.

A lépcső szürke töredezettsége.
A füvek sárguló szárazsága.
Sár az egykori tyúkudvaron.
Szélfoszlányokban rejtőző visszhangok.
Emlékillatok.

A postás érezte, hogy baj van.
Máskor is volt csönd Julis néni portáján.
De nem ekkora.
Hallgatott, mint Ukrajna mezőin a holtak.
Feküdt a dikón, betakarózva,
mellette az énekeskönyv
kinyitva hevert.

JUHÁSZ TIBOR

APÁM HAJNALBAN DISZNÓVÉRT ESZIK

Apám hajnalban disznóvért eszik.
Közben nagyanyámnak magyarázza,
hogy hagymából több, sóból kevesebb
kellett volna. Így nem jön ki az édessége,
ugye, fordul nagyapámhoz.

Fogalmam sincs, miről beszél,
hogy mi az édes. A vér?
Most fölém hajol,
és azt kérdezi, kérek-e.
Vörös nyál csap át az ajkán,

lefolyik az állkapocs sörtéin.
Apám hozzáteszi, még meleg.
Konyharuhát keres,
aztán eszik tovább,
pedig ujjai ugyanolyan vörösek.

Nagyanyám szó nélkül kikaparja
a maradékot a kutyának. A fakanalat
és a serpenyőt a vájlingba rakja.
Zavaros a víz, alig látni,
kések hevernek alul.

KARAP ZOLTÁN

A VÁLLALKOZÓ

Az ágyán igazgattam a huzatot, amikor valaki rácsapott a seggemre. Megfordultam, és ott állt fürdőköntösben. Rosszallóan csóváltam a fejem:

– Mrs. O'Canaghan, tudom, hogy ez maga volt.

Eszelősen vigyorgott rám a műfogsorával, visszafordultam, és folytattam a munkámat. Az öregkori demencia egyik fajtája, amikor a páciensek ütlegelni kezdik a nővéreket. Már akit lehet. Az angolok simán visszaütnek, a kelet-európai országokból érkezettek is, de én inkább az afrikaiakkal meg a filippínókkal azonosultam. Ők még századjára is képesek ugyanolyan kedvesen kérni ugyanazt. Ha egyszer otthonba kerülök, tuti, hogy egy afrikait vagy egy filippínót szeretnék magam mellé. Az afrikai országokban eleve nincs is olyan, hogy idősek otthona. Ott a családtagok maguk gondoskodnak az idősekről, ideértve a haldoklókat is. Itt Liverpoolban viszont a legtöbben külön beleírják a szerződésükbe, hogy ha a papa vagy a mama éjszaka halálozna el, akkor csak másnap reggel értesítsük őket. Néha azért betelefonálnak.

– Még él?

– Igen. De sajnos sokat fogyott.

Ez általában az után következik be, amikor az öregek elhatározzák, hogy akkor ideje meghalni. Ha megfeszülsz, sem tudod lebeszélni őket. Még a szaguk is meg-

változik. Leáll a nyelési reflexük, képtelenek enni, a családtagok meg idejönnek, és csipsszel tömik őket.

– Mit csinálnak? Elment az eszük? Hiszen nem tud nyelni!

– De a csipszet úgy szerette régen. Igaz, papikám?

Néha kicsúszik a számon egy-két magyar mondat. Felszabadító valós időben méregteleníteni úgy, hogy a másik mindebből egy kukkot sem ért.

– Most komolyan. Meg akarjátok ölni? Te meg… ááá… mondom, ááá… meg ne fulladj itt nekem. Elmebetegek!

– Maga orosz?

– Majdnem. Ááá. Tessék mondani, hogy ááá… Hungarian.

Eddig még mindet sikerült ilyenkor visszahozni. Egy időre. Hozzáteszem, nekem nincs is meg a végzettségem ahhoz, hogy valakit halottnak nyilvánítsak. Emlékszem, a próbaidőm utolsó hetén épp a reggelit osztottuk ki Sunjay kollégámmal, amikor Harry pikírten megjegyezte:

– A kommunista kifingott.

Nem szívelték egymást. Harry fiatalabb volt ugyan, de mindketten ágyhoz voltak kötve, és mindketten egyszerre hallgatták a rádiót, persze más-más frekvencián. Sunjay és én odamentünk Ben bácsihoz, és megállapítottuk, hogy valóban beállt a hullamerevség. Sunjay aznapra csak beugrott helyettesíteni. Neki sem volt meg a diplomája.

– Most kinek szóljunk? A mentősöknek? – kérdeztem.

– Hát… nekik semmiképp.

Láttam, hogy Sunjay kezd ideges lenni. Még sosem láttam kétségbeesni. Valahogy mindig olyannak tűnt, mint aki az anyatejjel szívta magába Buddha beszédeit. De most egészen rémisztő volt. A szeme fehérje szinte világított a sötét arcán. Fekete szemöldökeit úgy ráncolta, mintha össze akarná őket érinteni. Szinte vártam, hogy sikerül neki, és ugyanabban a pillanatban kinyílik a harmadik szeme. Nem a halál volt rá ekkora hatással, hanem az adminisztráció.

Kimentünk a dohányzóba. Úgy mentem utána, mintha a serpám lenne. Egy serpa, akinek tériszonya van.

– Végül is elég szarul volt az utóbbi időben, nem? – nyugtatgattam. – A gyilkosság gyanúja fel sem merülhet. Vagy a gondatlanságé. Mi teljesen tiszták vagyunk. Jól mondom, Sunjay?

Volt olyan esetünk, amikor ki kellett hívni a rendőröket, mert nyolc napon túl gyógyuló sérülés keletkezett. Az egyik öreg, a nevére már nem emlékszem, talán tavaly halt meg, egy mankóval ütlegelte a szobatársát, amiért az éjszaka horkolt. Egy tapasztalatlan kolléga akkor valamiért kiütötte a kis csávót, aki viszont azonnal feljelentette. Szóval, a rendőrök ismerték a járást. Emlékszem, amikor Janice-re is zsarut hívtak, mert kizsebelte a gondozottakat. Pedig jó csaj volt. Mindig is bejöttek a tetovált lábszárak, ő pedig nem csak ott, de mindenhol viselt kisebb-nagyobb motívumokat. Amikor azt mondom, mindenhol, akkor azt úgy is értem. Láttam. Arra is emlékszem, amikor a gazdasági igazgatót bilincsben kísérték el, miután kiderült, több nővért is molesztált. Bárhol előfordulnak kisebb hibák, amiket a megfelelő szinteken el lehet simítani, és ezeken a szinteken rólunk sem feledkeztek meg, szóval, nem volt miért szégyenkeznünk. Jó hírben álló egyházi intézmény voltunk. A lakóink nagyjából hasonló előélettel kerültek be. Leestek

a lábukról, a család lepasszolta a gondozásukat, eladták az öregek házát, amiből ki tudták fizetni az előleget, a biztosításokat és a havi díjat. Ha egy-két hét alatt elhunytak, a pénz ugyanúgy az otthoné maradt, mivel adományként papírozták le az egészet. Szóval Sunjay ideges volt. Egymás után hívta a számokat a céges telefonról. Mindenki lerázta, vagy eleve fel sem vette. Nyár volt, és aki tehette, elhúzta a csíkot, nemcsak a városból, de az országból is valami naposabb vidékre.

– Mi van? Meghalt valaki? – kérdezte Grace, a kosaras termetű konyhásnő, és rágyújtott egy Marlboróra. Ha csak ránéztem, éreztem a hónaljszagát. Édes volt, és sós, savanyú és keserű. A heti menü ötven árnyalata.

– Eltaláltad – feleltem.

– Fasza. És hívtátok már a vállalkozót?

Sunjay tekintete felderült.

– Őt kell hívni ilyenkor?

– Persze, ők mindent elintéznek.

– Istenem, megölelhetünk, Grace? – kérdeztem.

Sunjay már ott is termett, és megpróbált annyi húsba kapaszkodni, amennyibe csak tudott. De még így is jutott bőven belőle. Grace pontosan úgy tűrte az egészet, mint amikor fiatal korában bedobott egy büntetőt, és a csapattársai örömükben körbefogták. Nem sokkal ezután Sunjay megtalálta a temetkezési vállalkozó számát. Alig egy percet beszéltek, Sunjay szinte csak igennel és nemmel felelt, és maximum tíz perc telhetett el, mire a portás már engedte is be az udvarba a fekete Mercedest. Hamarabb kiértek, mint a mentő, nem vicc. Le sem állították a motort. Kinyíltak a furgon ajtajai, két fekete öltönyös, kigyúrt fickó szállt ki, meg egy vörös hajú nő fekete tűsarkúban és fekete dekoltázzsal. Bármelyik James Bond-filmben méltó partnere lett volna a gonosz főhősnek. A cipőtalpak fegyelmezett ritmusban kopogtak utánam a folyosón, amit a hordágy kerekeinek egyenletes búgása kísért. Az egyik fickó színes bőrű volt. Az előtérben tévéző két öreglány tátott szájjal stírolta, ahogy elhaladt mellettük.

– Itt lesz, jobbra, a fal melletti ágyon – mutattam nekik.

Bementek, keresztet vetettek, és egy határozott emeléssel a hordágyra tették Ben bácsit, aztán egy fekete lepedővel letakarták, majd kitolták a kocsihoz. A nő csak felügyelte a munkafolyamatot, de befelé és kifelé menet is használta a kézfertőtlenítő automatát. Miután betették Ben bácsit az autóba, a két fickó beszállt, a fekete furgon lassan elindult a kapu felé.

– A nő miért nem száll be? – kérdeztem.

Sunjay megkönnyebbülten dohányzott, közben a telefonján görgette a pár másodperces videókat. Felnézett, és hosszasan bámultuk a vállalkozót.

– Ezzel adja meg a végtisztességet. Ez a szokás – azzal leejtette fejét, és folytatta a telefon képernyőjének simogatását.

Pedig káprázatos látvány volt. Az autó ragyogott, az oldalán visszatükröződött a vörös hajú nő alakja, aki méltóságteljesen sétált a kerekek mellett. Amikor a portásfülkéhez ért, biccentett a portásnak, aki köszönésre emelte a tenyerét, és közben egy gomb megnyomásával felemelte a sorompót. A vállalkozó beszállt, majd kikanyarodtak a főútra, és a sorompó lassan visszaereszkedett.

Sunjayra néztem, és eszembe jutott, hogy a reggelit a második emeletre még fel sem vittük. Rohadtul be fognak ránk rágni.

– Nem kéne gyorsan kiosztani a kaját?

– Előbb ki kell tenni a fekete zászlót.

– Nem lehetne kicsit később?

– Nem, nem. Ketten vagyunk az egész házban. Ki tudja, mikor jönnek a cuccokért. Érted?

– De hát… még nem is tudják.

Sunjay szigorúan nézett rám, és összeszorította a fogait. Nem akartam tudni, mi jár a fejében.

– Jó, te törődj a zászlóval, én meg viszem tovább az emeletet – mondtam. Sunjay zsebre vágta a telefont, elnyomta a cigit a klumpája talpán, én meg elindultam a személyzeti lift irányába.

Az elmúlt héten minden áldott nap esett. A meteorológiai szolgálat hőségriasztást adott ki Angliára és Walesre. A fülledt, párás levegő miatt a biztonság kedvéért magamhoz vettem egy doboz fejfájás-csillapítót.

– Jó reggelt, Mrs. O'Canaghan!

– Ez magának jó? Ez magának reggel?

– Sajnálom, de volt egy kis elintéznivalónk.

– Mi meg itt éhen halunk! Az senkit nem zavar?

– Tényleg sajnálom.

– Az a maga baja. Vigye innen a fenébe a hideg teáját. És tanuljon meg rendesen angolul.

– Rendben.

– Most pedig igazítsa meg a lepedőmet!

– Máris, Mrs. O'Canaghan.

Az öreg hölgy felhúzta magát a járókeret segítségével, és mögém állt. Ahogy lehajoltam, rácsapott a seggemre. Elfordítottam a fejem, és láttam, ahogy a szomszéd ágyon rajtam röhög a szobatársa. Neki is műfogsora volt. Profi munka, tényleg olyan volt, mintha a sajátja lett volna. Nem lepődnék meg, ha ezt is valahol Magyarországon készítették volna. Nem egy nyugdíjast látni, akik a foguk miatt repkednek Európa felett, mert még így is olcsóbb, mint itt, Angliában.

– Így jó lesz?

– Megteszi, fiacskám. Látszik, hogy nem volt katona. Na, tűnés!

Megnéztem az aktáját, amikor az első napom végén itt maradtam túlórázni. Mindenkiről volt egy csomó feljegyzés. Orvosi, pszichológusi vélemény, laboreredmények, ilyesmik. Mrs. O'Canaghan 1920-ban született, és arra a kérdésre, hogy mikor volt a legboldogabb, azt felelte: a lőszergyárban. A második világháború idején mérnökként dolgozott ott, és a mai napig erre emlékezett vissza a legszívesebben. Boldogan elfogadtam volna nagymamámnak, bár nem tudom, milyen érzés unokának lenni, mivel én a saját szüleimet sem ismertem, nemhogy a nagyszülőket.

Mentem tovább. Janis felfekvése szépen gyógyult. Amikor először láttam, a csontig le volt rohadva a bőre, de az orvosi vatta valahogy képes elhitetni a szervezettel, hogy nincs is akkora gáz, és így lassan, de elkezdődik a regenerálódás. Az egyetlen dolog, amire panaszkodott, a migrénje volt.

– Nincs nálad egy Zomig, fiam? Megőrjít ez az idő. Inkább esne!
– Nézze csak, Janis, ide tettem, ez lesz az, a fehér.
– Te vagy a kedvencem, kisfiam. Hogy is hívnak?
– Hívjon csak fiacskámnak, már úgyis megszoktam!

Az emelet kettes szobája házasoknak volt fenntartva. Most is volt egy házaspárunk, őket nemrég egyesítettük, mivel nem egyszerre költöztek be. Nancy otthon maradt még kerek tíz évet, amíg férje, Gerald bent várta, és egymás után rakta ki a puzzle-képeket. Először csak a szobája volt tele a kirakós képekkel, aztán már az intézmény folyosóján is megjelentek. A családtagok hozták ezeket a dobozokat, amiken csupa olyan helyszín volt, ahol Nancy és Gerald valaha együtt jártak. Jó ötlet volt, csak nem működött. Vagy másként, mint ahogy tervezték. Most már Nancy is itt lakik. De annyira demensek mindketten, hogy nem emlékeznek az együtt leélt több mint hatvan évre. A családtagok szerint soha ilyen jól nem értették meg egymást, mint a puzzle kirakása közben. Néha valamelyiküknek mintha bevillanna egy-egy közös emlék, megáll a kezük a levegőben, elrévednek a távolba, aztán hirtelen összeillesztik a darabokat.

Betoltam nekik a kis zsúrkocsin a reggelit. Mindketten aludtak, vagy csak úgy tettek. Nem akartam zavarni őket.

A hármas szobában Louise egyedül lakott. Már megint letépte magáról a sztómazsákot. Még szerencse, hogy reggel volt. Éjszakai műszakban gyakran megy a hasa neki és a többieknek is, mivel a délelőttös kollégák rengeteg csokival etetik őket. Úgy vannak vele, amíg csokit esznek, boldogok, és nyugodtan elvannak. Mire jön a műszakváltás, minden a feje tetejére áll.

– Mindjárt segítek, csak ne mozdulj, rendben?

A foteljában ült. A belei kilógtak az oldalán. Nem válaszolt, csak bámult maga elé. Letettem elé az asztalra a tálcát, és elindultam a szoba sarkából összeszedni a sztómazsákot. Már majdnem odaértem vele a fotelhez, amikor a bélsár elindult, és szivárogni kezdett egyenesen az ölébe. Gondoltam, ezt jobb lesz megvárni.

Leültem egy székre, az órámat néztem, és azt számolgattam, mennyi időbe telik, mire elintézem az egész folyosót. Nem akartam otthagyni egyedül. Sunjay rutinos volt. Fél évvel hamarabb kezdett itt. Egyből lecsapott a zászlós melóra. Legközelebb én fogom kitenni, fogadkoztam magamban, aztán óvatosan visszatettem a zsákot a helyére, megetettem és megitattam Louise-t, és adtam neki is egy fejfájás-csillapítót. Még öt szoba volt, ami a korábbiaknál simább ügy volt.

Miután befejeztem a reggeliztetést, kutyultam magamnak egy bögre kávét, és ledobtam magam egy kényelmes fotelbe. A kávé kicsit kilöttyent, de már nem számított, annyi pecsét volt a fehér nadrágomon. Pár lépésre tőlem a kanapén a két hölgy még mindig ott ült, és gumicukrot szopogatott. Testvérek voltak, és egyikük sem ment férjhez.

– Kérsz még egyet?
– Egy utolsót.
– Az előbb is ezt mondtad.
– Adsz vagy nem?
– De már csak fekete van.
– És?
– Azt is elszopogatnád, ugye?

– Hát… Ahogy elnéztem, nem férne be a számba.

Úgy nevettek, hogy egy árva hangot sem adtak ki, csak a válluk mozgott fel-le, közben valami régi szerelmes film ment a tévében. Kortyolgattam a kávémat, a filmben pedig mindeközben úgy csókolóztak, hogy az arcuk egyik felét, majd a másik felét is hozzányomták a másikéhoz, és félúton egy pillanatra összeért az ajkuk is. Egy kicsit elaludtam abban a fotelben. Sunjay tizenegy körül tért vissza. Egy hűtőtáskát cipelt, és azt kiabálta tökéletes angol kiejtéssel, hogy „jégkrém, jégkrém, ki kér jégkrémet?". Máskor is láttam tőle ilyen akciót, de ezt most kifejezetten jó időzítésnek tartottam. Kicsit drágábban ugyan, de hozzájuttatta a bentlakókat egy kis hűsítő élvezethez. Aztán egy fekete kukászsákba összedobálta Ben bácsi személyes holmiját, és lerakta a recepción. Délután érte is jött egy férfi. Aláírt néhány papírt, kezet fogott velünk, megköszönte a munkánkat, és otthagyta a zsákot. Estefelé Mrs. O'Canaghan rácsapott a seggemre. Nicole-t kiütötték a fejfájás-csillapítóként adagolt nyugtatók, és ugyanez történt Louise-zal is. Szép rendben adtuk át a műszakot. Senkinek nem lehetett panasza. Szerettem Sunjay mellett dolgozni.

LACKFI JÁNOS

ELMÚLIK

Elmúlik a gyerekkor, és elmúlik a fogfájás,
elmúlik a szerelem, és elmúlik a fiatalság,
elmúlik a kamaszpanasz, és elmúlik a pattanás.
Elmúlik e világ hiúsága, és elmúlik e világ dicsősége.
Elmúlik a Római Birodalom, és elmúlik a drogkartellek
világuralma. Elmúlik a kolerajárvány, és elmúlik
minden idétlen frizuradivat. Elmúlik a bántalmak emléke,
és elmúlik a majálisok önkívületig való részeg és
izzadt táncolása. Elmúlik éjfél és vele egy kimondhatatlanul
hosszúnak tűnő nap, elmúlik negyven év munkaviszony,
és eljön a nyugdíj. Elmúlik a bejáratott cipő szorítása,
és elmállik a cipő, mely új korában még szorított.
Elmúlik a nyár izzó hősége, hogy jöhessen a szutykos
ősz, és elmúlik a tavalyi hó, aztán lehet, hogy idei hó
már nem is lesz. Elmúlnak a zsibbadt vidéki délutánok,
és elmúlik a nagyvárosi kávéházak nyüzsgése.
Elmúlik a zsibongó strandélet, és elmúlik a szorongás,
már nem is emlékszünk arra, hogy min szorongtunk
tavaly ilyenkor, csak arra, hogy ma min szorongunk,
bár jövőre már erre sem fogunk emlékezni, hiszen
elmúlik. Elmúlnak a boldog békeévek, és elmúlik

a háború, hogy átadja helyét egy újabb és még
kegyetlenebb háborúnak. Az elmúlt háborúk
geometrikus sorokba rendezett hófehér keresztjei
közt elviselhetetlen harsánysággal üvölt a gyep
harsányzöldje, rajta elmúlt megemlékezések virágai
fonnyadoznak, felette meg madarak röpdösnek bolondul.
De elmúlnak a madarak is, ahogy már annyi
madárgeneráció múlt el, mióta az elmúlt háborúkban
megölt testek elporladtak, és újabb és újabb fészekaljak
keltek ki és porladtak el a madáréletek háborújában.
Elmúlik a kínos feszengés, és elmúlnak a végtelen
beszélgetések, elmúlik az éjszakai bepisilés,
az allergia meg az asztmás hajlam. Ami nem múlik el,
azt majd később kinövi a gyerek, amit nem nő ki,
ahhoz hozzászokik, mintha mindig is így lett volna,
majd elmúlik, ha elmúlik ő maga is. Elmúlik a frász,
amit a ház felett tízpercenként elhúzó repülők
moraja keltett bennünk, Úristen, ehhez nem lehet
hozzászokni, de pár hét múltán már észre se vesszük,
és azon töprengünk, a repülő lett kevesebb, vagy
csak mi szoktuk meg, ahogy az ember hozzászokik
mindenhez, ami nem múlik el. Elmúlik a múlt iránti
nosztalgiánk, és feltámad a múlttá vált jelen iránti
nosztalgiánk. Ami nem múlik el, az is elmúlik,
lejár a szavatossága, elkopik, kilyukad, elkoszolódik,
nem indul többé, kidobjuk, eladjuk, elajándékozzuk,
újat veszünk helyette, az is elmúlik. Mert elmúlik
az újnak újszerű állapota is, a megkíméltsége,
használtas lesz, viseltes, hozzánk idomul,
kézhez szokik, kicsit kinyúlik vagy összemegy,
itt-ott behorpad, kihasasodik, megfakul észrevétlen.
Elmúlnak a színek, az ízek, a szagok, pedig élénkek
voltak, megszokhatatlanok, idegenek, mostanra
otthonossá szelídültek, egymásba oldódtak, a múlás
időzítője már dolgozik bennük. Elmúlnak a soha
vissza nem térő árzuhanások, az új generációs, hipermodern
típusok, a tomboló sztárkultuszok, az engesztelhetetlen
dühök, az ellenállhatatlan csáberők, a mindent kontrolláló,
elpusztíthatatlan kiskirályokból reszketeg aggastyánok
lesznek, járókerettel járnak, unokáik támogatják őket,
elmúlnak a felhős napok és a verőfényes napok.
Ami elmúlhat, az el is múlik, jobb a múlhatatlanba
fektetni be ingó és ingatlan értékeinket.

TOMAJI ATTILA

HELYZETJELENTÉS

Madár keresi feldúlt fészkét.
Csak a víz marad betöretlen.
Itt élek vágyódva, sodródva,
ez itt a hely, hol megöregszem.

Vágyódom, sodródom mindegyre,
s hallgatom a hullámvert folyót,
mi orsózik medrében. Remeg
kopott szemem, két zörgő bozót.

Szerettem ragyogtatni tollam,
röpülni, suhogni ég alatt,
élni csak, mint egy részeg isten,
ki elterül majd, térdre, hanyatt.

ÖREG HAJÓS

Bejártam az öblöket, szigeteket, holtágak
s árterek lassú vizét, volt, hogy ismertem
célomat, de inkább csak sodort egy isten
haragja, mondták ezt sorsnak is akkoriban.

Aztán ősz hajú évek, hallgatások kora
jött. A házam udvarán lézengő ifjakhoz
hiába szólnék, nem érdekli őket a másik
múltja, csak ami itt vergődik a mostban,
nézik lehajtott fejjel a kezüket, mintha lenne
benne valami, az üres kezüket, vagy ülnek
a parton, s arcukat bámulják a futó vízen,
üres arcukat. Errefelé lassú az idő, nehéz
felidézni, mi minden történt korábban,
nem látom már tisztán a homályló részeket.

Mintha szerettem is volna, dereng egy-két
nő szava, nehéz illata, megnyílt teste, s most,
hogy az istenek már nem vágynak az ember
közelére, és se nem támad, se nem segít
közülük egy is, utamat befejeztem. Szégyen

tölt el, ha a feleségemet nézem, vásznait
varrogatja, teregeti a tenger felől jövő szélben,
vagy jön vízből kimentett fiam, az ő járása
is elnehezült már. Mintha a másik fiút is
látnám bolyongani a parton, nem tudta,
mit rejt egy asszony haragja, s mivel jár
apák szemébe nézni, ezért kellett halnia.

Ülök itt évek hosszú sora óta, árnyak közt,
elherdált szívvel, várom a sorsom, hogy
telne el végre a kimért idővel. Csordultig
nehezültem azzal, mit az évek hoztak,
amivé gömbölyítették elmém, s remélem,
kihordott halálom is megszületik lassan.
De nem tengeni születtem, mint az állatok,
se tapadni kőhöz ostoba kagylóként, tudni
akarom, hol nyugszik le pontosan a nap,
ezért ha hallanám a hívó hangot, indulnék
ismét, eveznék a meztelen tengeren, mennék
mindig napnyugatnak, s amit könnyeknek
hinnétek, víz lenne és sár arcomon, semmi más.

BALÁSSY FANNI

A TENGER

Le sem veszi tekintetét a felhőkről. Mostanra már a csizmaszár felett járhatunk, aratás utáni szántóföldeket, terrakottaszínű kontytetőket képzelek az összezáró fellegek alá. A tizenhetedik sorban percek óta ordít egy gyerek, a környéken ülők többen fészkelődnek, egy idősebb úr hátrafordul, számonkéri a szülőket, mire hangos szóváltásba keverednek, a légiutas-kísérők próbálják csitítgatni őket. Ő azonban rezzenéstelen arccal nézi a felhőket, és csak akkor kapja el az ablakról a pillantását, amikor anya finoman megérinti a karját, hogy megkezdjük a landolást, csatolja vissza az övét.

A kerekesszék a hatalmas géptest mellett áll összecsukva, a karfájáról sárga cédula lóg. Győzköd minket, hogy teljesen feleslegesen hoztuk el, de miközben áttoljuk a reptéren, törődötten ismételgeti, hogy igen, ez valóban sok lett volna. A transzfer koszos utakon kanyarog, a napárnyalatú házak falán graffitibetűk, a kukák felborogatva. Látom az arcán az értetlenséget meg a csalódottságot. Hiába beszélek a lelkére, hogy nagyon szép lesz, látszik, nehezen hiszi el. A Google Maps a következő megállót jelzi, anyával szedelőzködünk, táskapántok lógnak a vállunkról. Sziszegve nyílik az ajtó, egy spanyol férfi segít lerángatni a buszról a kerekesszéket. Ülj bele!, rimánkodunk, ő meg állítja, hogy jólesne egy kis séta. Két sarokig bírja, hátát a falnak veti, szuszog, próbál kiegyenesedni. Legyőzötten helyet foglal a székben, szótlanul néz maga elé, figyeli a mellette elsuhanó tömeget.

Macskakövek és hatalmas bazalttömbök sormintája adja az utat. Rázkódik, ahogy tolom, azzal viccelődik, hogy reméli, nem harapja el a nyelvét. Nem csak őt éri váratlanul a helyzet, haragszom magamra, amiért nem voltam körültekintőbb a helyszín kiválasztásánál. A torkomat kaparja a gyomorsav, egy pillanatra megállok, a zsebemben turkálok, nyálat gyűjtök, és lenyelek egy Pantoprazolt.

A szállás egy ódon társasház második emeletén található. Anyával megragadjuk a széket a kerekeinél, és a szűk, kanyargó lépcsősoron felküzdjük a lakásig. Ő csendben szedi a fokokat mögöttünk, minden fordulóban megáll. Hullámokban tör rám a feszültség, hogy talán nem gondoltuk át eléggé, nem lett volna szabad vállalni az utat, de amint lepakolunk, és kicsit kifújja magát, a tengerről kérdez. Azt mondja, meg merne esküdni rá, hogy érzi az illatát. Azóta mozgatja a fantáziáját, amióta átadtuk neki a repülőjegyeket.

Hátizsákba pakoljuk a strandfelszerelést, leküzdjük a kerekesszéket a lépcsősoron, és elindulunk a tenger felé. Az út a szélesen elnyúló sétálóutcán át vezet, amely a bazilika előtti térbe torkollik. A göcsörtös bazaltkövek helyét csiszolt gránitlapok veszik át, akadálytalanul gördül rajtuk a kerék. A kéken erezett márvánnyal díszített templom egyből magára vonja a figyelmét. Int, hogy álljak meg, és feltápászkodik a székből. A bazilika előtt bámészkodók döbbenten figyelik a jelenetet, Jézus csodatételeit látják megelevenedni. Anyába karol, és felsétál a léptektől simára kopott lépcsőkön. Odabent barokk gazdagság, aranyozott puttók, csavart oszlopok, az egyik oldalsó oltár alatt pedig üvegkoporsó, akár a mesében. Benne egy aszott test, a város védőszentje, az inak barnán a csontra feszülnek, a szemgödör ásít, a fehér vászonruha beszürkülve. Megremeg a lába, szótlanul megfordul, és minden erejét összeszedve kisiet az épületből. Rád gondol, a fehér ingedre, amibe felöltöztettünk, a nedvességet vesztett izomkötegekre, arra, mi lehet a szemeddel.

Nem hajlandó a székbe ülni, hiába kérjük. Sétálni akar, és megragadja a szék fogantyúját, mint egy járókeretet. Céltudatosan tolja maga előtt: nem a mediterrán nap alatt jár, hanem a Groza park hársfái között, és maga előtt látja a megritkult hajad, a hófehér fejbőrödön kirajzolódó anyajegyeket. Egy év telt el, a szövetből kikopott az illatod azóta, de a támlán látszik még, hol törte meg az anyagot a hátad íve.

Óvatosan lépdel a köveken, kislányosan felsikolt, amikor a hullámnyelv utána kap. Erősen kapaszkodik belénk, attól fél, hogy elsodorja a víz. Többször megjegyzi, mennyit fáradoztál, hogy megtanítsd úszni, mégsem jártál sikerrel. Az algától sikamlós biztonsági kötél mellett talál magának biztos pontot, erősen fogódzkodik, nem mozdul onnan. Minden hullámot az első izgatottsággal fogad. Amikor a víz az arcáig csap, megnyalja a szája szélét, és elfintorodik az erősen sós ízre. Nincsen messze a reptér, negyedóránként elsuhan a fejünk felett egy-

egy gépmadár. Addig követi őket a szemével, amíg el nem tűnnek a felhők között. *Éreztem, hogy közel volt*, mondja, és az összezáró fellegeket figyeli. *Ahogy ott fenn jártunk, éreztem, hogy itt kell lennie valahol.* Itt kell lenned valahol. Mi is az égre szegezzük a tekintetünket. Körülöttünk pancsoló gyerekek, ugráló kamaszok, egymásba gabalyodó párok, a tenger és a fürdőzők beszélgetésének moraja. Mi csöndben állunk a tengerben, és az égboltot kémleljük.

REGŐS MÁTYÁS

ZSEBLÁMPAFÉNY

Az emlékezés hazugság, elfedés.
Rendetlen játékhalomra rádobott

takaró. Égig érő lábak előtt
állok. Nem értem, hogy bízhattam ebben,

mögöttem hepehupás, arcpirító,
gyerekes ténye ferdítésemnek, a

bizonyíték. De legbelül ott a város,
tejes fényben úszó délelőttök

láthatatlan házai. A takaró-
mélyi félhomályban még őrjáratra

indulnak mozgásban maradt napjaim.
Elmúltak, kimúltak között haladnak

át, háton vergődő kisautók, fakó
indiánok mellett tétovaznak,

mentenék a menthetőt, de lopva föl,
már fölfelé figyelnek, romvárosuk

törékeny tornyait egyre hajlító,
összepréselő kárpitboltozatra.

Persze, ez legenda, bazári fogás,
eseménynek álcázott ismeretlen.

Mögöttem a formátlan kupac, mintha
takarhatnám tökéletlenségét vagy

anyámasszony-praktikáimat, mintha
elnyerhetném arctalan számonkérőm

jóindulatát. Ökölbe szorítom
kezem, megméretek. Mindeközben a

semmiben mataló zseblámpafényre
gondolok, túlélők kis csapatára

takaróm sötétjében, az utolsó
őrjáratra.

BENE ZOLTÁN

VIGASZ

Két kézzel, tíz körömmel kapaszkodik az életbe, pedig jobban járna, ha elengedné. Foggal csak azért nem, mert egy sincs neki.

Mindenki úgy tesz, mintha nem hallotta volna. Mindenki, azaz a két fivér, a húg és a három unoka. A hetedik látogató, a jópofáskodó fiatalember, az állam képviselője, idétlenül vigyorog.

Odakinn szokás szerint tüzesen süt a nap. Mivel az épület a búra szélén helyezkedik el, az ablakokat hiába vonták be szűrőréteggel, aki pár pillanatnál tovább arrafelé néz, megfájdul a szeme.

Az ágyban fekvő test olyan, akár egy múmia. Mintha mindent kiszívott volna belőle egy hatalmas pók. Szikkadt bőrzsák.

Vajon miért ment ki, tűnődött az egyik fivér.

Érezte, hogy közel a vég, látni akarta még egyszer, gondolta a másik.

Szegény bátyám, mindig is olyan hebehurgya volt, csóválta a fejét a húg.

Az unokák unatkoztak, a körmük alól piszkálták a koszt.

A hetedik, a hivatalnok, vakarózott.

A múmia nem látta a látogatókat, de tudta, hogy ott vannak. Közömbösséget érzett. Amióta visszatért, még annyit sem jelentett számára a világ, mint előtte.

Két nappal korábban fogta magát, és elhagyta a védett települést. Tisztában volt azzal, hogy ez lesz az utolsó útja, hogy ez az út maga a halálos ítélet, mégis nekivágott. Elmúlt nyolcvan, noha alig tűnt többnek hatvannál. Pedig nem cseréltek ki rajta semmit. Még fogakat sem engedett beültetni a szájüregébe, megelégedett az idejétmúlt, sok kényelmetlenséggel járó protézissel. Az ízületeit minden harmadik-negyedik mozdulatnál érezte, a csípője rendre sajgott. Nem bánta.

Ahogy kilépett a búra alól, a védőruha ellenére azonnal égetni kezdte a nap. Fölült a biciklire, nekivágott a régi útnak. A töredezett, egyúttal nyúlósan lágy aszfalton erősen kellett figyelnie, nehogy kátyúba fusson s beleragadjon. A messzeségben látta az új út nyílegyenes vonalát, rajta a hatalmas járműveket: embereket, élelmiszert, használati cikkeket szállítanak. A hangjuk nem ért el hozzá, pedig nem haladtak olyan messzire tőle. Soha nem tudta megszokni ezeket a hangtalan hajtóműveket.

Körülötte kiégett, kopár táj. A sivatagnál is sivatagabb. Megállt egy pillanatra, levette a napszemüveget, s kényszerítette magát, hogy a szemgolyójába nyilalló fájdalom ellenére szabad szemmel nézzen körül. Sárga és szürke minden így is, állapította meg keserűen. Sehol egy bármilyen aprócska zöld felület. Tovább tekert, a speciális gumi nehezen birkózott meg a málló, félig olvadt, gidres-gödrös aszfalttal. Három órán keresztül tekert.

A város állt még. A házak első pillantásra olyannak tűntek, mintha minden rendben lenne. Bár az utcán teremtett lélek nem járt, egy pillanatig mégis azt hihette bárki, nincs itt semmi különös. Pedig egy lakatlan város igenis az. Különös.

Leszállt a kerékpárról. A levegő tikkasztóbb volt, mint a búra alatt, de belélegezhető. Az utca forróságát a speciális talpú cipőn keresztül is érezte. Gyorsan megtalálta a házat. A kertet mintha lángszóróval égették volna le. Kedves szilvafája száraz csonk, néhány ágakra sült levél. Legyek zümmögték körül. Zöldesen csillogó, nagy testű legyek. Meg-megcsípték, aztán odébbálltak, hamar belátták, mit se tudnak kezdeni ezzel a nagy darab hússal. Még. Gyorsan tanulnak, állapította meg magában az öreg.

A nap égette a tarkóját, hiába viselt különleges sapkát. Álldogált egy ideig a kertben, maga elé képzelte, milyen volt egykor, aztán végigjárta a házat. Az ajtót könnyedén belökte, a rozsdás zárnyelv hamar engedett. Huszonöt éve nem lépett be ide, hiszen öt évvel a kitelepítés előtt a felesége már kipenderítette őt innen. A bútorok egy részét megismerte, a többit nyilván az utolsó öt esztendőben vásárolta az asszony. Keserűen elmosolyodott. *Asszony*, milyen hülyén hangzik. Kimondatlanul is hamisan cseng. Soha nem utalt így a feleségére. Most egy másik kolónián él. Ha még él. Az öreg abban bízott, él még.

Abban is, hogy ő viszont már nem sokáig. Emlékezett, amikor harminc éve meghalt az apja. Az utolsó hetekben pelenkázni kellett, emelgetni azt a nagy, valaha erős testet, alászuszakolni a pelenkát, összekapcsolgatni az oldalán. Emlékezett a megalázottságra a tekintetében. A szégyenre. Ezt el fogja kerülni, nyugtázta elégedetten. Akik olyat tettek, mint most ő, soha többé nem végezték a szükségüket. Kiégette belőlük a nap. Senki nem tudta megmagyarázni, miért. Hogy aztán a rokonai megússzák-e azt a sokkot, amit neki nem sikerült, azt nem tudhatta, ilyen tekintetben nem sokat változott a világ. Az utolsó napokra az apját kórházba vitték. Amikor – emlékszik jól, egy csütörtöki napon – telefonált, hogy érdeklődjön az állapota felől, hosszas kapcsolgatás és várakoztatás után egy fiatal, részvétlen női hang közölte: ja, a bácsi meghalt az éjjel, nem szóltak maguknak? Nem, nem szóltak. Végül is, mindegy is. Amiről időben szóltak, azzal sem tudott senki semmit kezdeni. Még talán jobb is utólag megtudni a változtathatatlant. Az emberek egészen jól teljesítenek reménytelen helyzetekben.

Elhagyta a házat. Letört egy kis darabot a szilvafa kérgéből, zsebre rakta, nyeregbe kapott, és elindult vissza, a védett település felé. Amikor elhagyta a rozsdaette várostáblát, talán könnyezett, ám a nedvesség észrevétlenül párolgott el a szeméből, mintha soha nem is létezett volna. Körülötte az egykori Alföld. Ahol hajdan a szépséges, szőke folyó kanyargott, goromba árokrendszer. Minden sárga és szürke és fekete, csak a gigantikusra nőtt legyek teste foszforeszkál zöldesen.

Csaknem múmiaként érkezett vissza. Másnapra egészen azzá vált. Harmadnapra meg fog halni. Öreg volt, mindkét értelemben: sokat és sokáig élt, s közel járt a halálához.

A hét látogató elhagyta a kórtermet. Nem lehet itt már segíteni, nyugtatta őket egy fiatal, részvétlen női hang.

Két kézzel, tíz körömmel kapaszkodik az életbe, pedig jobban járna, ha elengedné.

A fivére hangján visszhangzik a fejében a mondat. Hamisan. Hiszen a hivatalnok mondta. Honnan vehette, megfoghatatlan. Vajon azt hitte, véletlenül ült biciklire? Azt gondolta,

nem volt tisztában azzal, mi történik majd? Úgy vélte, megzavarodott, eltévedt? Vagy egyszerűen csak nem akarta elfogadni, amit tett? Ahogyan azt sem értette senki a környezetében, miért nem cseréltette ki a csípőjét, a térdét, mi okból tűrte inkább a kényelmetlenségeket, akár a fájdalmat is? Így, a végén, be kellett vallania, hogy ezt igazán ő maga sem értette. Mindennek azonban már semmi jelentősége. A markában a kéregdarab a szilvafáról. Odakinn a búra fölött a gyilkos nap. Odakinn a búra körül a kopárrá égett, halott sivatag. És a zöldesen foszforeszkáló, nagyra nőtt legyek. S ott a város is, amelyet úgy szeretett. Benne a ház. Ha visszakaphatná mindazt, amit érdemes, valóban kapaszkodna ő két kézzel, tíz körömmel, de akár mind a hússzal is. De már nincs miért kapaszkodni. És csak remélni tudja, hogy valaha azért még volt. Ez az egy nyújt vigaszt, ez a halvány, pisla remény.

REKE BALÁZS

RÉZ

Legalább száz sirály körözött a levegőben a szeméthegy felett. Arra vártak, hogy az éppen megérkező teherautó földre borítsa a hulladékot. Közben kövér dízelkormot köpve beindult a kompaktor, hatalmas, tüskés vaskerekei zúzni kezdtek. A sirályok csak erre vártak, hogy a porhanyósra feltört talajból ki tudjanak csipkedni minden falatot. Miközben dolgozott a gép, kicsivel arrébb két gólya is leszállt. Figyelték, mi történik, s közben csőrükkel lökdösték oldalra a nagyobb földdarabokat.

Az öregember párszor még rátolatott a kompaktorral a képlékenyebb részekre, majd leengedte a tolólapot, és kissé kiegyengette a talajt, hogy járható legyen a következő autók számára, aztán visszaparkolt a szokásos helyre, és leállította a motort, az hosszan zúgva csendesett el. Már elkezdődött az ősz, de a forróság nem akart múlni.

Az öregember kinyitotta az ajtót, lekászálódott a vezetőfülkéből. Bokáig süppedve nagyokat lépett. Oda tartott, ahol a teherautó hulladékát forgatta be. Le se vette szemét a zsemleszínű, homokos talajról. A sirályok guberáltak tovább, nem zavartatták magukat, mikor az öregember besétált közéjük. Úgy kellett lábbal arrébb tolnia őket, hogy megnézhessen egy-egy ígéretes szemétkupacot. A rézvezetékeket általában feldobta a föld, miután a tolólap átment a szeméten. Ujjnyi vagy esetleg alkarnyi hosszú kis maradékokat. A szakik lecsipkedett és kidobott szemetét. Az öregember felszedte és zsebre rakta a vezetékdarabokat. Nem volt sok ideje, mert pár perc alatt az összes sirály leereszkedett, és egymással harcolva, csípve-rúgva küzdöttek a szemétért, úgy, hogy már nem lehetett átgázolni közöttük.

Visszaült a kompaktorba, felrakta lábát a nyitott ajtóra. Hangosított a rádión, hogy a madarak vijjogásától legalább valamennyit halljon a délutáni műsorból. A vezetékeket az anyósülésre dobálta a zsebéből, és elővette a bicskáját. A bicska akár százéves is lehetett. Még nagyapjától örökölte, aki szőlőkacsolásra használta. A kacorkés pengéje

a tetején visszafelé görbült, így kiváló volt pucolásra, persze az évek során elvékonyodott, az acél barna lett és lyukacsos a rozsdától, a famarkolat elszürkült, és hosszanti szálakban megrepedezett. Az öregember kézbe vett egy kisebb darab vezetéket, hüvelykujjával nagyon lassan tolta lefelé a pengét a borítás mentén, amíg minden oldalról le nem faragta a színes műanyagot. A felesleget kidobálta a földre. Közben a sirályok hangos lármába kezdtek. Az öregember észrevette, hogy a felszín alatt nem sokkal egy patkány dúr előre. Csak a púpozódó, porhanyós földsávot lehetett látni, valahol alatta dolgozott a patkány. Megtermett, szeméthegyi állat volt, az öregember az évek során sok ilyet látott. Ahogy az újabb és újabb patkánynemzedékek születtek, egyre jobban idomultak a környékhez, a karmuk erősebb lett, hogy jobban tudjanak ásni, a foguk is keményebb. A szaglásuk vezette őket, mert a sirályok és gólyák miatt ritkán jöhettek fel a felszínre.

Az öregember néhány éve vonult nyugdíjba. Egy nagy sütödének dolgozott azóta, hogy otthagyta az iskolát. Tíz osztályra volt türelme. Nem sokkal utána szerezte meg a jogosítványt teherautóra. Olyan korán kellett kelnie, hogy az még éjszakának számított, nem is hajnalnak, viszont szerette, mert olyankor alig voltak az utakon. Csak a szállítmányozók meg néhány furikázó fiatal. Hajtott bele a sötétségbe, amit az utcalámpák kitompult, narancssárga fénygömbjei szegélyeztek, hallgatta valamelyik rádió adását, és várta, hogy reggel legyen. Azt a pár percet, amikor alig észrevehetően fátyolossá válik a sötétség, és megrepedezik néhány helyen az ég, fakó fény kúszik át a réseken. Aztán kisvártatva felkel a nap, megtelnek az utcák emberekkel, s mire a legtöbben beértek munkába, addigra ő már a fuvarlevelet töltögette. Utána minden reggel hátrament a rakodótérhez, és kényelmesen lesöprögette a rekeszekből kiszóródott morzsát, tiszta vízzel felmosta a platót, becsukta a teherautót, és elindult haza. Így teltek az évek.

Amikor nyugdíjazták, az egyik ismerőse ajánlotta neki a melót a szeméttelepen. Az öregember nem nagyon tudott mit kezdeni magával otthon, így jelentkezett. Egyből a kompaktorra tették, úgy voltak vele, ha annyi évet lehúzott teherautón, elboldogul a nehézgéppel is. Már az első napokban észrevette, hogy a gép fémtüskéi, miközben beforgatják a talajba a szemetet, a rézkábelek darabjait a felszínre kotorják. Ilyenkor az öregember hátrébb tolatott, és amíg nem jött újabb kuncsaft lerakodni, átböngészte a helyet a vezetékek után. Nem voltak túl sűrűk a napok, általában maradt ideje a keresgélésre. Késő délután már szinte sosem jött senki. Ilyenkor nézte a tájat a szeméthegy tetejéről, hallgatta a zenét, és farigcsálta ki a rezet a vezetékekből. Jobb napokon összejött fél kiló is, máskor csak húsz-huszonöt deka. De az öregembernek nem nagyon számított. Kapott valamennyi fizetést, mellé nyugdíjat, és ha a szeméthegy borzalmas bűzét figyelmen kívül hagyta, akkor egészen jó dolga volt. A kábelrezet csak úgy gyűjtögette. Mindennap figyelte az árfolyamot, és akkor adott le egy-egy nagyobb adagot, amikor magasabban állt az értéke.

Már elindult lefelé a nap, tisztán kirajzolódó, vérvörös körként készült lebukni a szeméthegy nyugati oldala mögött. A homokkal teli szél még gyorsan végigsöpört mindenen, megtáncoltatta a vezetőfülkében a tükörről lelógó, vaníliaillatú légfrissítő lapokat, oldalra döntötte a földből kinőtt kalászos gazokat, és apró nejlonfoszlányokat görgetett végig a szeméthegy szerpentinjén. A sirályok felröppentek, és felfeküdtek a széllökésekre, alig verdestek a szárnyaikkal, hagyták, hogy sodródjanak lefelé, majd nem sokkal a földfelszín felett újra felkaptak a magasba. Az öregember addigra már elpakolta a lepucolt rezet, és amikor a rádióban belekezdtek a hírekbe, elzárta a készüléket, kilépett a vezetőfülkéből, és kulcsra zárta az ajtaját.

Minden műszak után gyalog sétált le a szeméthegyről. Azokon a részeken, ahol aznap temettek, még süppedős volt, bűzös és sárgás földbe merült a cipője. Itt csak lassan lehetett haladni, aztán elért a kanyarhoz, ahol az autók szoktak felhajtani, ott már szilárd volt a talaj, lerugdosta a lábbeliről a koszt, és elindult lefelé. Néha azon morfondírozott, hogy meddig tudják még építeni a szeméthegyet, és általában arra jutott, hogy ha vannak a világban hatalmas hegyek, akkor ez is emelkedhet még. Emelkedhet és bűzölöghet.

Mire leért, már egészen megszürkült a kora est, az őrbódéban felkapcsolták a lámpát. Ott fizették ki műszak végén. A bódéban savanyú izzadságszag, meleg és száraz por kavargott, a plafonból apró lyukon lógott ki a vezeték, amin egy hatvanas villanykörte csüngött. A tompa narancssárgán izzó wolframszál fénye körül már gyülekeztek az első éjjeli molyok, a szúnyogok és legyek. A bódés már össze volt pakolva, csak arra várt, hogy az öregember leérjen. Negyvenes férfi volt, magas, és foltokban kopaszodott. Alig két hete került a szeméttelepre. Mindennap kék munkásnadrágban jött dolgozni, a zsebében hatalmas kulcscsomó zörgött.

– Hallja, öreg, gyorsabban is lejöhetne arról a hegyről! – morogta, miközben az öregember elé dobta a pénzét. – Már félúton lehetnék hazafelé.

– Hétig szól a munkaidő, pontosan akkor indultam el. Hat éve vagyok itt, azóta mindig így csinálom – felelte az öregember, és gyorsan átszámolta, majd zsebre dugta a pénzét.

– Nem nézi azt senki sem – legyintett a férfi. – Fél után már nem engedek fel senkit. Fogja, zárja be azt a tragacsot ötvenkor, és akkor pont hétre leér ide hozzám, kifizetem, és mehet mindenki a dolgára. Nem tudom, hol dolgozott előtte, öreg, de ezt mindenhol így szokták. Lehet, hogy maga nyugdíjas már, de nekem még sok a dolgom, miután végzek. Legalább egymással ne basszunk már ki! – mondta, és idegesen belökte a bódé ajtaját.

– Mindenki szépen csinálja a saját dolgát. Erre írtunk alá.

A férfi nem is fordult az öregember felé, csak fújtatott egyet, és duplán ráfordította a kulcsot a zárra.

– További jó estét – köszönt el az öregember.

– Magába is! – dörmögte a férfi.

Az öregember még járatta a motort, amikor a férfi már elporzott előtte az úton. Vén, rücskös törzsű nyárfák alatt parkolt, a nyitott ablakon keresztül hallgatta, ahogy a szél egymáshoz kocogtatja a leveleket. Mire visszaülepedett a por, amit a férfi kocsija felvert, egészen besötétedett. Az öregember kihajtott a fehéren világító murvás részről a főútra.

Két nappal később küldték el a cégtől. Nem volt igazi kirúgás, mivel csak napi bejelentősként dolgozott. Tizenegy után nem sokkal sétált fel hozzá a szeméthegyre az egyik targoncás, bezörgetett a kompaktor ablakán, mire az öregember lehalkította a rádiót, és félrerakta a kábeldarabot, amit éppen pucolgatott. Remek délelőttöt zárt, kivételesen sok kábelt dobott fel aznap a föld. Mielőtt elindult volna, a rézdarabokat a zsebébe pakolta.

Fél tizenkettőre kellett az irodába mennie. Nem sietett, lassan sétált lefelé a szerpentines földúton, intett az autóknak, amik felfelé kapaszkodtak a tetőre, és nézte a távolban a szürkészöld halastavakat, amik négyzetrácsosra szaggatták a pusztaságot. Meg az áramfejlesztő telep agancsos oszlopait, és a mögöttük kezdődő külvárosi panelsorokat. A tízemeletesek tetején csillogtak a huzatfokozók.

Az irodában beállt a meleg, a nyitott ablakon ömlött be a szemétbűz, a szagot még a telepvezető cigarettája sem tudta elnyomni. A telepvezető lerakta a csikkét a hamutál egyik mélyedésébe, és a fiókból elővett egy nejlontasakba csúsztatott iratcsomagot. Sokat

nem akart szépelegni, gyorsan kibökte, mi a helyzet, aztán odaadta az öregembernek a papírokat.

– Természetesen a nap első felét kifizetjük, amit ledolgoztál már – mondta a telepvezető. Felvette a cigarettát a hamutálból, beleszívott. – Sajnos, nem tudok mit tenni, valakinek a valakije jön ide a helyedre.

– Kicsoda? – kérdezte az öregember.

– Én nem tudom, talán a bódés fickó apósa vagy az egyik targoncás testvére. Passz. Nekem csak annyit mondtak, hogy állandó embert kell felvenni, aki nem nyugdíjas. Már ne haragudj, hogy ezt mondom – szünetet tartott, amíg szívott egyet a cigarettából. – Fiatalít a cég. Tudod, hogy szokott ez lenni.

Az öregember elnézett a telepvezető válla fölött. A nyitott ablakon át tisztán rálátott a válogatógépekre. Magas épületben kaptak helyet, hogy alattuk minél több szelektált szemét férjen el. Két nyíláson ömlött lefelé a hulladék, mindenféle alakjukat vesztett dolgok, odalent pedig kúpszerűen csúcsosodtak a dombok. A válogatógépek csak az újrahasznosítható palackokat szedték külön, a többit leszórták, azt markolókkal pakolták teherautóra, és amikor egy teherautó raktere megtelt, vitték hátra a szemétégetőbe. A dombokban nyüzsögtek a patkányok. Szaladgáltak, és téptek szét minden olyat, amiben ételmaradékokat sejtettek. Az öregember úgy gondolta, ezek már teljesen mások, mint azok, amelyek a szeméthegyben laknak beásva. Lustábbak és kevésbé elővigyázatosak. Ide lentre már nem jöttek a madarak, amik veszélyt jelenthettek rájuk, a telepi macskák meg inkább csavarogtak vagy lustálkodtak a napsugaraktól felmelegedett lemeztetőkön, minthogy kikerekedett patkányok hadával viaskodjanak. Szóval a patkányok azt csináltak, amit akartak. Tették, amihez értenek, zabáltak, és egyre többen lettek.

Az öregember figyelte, ahogy egy hatalmas példány darabokra marcangol egy nejlontasakot. Meg se hallotta a telepvezetőt. Csak amikor az már másodszorra kérdezte:

– Mit fogsz most csinálni?

– Nem tudom, mit kéne. Sosem voltam még igazából nyugdíjas – felelte az öregember.

– Lesz időd végre mindenre. Unokázzál, horgásszál, pihenjél. Ami csak jólesik – mondta a telepvezető, miközben elnyomta a cigarettacsikket, felemelte a hamutálat, és lefújta a szürke pernyét az asztalról.

– Nincs nekem senkim. A feleségemet több mint negyven éve eltemettem. Gyerekünk meg nem volt.

– Sajnálom – bökte ki a telepvezető, majd finoman az órára pillantott.

Az öregember bólintott, átvette a papírjait, kezet nyújtott a telepvezetőnek, és lesétált a lépcsőházban az udvarra.

A bódés férfi kifizette. Csak annyit mondott neki, hogy „minden jót, öreg", aztán hátradőlt a székében, és nézte tovább a tévét. A tévé a biztonsági kamerák monitora mellé volt állítva, régi indiános film ment éppen, a Winnetou-sorozat valamelyik része, de az öregember már nem emlékezett rá, hogy melyik.

A kocsijához érve először a csomagtartót nyitotta fel. Volt hátul egy régi vászonzsák, amiben a pucolt rezet tartotta. A zsák majdnem megtelt már, széthúzta a száját, a zsebéből beledobálta az aznapi adagot, aztán beült és elhajtott.

Nem messze volt egy MÉH-telep. Odakint parkolt le, nem gurult be az udvarba. A csomagtartóból kivette a zsákot, s a hóna alatt vitte el a mérlegig. A rezet beleöntötte a kijelölt

mérőtálba. A mérleg mutatója imbolygott, amíg az ügyeletes dolgozó ki nem súlyozta. A mutató végül 4,92 kilónál állt meg. Az ügyeletes nézegette, aztán azt mondta, ma jó napja van, öt kilóval számol. Kiállította az átvételi elismervényt.

Az öregember sokáig keringett a városban az autójával. Nem akart sehova se menni, főleg haza nem, de végül aztán megunta a dolgot, és a tömbjéhez hajtott. A tízemeletes alatti presszóban a napszakhoz képest egész sokan üldögéltek. Főleg öregek meg két munkás, akik a pultnál kávéztak. A presszó előtti betonplacc fölé építettek féltetőt. Zárt szelvények, vasrudak és néhány cserepeslemez hevert a betonon, mellettük a gépek és csavarok.

Az öregember felült az egyik bárszékre. Kényelmes volt, lábtartós és párnázott. A pultban fiatal lány állt, hamvasszőke és nagyon szép. Az öregember hosszúlépést rendelt. Figyelte, ahogy a lány kiméri a bort, ahogy a szódacsaphoz lép, és óvatosan teleengedi a poharat, nehogy kicsapjon belőle a szénsav. Kövér buborékok ültek az üvegpohár falán. A lány a pultra tette az italt.

– Angyalom – szólalt meg újra az öregember –, tölts egy kört mindenkinek, meg amit te iszol! Én állom.

A lány kihirdette, hogy ingyenital van, a vendégek örültek, biccentettek az öregember felé. Az öregember kortyolt a hosszúlépéséből. Szénsav szökött az orrába. Beletúrt a zsebébe, és elővette a pénzköteget, amit a MÉH-telepen kapott.

Odakint a munkások elindították a sarokcsiszolót. Hangosan sírt a vágókorong, ahogy fúrta bele magát a zárt szelvénybe, a szikracsóva fényesen ömlött a betonra. Hamarosan érezni is lehetett azt a jellegzetes szúrós szagot, a vasszeletelés szagát. A levágott darab fémesen csörömpölve hullott a betonra. A vágókorong még pörgött egy ideig, miután leállították a gépet.

JENEI GYULA

A KLASSZIKA-FILOLÓGIÁTÓL A PANELPROGRAMIG

Beszélgetés Reke Balázzsal

Reke Balázs 1989-ben született Szolnokon. Csecsemőkora óta ismerem, mégis meglepett, amikor jó pár éve megajándékozott első regényével (Így jutunk a csillagokig, *2015*), *mert nem tudtam, hogy ír. Aztán elkezdtem olvasni a könyvét: barokkos körmondatok, antik hivatkozások tömkelege, a történet meg rózsaszín cukorhab. Ám ez nem biztos, ugyanis csak pár oldalt olvastam belőle. Nem érdekelt. Viszont érzékeltem, hogy a szerző ügyesen bánik a szavakkal, mondatokkal. Jól ír, de még bonyolultan, körülményesen. Két év múlva újabb kötetet* (Megtalált szavak, *2017*) *kaptam tőle. Azt végigolvastam, de az nem szépirodalom. Közben Balázs mutatott nekem szabadverseket, novellái is megjelentek itt-ott, többek között az Esőben. Aztán két éve még egy regény* (Túl közel). *Ebben is akadtak apró, bosszantó hibák (a szerkesztői munka hiányosságát is jelezve), mégis, számomra Reke Balázs ezzel a könyvvel vált íróvá. Nem vagyok kritikus, a szerzőt viszont nagyon régen ismerem, megengedem hát magamnak, hogy az idei könyvhétre megjelent Panelprogramjára azt mondjam: remek könyv. A benne szereplő rövidprózákat – amelyek többnyire korunk hétköznapjait villantják fel – fegyelmezett, pontos mondatok és szerkezet, valamint alapos megfigyelések, vagyis lélektanilag hiteles szereplők és helyzetek jellemzik. Írójuk a jelentéktelennek vagy legalábbis átlagosnak tűnő mindennapos eseményeket, figurákat is érdekfeszítően képes ábrázolni – sokszor minimalista módon.*

Reke Balázs Móricz Zsigmond-ösztöndíjas, Szegeden él. Ott beszélgettünk.

– Péntek délután van, munkából jöttél erre a beszélgetésre. Mit dolgozol?

– Jelenleg egy autóalkatrészeket forgalmazó cégnél vagyok állásban, vagyis kereskedelemmel foglalkozom. A vevők kéréseit teljesítjük, összekészítjük az árut, csomagoljuk, aztán jön érte a futárszolgálat…

– Megnyugtat, hogy van rendes polgári állásod, és nem az irodalomból vagy irodalomkörnyéki munkákból kell megélni?

– Olyan szempontból egyszerűbb, hogy nem vagyok kiszolgáltatva anyagilag az írásnak, ugyanis a polgári munkám fedezi a megélhetésünket. Azért írok, mert szeretek írni.

– Kedvenc regényhősöm, Updike Nyúl-könyveinek főszereplője is autókereskedésben dolgozott, őt viszont inkább a kosárlabda érdekelte, és nem az ókor kultúrája.

– Hát igen, először klasszika-filológiát végeztem a Szegedi Egyetemen, kiegészítve filmelmélettel, filmtörténettel, később pedig filmkultúra szakon is diplomát szereztem. Akartam még másfelé is menni, de végül befejeztem vagy legalábbis fölfüggesztettem a tanulmányaimat.

– Miért?

– Az életszerűség miatt, pénzt kellett keresni.

– Akkor most képzeljük el az egykori gimnazistát, aki éppen az egyetemi felvételi lapjait töltögeti. Mit gondolhatott, mi a munkája a klasszika-filológusnak?

– Valószínűleg nem tudta. Nagyon eltökéltnek és tájékozottnak kell lenni, hogy valaki középiskolásként tudja, mit fog kezdeni egy ilyen diplomával. Nagyon speciális ez a képzés, kábé két végkimenetele lehet: az egyik a tanári pálya, a másik pedig az, hogy az egyetemen kutatsz tovább. Én végzéskor nem éreztem, hogy a hátralévő életemben klasszika-filológiával akarok foglalkozni. Viszont amiért elkezdtem a szakot, szerintem azt megkaptam tőle.

– Miért kezdted el?

– Gimnazistaként kíváncsi voltam, honnan indult a kultúránk. Mindig vonzott az ókor története, filozófiája, irodalma. Érdekelt, s azt gondoltam, akkor megtanulom. S lesz, ami lesz.

– Nem akarok cinikus lenni, de tudod már, honnan indult?

– Nem biztos. Amikor azt hiszed valamiről, hogy az valami másnak a kezdete, akkor kapcsolatba kerülsz olyan szöveggel, ami annál is régebbi. És így tovább… A klasszika-filológia kilencven százalékban irodalomértelmezéssel foglalkozik, ám egy adott korszak feltárásához sok más tudományág is szükséges: régészet, epigráfia, numizmatika, paleográfia, ikonográfia, teológia, filozófia és még sorolhatnánk. Rengeteg tényből áll össze egy korszak kulturális képe, ráadásul az írásos kultúránk úgy épült, hogy amikor még nem volt nyomtatás, kézzel másolták a papirusztekercsek szövegeit, illetve a kódexeket. Valamikor azt gondoltam, hogy ami le van írva, az tényleg úgy lehet. Ahogy a tankönyvekben van. De ahogy telik az idő, ahogy öregszem, tapasztaltabb leszek, évről évre átértékelem ezeket a dolgokat, s valójában már csak a kétség növekszik bennem. Az egyetemen rögtön az elején elmondták a tanáraink, ha egy kéziratot nézünk, például Homérosz Iliászát, akkor annak a szövegváltozatnak, amit Devecseri vagy bárki más fordításában olvasunk, talán van köze az eredetihez, ám annyi kézen és változáson ment keresztül, hogy nem lehetünk biztosak szinte semmiben. Csak a változása bizonyos a szövegnek, illetve az, hogy amikor megjelenik az emberi tényező, minden bizonytalanná válik. Lásd a másolás folyamatát. Ráadásul az ókorban, régen a másolás nem azt jelentette, hogy papiruszról papiruszra, vagy később kódexről kódexre másoltak, mert nem volt annyi példány, hanem hogy a másoltató rabszolgái, írnokai közül az egyik, aki tudott olvasni esetleg idegen nyelven is, kiállt és elkezdte diktálni a többi írnoknak a szöveget. Egy iskolai tollbamondás alapján is el tudjuk képzelni, hány hibát ejthetnek, akik hallás után írják, amit írnak. Ugyanígy lehetett a régi szövegekkel, s hogy ezekről bármi biztost állíthatunk, abban egyre inkább kételkedtem. Ki tudja, melyik kézirat maradt fenn? Erről szól a filológia jó része: feltételeznek egy eredeti szöveget, ami valaha létezett, de már nem létezik, mert ugye a papirusz bomlási folyamata adott. Szerencsés környezeti körülmények között néha mégis megmarad egy-egy tekercs, ami megőrzi a szöveget. Az eredetit azonban általában nem szokták megtalálni, csak valamelyik sokadik generációs továbbhagyományozódott változatát. De akkor az hányadik

változat? A görög eredetit többnyire rómaiak sokszorosították. Ki a másoló? Mikor, milyen indíttatásból tette a dolgát? Fontos lehet a másoltatónak a világnézete is, az aktuálpolitika, a nyelv, a vallás, bármi…

– A klasszika-filológiában saját korunk hétköznapjainak kérdéseire reméltél választ, vagy a régiek világára voltál kíváncsi, hogy ők hogyan látták egymást, a környezetüket, hogy milyen volt az élet, a gondolkodás?

– Az érdekelt, hogy az akkoriak mit gondoltak a világról. De most már az érdekel, ami manapság történik, s a manapság alatt nagyjából azt az időintervallumot értem, amióta én is élek. Nyilván mindenki az emlékeiből táplálkozik, és a múlt rengeteg dolgot rejt, mármint rengeteg emléket, s engem az érdekel, hogy miként lehet ezeket felszínre hozni. Megírni.

– Akkor ez félig-meddig pszichoterápia is?

– Nem is tudom. Egy része talán. Nosztalgikus múltnézegetés. Ha írok egy húsz évvel ezelőtt játszódó novellát, akkor az múltidézés is. Vannak dolgok, amik megtörténtek, lezártam őket magamban, de amiket mégsem, azokkal érdemes foglalkoznom.

– Ha már a múltidézgetésnél tartunk, mesélj kicsit arról, milyen volt Szolnokon gyereknek lenni, felnőni!

– Jó volt, szerettem. Szolnok egy alföldi középváros sajátos hangulattal. Persze van, akinek pont ez nem tetszik benne. Nekem viszont otthonos. Egyszerre ipari település, de annak sajátosságai, megjelenési formái furcsa egyveleget alkotnak a gyönyörű természeti környezettel. Például közvetlenül a város központja mellett torkollik a Zagyva a Tiszába. S ott van a Tiszaliget is. A várost meg körbeveszik a panelok és gyárkémények. Igaz, már azóta is sokat változott Szolnok, hogy elköltöztem onnan. Mert lassan annak is tizennyolc éve.

– Meddig laktál panelban?

– Az első négy évemben, aztán társasházi környezetbe költöztünk, de az is hasonló volt. A panelkorszak után, a rendszerváltoztatás tájékán felhúztak egy csomó társasházat, ám valójában olyanok voltak azok is, mint a panelok, csak szép, vörös tetőcserepet raktak rájuk. Később nagyszüleimnél éltem kertes házban, s az valóban változást hozott. Számomra ez Szolnok kettőssége. Szandaszőlősön, ez az a kertvárosi rész, ahol laktunk, egyik oldalon a gyönyörű Holt-Tisza, másikon új építésű, nagy kertes házak, a szép zöld terület közepén pedig a szocializmusból ott maradt panelok.

– A fejedben, az álmaidban pedig az ókori görög táj, a poliszok…

– Valahogy így. A képzeletem gyakran kiemelt a hétköznapokból.

– Szolnokhoz köt még valami? Család, barátok?

– Apukám a városban él. Vannak még barátaim jó páran, akik ott maradtak élni, dolgozni. Sokakkal már lassan harminc éve vagyunk haverok. Furcsa kimondani számszerűen. Van köztük orvos, zenész, vállalkozó. Sokfelé szóródtunk, ahogy az élet hozta. A koronavírus előttig jól mentek a dolgok, csináltunk filmklubot a Tisza moziban, ilyen-olyan előadásokat. Azóta döcögősebb. De hát mindig a támogatásoktól és persze a nézőszámtól függ, tudjuk-e folytatni.

– Egyébként milyen voltál gyereknek, kamasznak? Inkább magányos álmodozó, vagy bandáztál a heverokkal?

– Ilyen is, olyan is. Párhuzamosan futott a két program: volt egy magányos részem, akinek megvoltak a saját kis dolgai, máskor meg teljesen átlagos srácként mászkáltam a have-

rokkal. Sokat kosaraztunk, eljártunk inni, nagyokat röhögtünk, csajoztunk, több-kevesebb sikerrel. Klassz volt.

– Mióta írsz?

– Az első egyetemi vizsgaidőszakomat gyorsan letudtam, s lett egy bő hónapnyi szünetem. Akkor kezdtem írni.

– Az antik strófákat próbálgattad, vagy csak ömlött a papírra az érzés.

– Először kortárs témájú prózát írtam, két novellaszerűséget, amit senkinek nem mutattam, viszont utána rögtön nagyobb lélegzetű szövegekben kezdtem gondolkodni. Írtam vagy három regényt, amiket pályázatokra küldözgettem. Volt köztük félig fejlődés-, félig bűnügyi regény, kortárs környezetben, de olyan is, aminek nagyon sok szereplője, sok kis története volt. A főhős személye tartotta egyben a részeket. Nem is regénynek, inkább novellafüzérnek mondanám. Rengeteg-rengeteg szót leírtam, s én lepődtem meg a legjobban, hogy bírtam szuflával.

– Megvannak még azok a kéziratai?

– Valahová lementettem, de nem hiszem, hogy bármikor elővenném őket. Tudod, amikor megírja az ember, azt gondolja, na, milyen jó lett. Aztán félreteszi, s pár hónap vagy egy-két év után újra elolvassa, s megdöbben, hogy mégsem jó, és hagyja a csudába. Hagytam a csudába.

– A regények után következett a verskorszakod?

– Egyetemistaként a bölcsészekre, de talán másokra is, rátör a versírási vágy. Nekem ráadásul azért volt sajátos a helyzetem, mert az antik szövegek között kevés a próza, így inkább a vers nyomta rá a bélyegét a tanulmányaimra, a gondolkodásomra, és a ritmikus, kötött formák voltak azok, amiket próbálgattam. De ezek sem sikerültek. Írtam vagy kétszázat. Mutatni nem mutattam senkinek, félretettem azokat is. Illetve egyszer valamelyiket beküldtem egyetemi pályázatra. Több száz írás közül díjazták az első hármat, s én megerősítettnek láttam, hogy akkor tényleg nem jók a formaverseim. Akkoriban a beatirodalommal meg Bukowski verseivel ismerkedtem, és elemi erővel tört rám a szabadverselési kényszer. Nagyon inspirálónak tartottam az amerikai világot, megszólalásmódot, s egy ideig én is szabadversekkel bíbelődtem, s ezeket már megmutattam egy-két helyen, neked is, egyik-másik meg is jelent, de ezeket is félretettem, mert nem voltak igazán jók. Kitaláltam valami témát, aztán ültem felette, s egy idő után úgy éreztem, megvannak a képek, amiket akartam, s talán meg is tudom úgy írni, hogy olvashatók legyenek másoknak, viszont ahogy visszanéztem, láttam, hogy nem is vers, hiába tördeltem versként, hanem próza.

– Néha nehezen válnak szét.

– Ugyanakkor azt érzékelem, hogy a líra és az epika az én lelkemben nagyon is elkülönül. A lírához bennem olyan hívószavak kapcsolódnak, mint szépség, lelki nyugalom, kompozíció, nagy érzelmek, emlékek, az epika pedig inkább megfigyelési állapot. Meglátni valamit. Millió dolgot megnézünk mindennap, de valójában csak egy-kettőt látunk meg. A prózához elengedhetetlen, hogy lássuk is, amit nézünk.

– Valahol olvastam, hogy a líra olyan, mint amikor tükörbe néz az ember, az epika pedig, mint amikor kinéz az ablakon.

– Valahogy így. Ha lírával próbálkozok, magamba nézek, ha prózával, akkor körül a világba, és csak utána magamba. Van egy határ a külső és belső világ között. Persze mindkettőnek

részei vagyunk, hiszen nem mindegy, melyik ablakon nézünk ki. Ha fotósokat küldenek ugyanarra az eseményre, akkor mindegyik mást vesz észre, más szemszögből, más pillanatban látja és láttatja ugyanazt a valóságot.

– Tehát a próza felé mozdultál, s hamarosan megjelent az első regényed.

– Előtte még pályázatra beküldtem egy másik kéziratomat, és az kiadási lehetőséget is nyert, ám végül sosem jelent meg, egy másik írásomat pedig beválogatták egy készülő antológiába, viszont időközben tönkrement a kiadó, s ez a projekt is törlődött. Aztán megint láttam egy felhívást regénykéziratokra, s oda is beküldtem egyet.

– Ez azért érdekes, mert pályakezdő írók általában papír vagy online folyóiratoknak küldözgetik a verseiket, novelláikat, így gyűjtögetik a megjelenéseket, hogy aztán egyszer majd hátha lesz belőlük kötet is. Te inkább pályázatokra küldtél írásokat. Miért? Vagy inkább úgy kérdezem, volt-e olyan író ismerősöd, baráti köröd az egyetemen, Szegeden, akikkel meg tudtad beszélni a szövegeidet, vagy hogy merre érdemes publikálni.

– Nem volt ilyen. Később is csak keveseknek mutattam az írásaimat. Egy-két embernek.

– Most is magányos farkas vagy?

– Már nem. Azóta sok minden megváltozott, de ehhez kellettek az első sikerek, családások, vagyis az útkeresést nem lehet megspórolni. És igazából egy szünet is kellett, az a három-négy év az első regény megjelenése után.

– Mondjál valamit erről a könyvről! Én elkezdtem olvasni, de nem jutottam a végére. Azt érzékeltem a szövegből, hogy van egy mitologikus műveltségű fiatal író, nagyon tud szép, de olykor bonyolult mondatokat írni, viszont a történet romantikus bestsellernek tűnt. Nem érdekelt. Aztán egyszer beszélgettünk róla, s azt mondtad, hogy paródiának szántad.

– Sokan beleesnek abba a csapdába, amibe én is, hogy amit akarunk, azt nem tükrözi a szöveg. Ha valaki ír egy horrort, de tesz bele némi humort, attól az még nem lesz horrorparódia, mert ha az olvasó vagy film esetében a néző nem érti, akkor csak zavarba jön, mit is olvasott, látott. Horrornak gyenge, vígjátéknak nem vígjáték. Meg az is volt még ezzel a regénnyel, ami szintén a pályakezdők jellemzője lehet, hogy szeretetteljes, megengedő viszonyt alakítottam ki vele. S ez nem biztos, hogy jó. A szöveg rovására ment.

– A második könyved eklektikusabb, dokumentarista kötet, tulajdonképpen ötvenhatos történet. De pontosíts!

– Igen, az egy egyveleg, vannak benne dokumentum-, illetve interjúrészek, tárcanovellára hajazók és versbetétek. Olyan kötetet akartam, ami szegedi emberekről szól, ám bemutat egy történelmi korszakot, illetve eseményeket, amiket már ezerfelé cincáltak ugyan, viszont találtunk olyan szeletet, azokkal, akikkel a pályázatot csináltuk, ami még nem volt rendesen megkutatva. Például hogy milyen volt akkor a munkások élete. Egy testvérpárral készítettem interjút, heten voltak testvérek, szegénység, rossz lakáskörülmények, nehéz munkássors a kommunizmus kellős közepén. Jobban ismerjük ötvenhatot az egyetemisták vagy az értelmiség szemszögéből, tudni véljük a politikai vonatkozások egy részét. Viszont kevésbé ismert, hogy mi történik, ha egy ember, akinek sok veszítenivalója van, és mégis kiáll egy ügyért, s utána elveszíti azt, amit elveszít… Erről szól a könyv, s úgy érzem, nagyjából sikerült is bemutatni ezeket a történéseket, élethelyzeteket.

– Ez lehetett az az időszak, amikor a történelmi érdeklődésed megérkezett a huszadik századba, s az újságírás, a dokumentarizmus, a publicisztika irányába is nyithattál volna. Vagy akár a politika felé.

– Akár. Bármi történhetett volna. De ez után azt csináltam, hogy nem csináltam semmit. Illetve sűrű lett az élet, másra terelődtek a hangsúlyok. Dolgoztam, megnősültem, házat építettünk, s valahogy elterelődött a figyelem az írásról. Az is benne volt a pakliban, hogy nem írok többet. Mert minek? Aztán hirtelen minden megváltozott. Az egészet, amit addig csináltam, gondolatban félredobtam, s azt mondtam, megnézem, mit tudok kezdeni a szépprózával. És akkor persze kezdjük onnan, ahonnan szokás, rövid történetekkel, novellákkal. Elkezdtem ezeket írni, s küldözgetni folyóiratoknak, portáloknak. Igazából nem számítottam semmire, de aztán érkeztek a visszajelzések, jöttek a közlések, beindult a dolog. Ez adta az újabb lendületet, hogy a polgári munkám mellett, akkor is, ha éppen fáradt vagyok, kinyitom a számítógépet. S ha nem sikerül a novella, akkor nem az van, hogy majd eldöntik a szerkesztők, hanem újraírom, ha kell, többször, egész addig, amíg elfogadhatónak nem tartom. Vagyis próbálok kialakítani a saját szövegeimmel egyfajta objektíven hűvös viszonyt. Nem esem a korábbi hibámba, hogy ha kész a szöveg, akkor örülök, nagy a szerelem stb., hanem megkeresem a bizonytalan pontjait, s ezeket próbálom megoldani. Ha megírok valamit, s egy hét múlva visszatérek hozzá, és nem tetszik, az azért nem tetszik, mert nem jó. A hibát sokszor írás közben is érzékelem, s tudom, oda később vissza kell még térnem, javítani kell. Néha azért nem javítom rögtön, az íráskor, mert megtörne a lendület.

– Általában egy nekiülésből írsz egy novellát?

– Vagy inkább csak egy gondolatmenetet. Mert vannak hosszabb írásaim, illetve elbeszéléseim, mint pl. a *Panelprogram* címadó elbeszélése, azt kb. két hétig írtam, s nem tudom, befejeztem-e. Volt egy pontja, ahol megálltam.

– Jó az a szöveg. Ugye nem tévedek, amikor szolnoki helyszíneket vélek benne felismerni?

– Szolnok inspirálta.

– A Széchenyi-gimnáziumba jártál. A lakótelep, a kanálisszag, a garázsboltok… A nyerőgépes cukrászda is mintha meglenne az emlékeimben.

– Ezek mind létező helyszínek. Morzsolgatja az ember az emlékeit, aztán összerak egy történetet a fejében.

– Egyébként azt látom, hogy legtöbbször nyitott végű novellákat írsz.

– A szöveg végének nyitottsága nálam nem is opció. Mindig nyitottan hagyom.

– Ez filmhatás?

– Igen. Valószínűleg a modern és posztmodern filmek szinte kötelező nyitott vége miatt van ez, mert nekem az a kedvenc filmes korszakom.

– Mondtad, sokat olvastál, főleg amerikaiakat, ugyanakkor filmszakosként is nyilván rengeteg filmet láttál, s arra gondoltam, más tekintetben sem véletlen a szövegeidben a filmszerűség.

– A történetszövésemben is tetten érhető, azt hiszem. Például a *Túl közel* című regényemet eleve úgy terveztem, hogy flashbackkel kezdődik, s azt a részt a könyvnek úgy a háromnegyedénél megismétlem. Ez bevett filmes eszköz. Amit most írok, abban a regényemben is alkalmazom annak ellenére, hogy valamilyen podcastban egy könyvkiadói szerkesztő arról beszélt, milyen kéziratokat fogadnak, s külön részt szentelt annak, hogy márpedig irodalomban senki ne használja a flashbacket, mert az csak filmben működik. Azt is mondta, hogy a flashbacknél csak az a nagyobb hiba, ha megismétlik a könyv bizonyos pontján. Én viszont nem hibának, inkább feszültségkeltő eszköznek tekintem meg olyasfajta megalapozásnak, hogy a néző, illetve az olvasó eleve bizonytalan helyzetből induljon.

A *Túl közel* című regényemben többek között identitáscseréről is szó esik, ezért is tudtam belerakni egy ilyen játékot. Nem gondolom, hogy hibáztam, még akkor sem, ha némelyek ezt a megoldást az irodalomtól idegennek tartják. Végül az a lényeg, hogy az olvasók és kritikusok szűrőjén átmenjen.

– Valaki mondta, a művészet ott kezdődik, amikor az ember egy lépést elvét a táncban. Vagyis a megszokottól olykor el lehet s el is kell mozdulni.

– Bukowski írja, talán épp a *Nők* című könyvében, hogy amikor a szövegeivel végigturnézza Amerikát, felmegy a színpadra, megiszik pár üveg sört, és közben felolvas, akkor az emberek kíváncsiak erre, fizetnek érte, s hogy ő ezt alapból ironikusnak tartja. Aztán felhozza példának, hogy valamelyik híres amerikai színésznek is volt egy monodrámája, kiment a színpadra, megevett egy almát, meghajolt, és kijött. Tehát amit a művészet kereteibe bele tudunk szuszakolni, még ha felháborodást kelt is olykor, az akkor is működik.

– Melyik volt az a fontos megjelenésed, amikor azt gondoltad: na végre.

– Irodalmi Jelen, Eső, Bárka, aztán idén *Az év novellá*iba is beválogattak. Ezek mind fontos kis sikerek számomra. Pipálgatok egy képzeletbeli listát, hogy hol szeretnék publikálni. Jó lenne megjelenni az Alföldben, a Kortársban… És így tovább. Az Élet és Irodalomnak még nem küldtem. Az is kérdés még számomra, mikor, hol és hogyan fogadnak kéziratot. Előfordult, hogy azt jelezte vissza az egyik szerkesztő, hogy ők csak felkért szerzők kéziratával foglalkoznak. De lépésről lépésre tanulom a publikálást is.

– Hatalmas feszültségek vibrálnak az irodalmi közéletben is. Nem akarlak belevinni ebbe az utcába, de van olyan, ha az egyik folyóiratban publikálsz, akkor a másik már nem szívesen fogad tőled írást. Ha fogad egyáltalán.

– Bizonyára, de szerintem nem vagyok olyan fontos és neves figura, hogy számontartsák a publikációimat. Próbálok minél több helyre küldeni, mert fontos lett számomra a megjelenés. A jelenlét.

– Miért?

– Jó érzés látni, ahogy egy szövegem végleges formát ölt, legyen az nyomtatott vagy online közlés. Dolgozom vele, farigcsálom, alakítom, aztán egyszer csak ott van. Átmegy egy szerkesztői szűrőn, megérkezik a lehetséges olvasók elé. Ez egy örök tanulási folyamat számomra. És ami a legfontosabb: a fiam születésekor megfogadtam, hogy még keményebben fogok dolgozni az íráson, legyen mindig büszke, ha rám gondol. A publikálás, az írás jelenlét, de a jövőnek is szól, az énünk apró nyomai, amit magunk után hagyunk.

– Az első regényedet paródiának szántad, de a második is olyan, mintha westernparódia lenne.

– Az is, hisz vannak benne a westernnek oly mértékben eltúlzott jegyei, amit az olvasó érzékel. Nyilván különválik a tisztelgés és a paródia.

– De a naiv olvasó vagy néző a valószerűtlen indiánkönyveket vagy westernfilmeket is valóságként fogyasztja.

– Ha belegondolunk, az olasz westernek is mind hordozták az irreálist: az eltúlzott erőszak, a fegyverhasználat, a mitologizált hősök tekintetében. Mindig az ment, ki a gyorsabb, ki hányat lő a pisztolyával, de egy idő után ezek nem számítottak. Függetlenül attól, hogy a műfajnak vannak alapkövetelményei, a mai kortárs westernben előfordul, hogy kettőt sem lőnek, de olyan mozira is szoktak westernként hivatkozni, ami mondjuk 1913-ban játszódik adott környezetben, ám a témája teljesen más, viszont teljesít bizonyos kritériumokat.

Egyébként a műfaji kérdések a klasszikus hollywoodi korszak vége óta kevésbé fontosak, legfeljebb annyira, hogy oda lehessen írni a filmhez: horror, dráma, akcióvígjáték vagy családi. A legtöbb film kevert műfajú, de újabban így van ez irodalmi művek esetében is.

– A Túl közel *című regényed a dualizmus korában játszódik: Mennyire mentél utána a történelmi tényeknek, illetve fontos volt-e a történelmi hitelesség.*

– Csak olyan szinten, hogy nagyjából stimmeljenek a korszak dátumai, mert nem klasszikus történelmi regényről beszélünk, hanem egy bűnügyi szálakkal rendelkező, de történelmi környezetben játszódó munkáról. Egy magyar westernről. Az eredeti westernben sincs sok történelem. A western az amerikaiak eredetmítosza.

– A novelláid viszont jellemzően a jelenben, a közelmúltban játszódnak.

– Az elmúlt húsz-harminc évben, az én életidőmben. A legtöbb munkás, falusi vagy kisvárosi környezetben. Talán két-három olyan novellát írtam, ami nem az életidőmben játszódik. Az egyik a jövőben, és az azért érdekes, mert nagy sikere volt a pályázaton, ahová írtam. Be is válogatták még 2022-ben az év magyar science fiction és fantasy antológiájába. Illetve van még egy, ami egy elvadult kisfiúról szól, azt úgy képzeltem, hogy a 40-es, 50-es években történik, nem is feltétlenül Magyarországon. Azzal két célom volt, hogy nyitott legyen a vége, a másik meg, hogy ne áruljam el, hogy az a Maugli-szerű kisfiú miért van ott, hogyan került oda. Az a furcsa, ha az ember ilyen történettel foglalkozik, fejben akkor éli meg a legnagyobb szabadságot.

– Rentz Mátyástól hallottam, hogy az író vagy kitalálja, vagy kitálalja történeteit, és volt egy megszorítása is, hogy nincs olyan fantáziadús, hogy kitalálja. Nálad hogy működik ez? A fikció és a megéltség milyen arányban, milyen viszonyban keveredik a műveidben?

– Nagyrészt kitalálom a történeteimet, de másoktól hallott vagy velem történt dolgokat is beépítek a novelláimba. Vagyis használom mindazt, amit figyelemként emlegettem. És Rentz mellé állítom Fellinit, mert ő meg egyszer azt nyilatkozta, ha filmet kéne írnia a lazacfilézésről, az is róla szólna. Bármit csináljon az ember, akár bérmunkát, abban is benne van a személyisége. A kamera mögött, a klaviatúra fölött is az a kérdés, mit akarunk vagy mit látunk meg a világból.

– Min dolgozol?

– Novellákon folyamatosan, de most egy regényen is, ami talán jövőre vagy az azt követő évben jelenik majd meg. Alkotói ösztöndíjat kaptam rá az NKA-tól.

– Miről szól?

– Egy huszonéves fiatal a főszereplője a kétezres évek elején játszódó történetnek, egy fiú, aki nem igazán akar semmit. A korosztályomról szól, amelyik nem akart semmit. Legalábbis sokan voltak, akik nem akartak. Vagy nem akartunk. Teljesen másként gondolkodtunk a minket körülvevő világról, mint egy mai húszéves, aki talán összetettebb képet tudna fölvázolni arról, hogy mit akar az életben. Még akkor is, ha influenszer vagy sikeres vállalkozó szeretne lenni. A miénket inkább kereső generációnak mondanám, be-benyitottunk ajtókon, és sokszor semmit nem találtunk. Minket általában nem érdekelt a környezetvédelem, a klímaválság, a politika és semmilyen társadalmi kérdés, csak az, hogy a téren szabad legyen a kosárpalánk, utána meg el lehessen menni a szomszéd kocsmába, az autóba be lehessen rakni a mélynyomót, dübörögjön a technó, és az autó alá ledszalagot lehessen húzni, hogy menőbb legyen. Mindez húsz éve volt, véget ért, és szép lassan eljött az ideje, hogy retróvá

váljon, amiről már lehet beszélni kritikailag is. Nem véletlen, hogy az elmúlt egy-két évben sok olyan filmet gyártottak, ami az ezredfordulós fiatalok életérzését mutatja be. Ezekből is látszik, hogy mennyit változott az érték- és emberkép.

Mi, a rendszerváltás környékén születettek kezdtünk természetesnek venni dolgokat, hogy van otthon számítógép, internet, mobiltelefonok, amiket gyakran kell cserélni. Az is természetes, hogy buli van mindig, hogy legyen autó. Régebben azért ez nem így volt. A miénk kallódó nemzedék, kissé késleltetve nőttünk fel, s kezdtük csinálni mindazt, amit korábban a szüleink is, vagyis beilleszkedni a normál életbe. Csak hát a fiatalságuk egy nagy vargabetű.

A könyv címe *Budapest, after* lesz.

– Éltél Budapesten?

– Nem, de a főszereplő sem Budapesten él. Az after az ilyen bulis, technós szubkultúrának a sajátossága, annyit jelent, ha vége a bulinak, menni kell tovább, keresni kell egy másikat. Ez az afterparti. Erről szól a könyv: egy generáció olyan életet él, hogy hiába kapcsolják fel a villanyt, nem ér véget a buli. Nagyon sok történet, epizód van a fejemben, amolyan mininovellák, s ezek állnak majd össze egésszé, fűződnek történetek láncolatává. A főszereplő köti őket össze. Az a munkamódszerem, hogy van egy nagy filces táblám, arra szoktam rajzolgatni. Húzok egy idővonalat, azt variálom. A regény 2002-ben kezdődik s 2011-ben ér véget.

– Ha nő lennél, nem szabadna megkérdeznem, mikor van időd írni a munkád, a család, gyerek mellett.

– Legtöbbször késő este, éjszaka. Amikor hazaérek a munkából, akkor a család van, a kisbabával foglalkozunk. Most még jó az idő, kint vagyunk a kertben, aztán jön a vacsoráztatás, fürdetés, fektetés, s utána következik az az időszak, már többnyire tíz után, amikor bekapcsolom a laptopot. Ha felvillan a képernyő, az már ad valami kényszert, hogy nekiüljek írni. Legfeljebb teszek még pár kört az asztal körül. Ha van ötlet, s úgy érzem, menni kell a témával, néha belefutok az éjszakába, hajnali egy-két óráig is írok. Ha csak maszatolok, lehet, hogy tizenegykor bezárom a gépet. Hatkor szól az ébresztő, várnak az autóalkatrészek.

– Az egyetemi végzettségeddel kerestél valaha pénzt?

– Dolgoztam rádiókban külsősként, csináltam filmes interjúkat, volt külön filmes rovatom, filmklubokat is tartottam Szegeden, Szolnokon… De nem mondhatnám, hogy túlságosan kihasználtam a végzettségeimet.

– Egyébként mi a kedvenc filmed, filmes témád?

– Kedvencet nehéz mondani, de a hatvanas-hetvenes évek új hollywoodi filmjei. *Apokalipszis, most,* de a *Keresztapa*-trilógia is ide sorolható. *Bonnie és Clyde*, néhány western, aztán az indián származású Sam Peckinpah-tól a *Billy, a kölyök*, de szeretem Scorsese filmjeit, a *Taxisofőr*t, illetve a boksz miatt a *Dühöngő bikát*.

– Ki a kedvenc íród? Vagy íróid.

– McCarthy. Az ő regényeiben érzem legjobban a lelki rokonságot. Erősen leíró a stílusa, semmit nem hagy a képzeletre. Számomra a *Véres délkörök* a legfontosabb könyve. Egyébként ez is egy western. McCarthynak szebb a prózája, mint mások lírája. Gazdag képek, meglepő hasonlatok…

– Magyarul vagy angolul olvasod?

– Hozzá nem elég erős az angolom. Mondjuk a szövegszinten egyszerűbb szerzőket, pl. Bukowskit, angolul is szoktam.

– A szépírás és a filmek iránti vonzódás találkozhat a forgatókönyvírásban?

– Filmes szakemberként több tanulmányon is gondolkodom, de a tanulmány más, mint a novella vagy a regény. Ahhoz rengeteg szakirodalmat kell olvasni, kiértékelni, s amikor szakirodalmat ír valaki, abba bejátszanak más tudományágak, meríteni kell a pszichológiából, filozófiából, társadalomismeretből, vagyis a jó tanulmány nagyon időigényes. De talán egyszer még szakirodalom írására is lesz alkalmam. Magamban úgy határoztam el, ha a mindenféle körülményeim lehetővé teszik, hogy öt éven belül jelentkezzek doktori iskolába, akkor megteszem, de ha nem, akkor már valószínűleg soha. A filmes kötődés másik része a gyakorlati filmírás lehetne. Tizenhét évesen az volt az álmom, hogy egyszer Oscar-díjat kapjak a legjobb forgatókönyvért. Pedig akkor még egy sor szépirodalmat sem írtam. Az ember persze előbb-utóbb elengedi a diákkori álmokat, ám ha adódna lehetőség, foglalkoznék forgatókönyvírással. Van is novellám, amiből már forgatókönyvet írtam. Egy 20-30 perces rövidfilmnyit.

– És ez a számítógépedben pihenve várja, hogy feladd a postán, hogy keress neki rendezőt?

– Itt is a pályázatokat szoktam nézegetni, de rendszerint későn veszem észre őket, és lemaradok róluk. Máskor meg úgy is vagyok vele, hogy ezt még ne küldjük el, alakítsunk, pontosítsunk rajta, aztán a végén tényleg nem küldöm el. Meg aztán egy ismeretlen vidéki figurának forgatókönyvvel jelentkezni talán nem is olyan egyszerű történet. De hasonlóan lehet az irodalomban is.

– Mit jelent neked a kudarc és a siker, mondjuk tíz-húsz éves távlatban?

– Egyértelmű kudarc lenne, vagy inkább feladás, ha azokat a történeteket, amik a fejemben vannak, nem írnám meg, nem fejezném be. Ez megtörténhet akkor is, ha teljesen másfelé terelődne az életem, de most nem úgy látom, hogy ez következne be. A sikerre tízéves tervem van: egy novelláskötetnek és két jó regénynek kellene belefférnie.

– Gondolom, már a regények témája is megvan.

– Dédelgetett álmon egy ókorban játszódó regény bűnügyi szálakkal. Nagyobb lélegzetű lenne, hiszen más korban, környezetben élünk, sok mindent meg kellene magyarázni, s ez igényli az oldalszámot. Olyan regény lenne, amin az olvasó nemcsak átfut, hanem megmerítkezik benne.

– Hirtelen a Fogság *jut az eszembe…*

– Spiró György kiváló könyve iskolapéldája annak, hogy ha valaki sok időt fordít rá, és nagyon tudja, miről ír, az működni fog. A *Fogság*ban semmit meg nem kérdőjeleztem, hogy az ne történhetett volna úgy. Sok könyv és film elbukik azon, hogy az ember húzza a száját, mert az tele van hitelesítési problémákkal, esetleg a szereplők nem úgy szólalnak meg, ahogy kellene. Klasszikus hiba, ha egy történelmi regényben kortás módon beszéltetik a figurákat. Az ókori regényem váza kész van a fejemben, csak hát még hatalmas háttérkutatás kell hozzá. Vagyis idő. Mert hiába vagyok, úgymond, végzett klasszika-filológus, sok mindennek utána kell néznem. A másik regényem az őskorban játszódó történet lesz, ami azért nehéz, mert gyakorlatilag semmit nem tudunk a nyelvről, amit akkor használtak.

– Akkor nagyon szabad lehetsz benne. Vagy nem használsz nyelvet.

– Igen, ez a gondolatom nekem is. Egy nagyregény – beszéd, párbeszéd nélkül.

LATOR LÁSZLÓ

SZÁRSZÓ, NOVEMBER

Hallani folyton hallani
gyötrött gerendák nyöszörögnek
reves panaszt a hajnali
keserű füst erezte ködnek
görcsfákon pincezöld selyem
szakállt eresztenek az odvak
eleven és élettelen
testek nyirokban taknyosodnak

itt-ott nyomok madárkarom
szálkás írása érthetetlen
gyűrött-fémforgács-fájdalom
sajog meszes hajszálerekben
az anyag roncsol s alakít
részvétlen terve hogy beteljen
az ember addig él amíg
magára vall nem maga ellen

az ember addig él amíg
tartaléka marad a hitre
míg fel nem éli érveit
meghajszolva és bekerítve
mind kopárabb mind érthetőbb
jeleket küld a rög a rögnek
elszabadult bádogtetők
délnek bukdosva mennydörögnek

valószínűtlen madarak
koszlott vászonháttérre dobva
helyben vergődve szállanak
a távolodó távolokba
konok bogárnesz tapogat
alakot vált a bűn az érdem
a kinn hagyott világ rohad
a híg terek talajvizében

SZEGŐ JÁNOS

TISZTA REJTÉLY – A LATOR-VERS MINT FELADVÁNY

Lator László: Szárszó, november

Ha Lator-verset olvasok, akkor azt magamban Lator László hangján hallom. Ehhez a vershanghoz pedig, mint egy árnyék, mindig hozzátartozik a rejtély evidenciája, hogy az adott költeményben van valami feladvány.

Sokáig csak részben tudtam megmagyarázni, ennek mi lehet az oka. A szövegek felszínétől indultam el, és a Lator-versek jellegzetes soráthajlásaival, központozást alapvetően nélkülöző, decentralizált mivoltával hoztam összefüggésbe. És noha versvilágában a földszerű, az iszapos, a sár mind nagyon fontos motívum, a vég-

eredmény nem holmi konfúzus, átláthatatlan, zavaros sötétség lesz, épp ellenkezőleg: a Lator-vers tiszta rejtély. Sokkal inkább tükörszoba, semmint sötétkamra. Hadd idézzem kedvenc Lator-versem, az egyik valaha írt legszebb és legerősebb szerelmes vers első négy sorát: „A klinikán még egyszer látni kellett / amit de másképp néhány napja volt csak / hogy emelkedik süllyed pőre melled / gép segítette hogy légszomjad oltsad" (*A klinikán még egyszer*). Az első sor legvégéről átlógó kötőszó (*amit*) váratlan aritmiája, az azt követő magyarázással-pontosítással (*de másképp*), rögtön kibillenti, másik röppályára teszi az olvasást. A Lator-versek egyaránt hatnak az olvasó szemére és fülére, agyára és szívére, sőt ha az oly fontos lélegzetritmust sem feledjük, akkor akár a tüdejére is. A haldokló és már eltávozott társhoz írott búcsúvers a test és a lélek elemi összefüggéseit radikális őszinteséggel írja le, hogy eljussunk az utolsó sorig: „a részletekben teljes gyönyöréhez". Ez a sor ennek a titokzatos nagy életműnek az egyik kulcsmondata is: a részlet és a teljes közötti paradoxon esztétikai felszámolása, meghaladása. A határtalan grammatika révén Lator László versmondatai hatalmas tereket és jelentéstartományokat fognak át, de még mindig a rejtély kapujában toporgok.

Miért érzem a Lator-verseket eredendően enigmáknak?

A *Szárszó, november* többszöri elolvasása után lett egy másik teóriám. Ha a fentebb leírt szintaktikai megközelítést felszíninek neveztem, akkor ennek a magyarázata a mélyben van, méghozzá saját kamaszkorom – részben – tudattalan mélyvilágában. Lator Lászlót ugyanis nem mint költőt, hanem mint irodalmárt ismertem meg, aki a klasszikus *Lyukasóra* műsor egyik alapító és állandó tagjaként az egykori-akkori köztévén havi rendszerességgel adott fel kitalálandó rejtélyeket. Az akkor hetvenedik életévéhez közeledő Lator László cseppet sem tűnt idős embernek, épp ellenkezőleg. Miközben tisztában voltam reális életkorával – ekkor nem volt világháló, így valamelyik lexikonban kereshettem rá életrajzára –, elevensége, fittsége erre a tényre folyamatosan rácáfolt. (Életem egyik nagy beteljesülése és szerencséje, hogy néhány évvel ezelőtt Lator László egyik utolsó *Lyukasóra*-fellépésén magam is mellette ülhettem a pódiumon, és közvetlen közelről láthattam, hogy az akkor már kilencven-egynehány éves ember mennyivel fiatalabb a koránál.) Az akkori televíziós adásokra eleve máshogyan emlékezem, sokkal élesebb és tisztább emlékképeim vannak, és ezek egyike a mindig zakósan elegáns Lator, ahogy arcán finom mosollyal, papír nélkül elmondja az adott feladványt, fejét kicsit megemeli és oldalra dönti, a belső memóriából tisztán mondja a szöveget, igyekszik a mondásával a kelleténél jobban nem interpretálni a textust, de azért érezteti az adott szókép esztétikai dimenzióját, egy-egy váratlan rím meglepetésszerű szépségét. Ez valahogy olyan mélyen megmaradt bennem, hogy amikor később megismerhettem költői életművét is, akkor a saját verseit magamban a saját hangján hallottam, és ugyan pontosan tudhattam, hogy itt épp nem az a kérdés, ki a szerző, mégis megszólalt Lator jellegzetes hangja mellett a pavlovi csengő is, és én mindenhol rejtélyt kerestem.

Ezzel a hosszabb átszállással érkezem meg Lator László *Szárszó*-verséhez.

Helyben vagyunk: Lator verse a Somogy folyóiratban jelent meg 1980 februárjában, a lapszám „Mert énvelem a hűség van jelen" címet viselő József Attila-összeállításában, de ha nem ismernénk ezt a keletkezési körülményt, akkor is evidens, hogy ez egy József Attila-vers. Ha magyar költő 1937 decembere után Balatonszárszóról ír, akkor abban mindenképpen benne van József Attila: a sorsmintája vagy a balesete, a tragikus alakja, a

hiánya. Az utolsó hatalmas versek örökké kísértő metaforái, például Lovasi András *Zár az égbolt* című dalának szövegében: „Maradunk élve, valamit mondunk, / Mi okunk van rá, aki megáll / *Homokos, vizes síkon,* az tudja*: / Tovább kell menni, szétnézni* kár." (*Kiemelések – Sz. J.*) Vagy a József Attila halálát beteljesítő tehervonat menetrendszerű felbukkanása, például Rónay György *Szárszói napló* című versének zárlatában: „Vonat megy füstje lomha / fekete zászló / utána percekig csupa csípős / kőszénszag Szárszó / este hat óra hét / túl a hegyek feketék". Ezt a két irányt szemléltetően szintetizálja Beremányi Géza *József Attila* című versében: „A sínen egy vonat jön, / én állok ablakaiban, / és én fekszem az útjába, / egy ember, ki többfele van, / ki mindenhol tanítható már / óvodától egyetemig." Beremányi itt egyszerre idézi meg az *Eszmélet* csodálatos szakaszát az ablakok említésével, József Attila tragikus halálát és a „nem középiskolás fokon" utalásával az időközben nagybetűssé váló Költő hatástörténetét is. Ám Lator László más utat választ.

Váltókkal jut el a végzetes vágány közvetlen közelébe.

A legelső sor megismételt főnévi igeneve („Hallani folyton hallani") időtlen lebegést sejtet, egyúttal a hallást teszi meg alapérzékelésnek – szemben a látással. A párjukat nem túl szigorúan követő keresztrímek, a nyolcsoros strófák spiráljai hálós szerkezetet eredményeznek. A rímeket azért is fontos az elején hangsúlyozni, mert érzésem szerint ezek révén lesz ez a trópusaiban *hamisítatlan* Lator-vers József Attila költői szellemének az intenzív megidézése. Mintha akusztikailag mutálná magát a költemény. Ennek egyik eszköze a rímelés. Akad itt ragrím, asszonánc és tisztább összecsengés is. A legemblematikusabb rímszekvenciák az első és a harmadik szakaszban találhatók, jellemzően az *ö* és az *ő* hangok összekapcsolódásával: *nyöszörögnek – ködnek, odvak – taknyosodnak, érthetőbb – bádogtetők, rögnek – mennydörögnek.* Tudatom és versemlékezetem nehezen feltérképezhető mélyén ezek a hangalakok József Attila versvilágát idézik meg, konkrétan a *Talán eltünök hirtelen* zárlatát: „Ifjuságom, e zöld vadont / szabadnak hittem és *öröknek* / és most könnyezve hallgatom, /a száraz ágak hogy *zörögnek*." (*Kiemelések – Sz. J.)*

Mintha ennek a zörgésnek lenne a visszhangja Lator titokzatos verse.

Ám nemcsak az oly hirtelen eltűnő hang tér itt vissza, hanem a József Attila szóban forgó műveire oly jellemző költői észjárás is: a dialektikus gondolati szerkezetekre való hajlam, a líra logikája. Épp a vers felénél, a második szakasz végén jön ez a tételszerű két sor: „az ember addig él amíg / magára vall nem maga ellen." Ez a reflexió megint csak kísértetiesen emlékeztethet minket József Attila megfogalmazásaira. Egyszerre a közlés paradoxonja és a felszínen a kifejtés tiszta szerkezete. Majd ennek variálásával folytatódik a vers: „az ember addig él amíg / tartaléka marad a hitre".

Az utolsó szakaszban az „alakot vált a bűn az érdem" sor működik hasonlóan, azzal a fontos különbséggel, hogy érzésem szerint az írás elején említett hiányzó központozás itt több egymás mellett érvényes olvasatot enged meg. Hiszen ezt lehetne így is tagolni: „alakot vált a bűn, az érdem", azaz alakot vált a bűn és az érdem is. De ha ezt látnánk leírva: „alakot vált: a bűn az érdem", akkor ezt akár úgy is olvashatnánk, hogy alakot vált a bűn, és érdem lesz. Ebben az esetben az olvasó fordítóvá is válik.

Pár bekezdéssel feljebb hamisítatlan Lator-versnek neveztem ezt a költeményt. Írhattam volna emblematikusat is. Szemléltetésképp néhány olyan elem – egy nagy líra vízjelei –, amelyek jellegzetes Lator-motívumok: „keserű füst", „testek nyirokban taknyosodnak", „madárkarom", „sajog meszes hajszálerekben", „valószínűtlen madarak", „koszlott vászonháttér-

re dobva", „távolodó távolok", „konok bogárnesz tapogat" – és végül az utolsó sor: „a híg terek talajvizében". Egy másik elemzés feltárhatná azt a kétirányú összefüggés-rendszert, amely a költő és a műfordító Lator László szövegei között található. Ad notam: Trans-Lator. Hiszen a *hajszálereken* keresztül találkozott a többek között Ahmatovát vagy Paul Celant intenzíven fordító Lator és a saját líráját némiképp háttérben, de mindig konok következetességgel alkotó Lator szövegvilága.

Mi, Lator-olvasók pedig újabb és újabb rejtélyek nyomába eredhetünk.

PÁL SÁNDOR ATTILA

SZENTENDRE, AUGUSZTUS

verze

felkönnyülnek a sínek ha már nem jár rajtuk vonat
csikorognak a kerekek ahogy agyam remízébe tolat
az ütött-kopott slagzöld hév rajta hadakozó részegek
volt egy korábbi életed de már nincs meg csak épp részletek
elvonult egy nagy vihar nyár nedves aszfalt esőszag
sétálsz rád kötve egy kis ember nézed amit előad
pár száz dunavirág az autószerviz-reflektor fénykörében
rendőrök hajtanak el nem kérdik miért hogy négykor ébren

egy nagy platán a parkolóban nyestek rókák varjak
mormogásod halkítsd hogy a főút morajlását halljad
hallani folyton hallani ahogy a gerendák pattognak
apró körmös lábak a bádogtetőkön harsognak
reszelősen lélegzik a batyu amely rád nőtt
most béke van a holdfény szövete pókfonállal átszőtt
az ember addig él amíg tartaléka marad a hitre
sétáltok az éjszakában s fejetek párával behintve

VÖRÖS ISTVÁN

DUINO, SZEPTEMBER

Ha próbálnék kiáltani,
jobban tetszene az ördögnek.
A vers titkáról hajnali
álmok szólnak. Ott is röhögnek
a rémes éjszaka után.
Szellemképe minden dolognak,
ne csodálkozz egy-egy csodán!
Mert enélkül is visszafognak

itt-ott nyomok, világkarom
akadhat meg a végtelenben.
Mi van, hogyha nem akarom,
és a teremtést újrakezdem?
Ami a vers mélyén lapít,
az ősvilágból érkezett meg,
nem értem a vonalait,
de minden élő tőle retteg.

Az ember addig él, amíg
egy vers legalább fejében van,
magából bármit elveszít,
annál inkább öröklét-józan.
Mind kopárabb, mind érthetőbb
lesz a cikornyás érthetetlen.
Az ablakra álomvetőt
már múlt héten fölszereltem.

A múlt felől nem madarak,
inkább gamma-sugarak szállnak.
Nem ismert ősvilág-alak
mutatja önmagát világnak.
Az irodalom tartogat
valami fény előtti látványt,
hogy lásd, olvasnod kell sokat.
Aztán a Napot is elzárják.

KOPRIVA NIKOLETT

JELEK A RÖGNEK

Lator László Szárszó, november *című versére*

Hallani, folyton hallani.
Valami üti, hasogatja a földet.
Egyre több a ránca.
Barázdáiból az évszázadok óta alvók
énekei hallatszanak.

Hallani, folyton hallani.
Károgtak a varjak a mezőkön.
Amikor leszáll a köd, kérges kezű
asszonyokká változnak.
Serény öltésekkel bevarrják
a föld sebeit. Orruk alatt
varázsigét dúdolnak.

Hallani, folyton hallani.
Az útszéli fák – gyötrött gerendák –
nyöszörögnek.
Szakállt eresztenek az odvak,
az üvegcsontú ágak
ledobják magukról
a koronát.

Hallani, folyton hallani.
Fakopáncsok halk dobolása.
Írást vésnek a törzsekbe
halott, élő, jövőbeli nyelveken.
Belénk álmodják jelentését,
nem értjük meg.

Hallani, folyton hallani.
A férgek neszezését.
Alakot váltott a bűn.
Éjjel jön elő,
mérget lehel ránk.

Hallani, folyton hallani.
Idegen léptei az utcákon.
Nehéz zsákja köveket horzsol,
virágokat tép, szobrokat ébreszt fel.

A földráncai megnyílnak.
Görnyedt öregemberré változnak a fák.
A fekete szárnyú asszonyok
elfelejtik varázsigéiket.

Hallani, folyton hallani
az idegen énekét.
Nem hisz, felélte érveit –
maga ellen vall.
Utolsó jeleket küld a rögnek.

Elszabadult bádogtetők
délnek bukdosva
mennydörögnek.

KUSTOS JÚLIA

NYÁRUTÓ

Az új korszak ott nyílik, hogy elfáradtunk.
Elfáradtunk úgy és annyira, hogy nem is
tudnánk már üres gyomorral futni vagy
elaludni. Úgy és annyira, hogy nincs emlékünk
az elodázás módjáról, úgy és annyira, hogy
saját nevünk elé új nevet veszünk. Kezet rázunk,
örvendek, mondjuk. A mi nevünk mától: Étvágy.

Az új korszak ott nyílik, hogy kiegyenesedünk.
Kiegyenesedünk, és sorba állnak a kusza szerkezetek.
Rájövünk, a legfontosabb mindig is nevetni lett volna.
Pihenni és nevetni. Nevetve figyelni. Hallgatni, és két
tenyerünkbe úgy fogni a húst, mint a márványt.
Elhinni, hogy összetörni azt csak nekünk fájna
– mert a fontos mindig az volt, amiről elhitették,
semmi. Amivel a rajtgépig űztek minket – ha nem
vigyázol, ennyi maradsz, ha nem vigyázol,
megváltozol, ha nem vigyázol, álmodban
megölnek álmaid. Ázz inkább el, fázz inkább át.
Messze menj, amíg már alig látod magad, addig
fuss, amíg érzékeid tompulnak, odáig, ahol
a nyárutóban fáradó lábad helyetted mondja:
nem bírom tovább, ahol már nem emlékszel arra,
hogy ami nem pasztell derengésekből lép elő,
csak a hatalom.

Csak a hatalom, csak a hergelés. Csak az ismerős
gödrökben elbotlás, csak a kitaposott cipőkbe
bújás. Egy paplan, amit hosszú távollét után
szokatlannak ítélünk. Hazaérünk, villanyt
oltunk, körbenézünk, megszagoljuk, nem értjük,
hogyan?

Hogyan volt fontosabb a meleg
az igazságnál?

És ablakunkból elvesszük
a táblát (KIADÓ), megfordulunk,
sírva talán, rettegve, de eltökélten:
az elmenők lomjait az utcára dobáljuk.

Magunknak azt súgjuk: isten hozott, Étvágy.
Végre magunkra zárulhat saját világunk.

PAPP-SEBŐK ATTILA

ILYENKOR NYÁRON

Dobog a láb dobog félve
kint muskátlik kis cserépben
zúg a slag falnál ásó
bent asztal virág imágó
míg vártok terítek
szalvéta porcelán étkészlet
bicskanyélen véset

bicskanyélen véset
dobog a láb dobog
hit-roham-félve
bakancsorrban felbukom
rohad a világ rohad készre
ez a ház ez a kert
tart az ülésünk hosszan

ha vinnél vigyél árokpartra
kopár fák alatt bukdosva
más dolgom lesz a távolba
más arcok jönnek álmomba
ott is lesz vályogfal csempe
szék asztal forró kemence
szemek amik kopognak

madarak lombokra dobva
csőrök szúette járatokban
rohad a világ rohad készre
észrevettem ennyi vége
ez a ház ez a kert
míg vártok terítek
húsba vágnék végre.

PAYER IMRE

ANGYALI LATOR

Hommage à Lator László – kapcsolódás Zárszó, november *című verséhez*

A sás, a láp az átmenet
mocsaras nemlétből a létbe.
Konok bogárnesz, árterek
fülledtségéből nedves rétre.
Halni, születni, hallani
folyvást készülő formát,
ahogy új vonás hajnali
idejében törli a voltát.

Még nem kész, de már készülő,
embertörvénynél is erősebb,
létcsatornán nyom a szülő,
nyögő vágányra, merő seb.
Időtlenségben a kor,
arca horrornak és jónak.
Érkezik angyal és lator.
Örökre ma és mindig holnap.

JÓNÁS TAMÁS

ZÁRSZÓ, DECEMBER

Magára vall, nem maga ellen,
uram, a jelen, a böszme érdek:
legyen a test, avagy a szellem,
magában ezek összeérnek.
Miért hajlong, akár a hínár,
vagy miért rezeg, akár az estfény?
Örömöket se kérve kínál
egy ecsetvonást az ősi festmény,

amelyen Hektor, s Hammurápi
már ugyanazon a kövön ülnek,
Imhotep és Akiva rabbi
napfényt könyörög az örök űrnek,
bár ez se boldog, az se biztos,
kacag Jézus, arámi repper,
hintázik Hermész Triszmegisztosz,
szakad a lánc, és az űrbe reppen.

Kit körbezár a vaskerítés,
töprenghet, hogyan is szabadulhat.
Tegeződjünk: ha ez szerint élsz,
nyalod a talpát a zsarnok úrnak.
Tudom, hogy versben ócska, durva
tanácsot adni: hogyha gáz van,
ne hagyd, hogy elgázoljon újra...
Állj rajtunk bosszút boldogsággal.

ORAVECZ IMRE

ALKONYNAPLÓ II.

(Egy válaszreakcióra) Születésnapja alkalmából esemesben jókívánságomat küldtem J. apjának, G.-nek. Írásban megköszönte, mi több kedves Iminek szólított, mint annak idején J. Ez meglepett. Tudtommal megvan neki az *Alkonynapló*, amelyben a lányát nem végig tüntetem fel kedvező fényben. Azt jelenti ez, egyetért velem, vagy olyan nagyvonalú, hogy nem neheztel rám érte?

(Serkentés) Apai nagyapád nyolcvankét évet élt. Ezzel ő tartja a rekordot a családban. Ha nem döntöd meg, egy egész éved sincs már. Igyekezz hát, használd jól! Koncentrálj végre a lényegre, ne vessz el a részletekben!

(Cseresznyefa) A terasz alatt áll, a volt sziklakert szélénél. Ha jól számolom, hétéves már. Csúnya, csenevész, koronátlan, szinte csak vezérága van. És meddő. De annyira, hogy nemcsak nem terem, de virágot se hoz. Ellentétben egy fajabeli társával, amelyet vele egy időben ültettem az udvar felső részén, és amellyel elégedett vagyok, ha nem is minden tekintetben. Csemete korában ugyanúgy öntöztem a tövét, mint annak, és öltem a levéltetveit, amíg kézipermetezővel elértem az ágait. Talán van ott valami káros a talajban. Talán nyomasztja, kedvét szegi a közeli, de nem túl közeli, nagy vadcseresznyefa, amelyet Darnóból hoztam valaha, és amely minden évben mázsaszámra ontja magából a madarak kedvelte keserédes, apró, fekete szemeket.

(Trenka) Virágzásakor eddig minden tavasszal átsétáltam a völgy túloldalára, Legyező alá, ahol a laposon valaha Kiskút volt, de már valóságos erdőt alkotnak a bokrai. Megálltam a szélénél, és a legszirmosabb ponton az ágak közé dugtam a fejem, és mélyen beszívtam kissé érdes, bódító illatát. Megint tavasz van, és mennék szagolni, mert látom az udvarról, hogy egyöntetűen fehérlenek sávjai, szigetei, akárha pattogtatott kukoricával szórták volna be őket. De menjek-e? – kérdem magamtól. Nem volna-e helyes ezt is abbahagyni, időben lemondani róla? Nem megvárni, mikor már nem leszek rá képes, mikor nem lesz többé választásom? Eh, ne tétovázz, menj, még menned kell! – parancsolok magamra. Fogom az irataimat, mobilomat, vésztablettáimat, bezárom a házat, és megkönnyebbülten elindulok.

(A helyénvaló csodálkozás) Egy éve, hogy J. deklaráltan elhagyott, és még élek. Akkor ezt nem tudtam elképzelni. De ennél meglepőbb történt. Közben betöltöttem a 81-et. Igazán ezen, sőt, azóta minden egyes napon lehet és szabad csodálkozni. Ehhez képest minden egyéb komolytalan, gyerekes.

(Visszaesés) Egy fontos ügyben ismét képtelen voltam M. L. szavát venni. Megfogadtam, hogy soha többé, mégis megint dühbe gurultam, káromkodtam és szankciókkal fenyegetőztem. Szörnyű, hogy nem tudok magamon uralkodni, és ezzel csak ártok neki.

(Bejegyzés-helyreigazítás) A terasz alatti retardált cseresznyefa megemberelte magát, és mégis hozott *három* virágot. Öröm, de ne kiabáld el! Ez még nem jelent termést, ahhoz sikeres beporzás is kell, és fagymentes hajnalok.

(Nem kívánt társ) Megjött a tavalyi örvösgalamb, amelynek nem szeretem horkolásszerű turbékolását. Pár napja pillantottam meg a karámbeli gyöngyfán. Ott sertepertélt fészekmaradványa közelében. Most már nem látom, mert közben virágba borult a fa, és az ösz-szefüggő fehér lepel eltakarja, mi történik a korona belsejében. Mindenesetre jó jel, hogy csend van, de még jobb, hogy egyedül, pár nélkül érkezett, mert így nem marad, vagy talán már tovább is állt.

(Megerősítés) Füst Milán *Napló*ja I. kötetében, ahol még fiatalember, csodálkozva meséli, hogy azt hallotta, egy öregembertől nem illik azt kérdezni, jól van-e, mert az korából fakadóan soha nincs jól. Ezt mint gyakorló öreg megerősíthetem, és ezt mindenkinek tudnia kellene, vagy talán tudja is, mert előbb-utóbb a fülébe jut. Ennek ellenére valami félreértelmezett udvariasságból a legtöbben mégis alakoskodnak. Ami engem illet, ilyenkor visszaalakoskodom, és igennel felelek. Vagy kitérek a válasz elől. Őszintén csak családtagjaimnak és közeli barátoknak felelek, helyesebben feleltem, amíg kezdő öreg voltam. De mióta haladó vagyok, nekik sem, mert beláttam, hogy ismerik már minden bajomat, és nem akarom őket untatni a panaszaimmal. Igaz, közben ők is változtak, nem kérdeznek többé ilyet.

(Furcsa ellentmondás) Panaszkodom, minden öreg panaszkodik, ha nincs kinek, akkor magának, hogy minden egyre rosszabb lesz, hogy már nem érdemes élni. Ennek ellenére ragaszkodik az élethez. Mit ragaszkodik? Csügg rajta, és minden igyekezetével azon van, hogy megnyújtsa, szinte küzdelmet folytat azért, hogy minél tovább tartson. Nap mint nap látom, tapasztalom ezt magamon. Ahelyett, hogy megadnám magam, belenyugodnék a megváltoztathatatlanba, hogy elfogadnám ezt az öregség nevű lejtmenetet, amelynek tudom a végét. Pontosan szedem a gyógyszereimet, kontrollra járok, mérem a vérnyomásom, figyelem a szerveim működését, sétálok, könnyű fizikai munkát végzek, tornászom, vacsorára keveset eszem, vigyázok, hogy el ne essem, meg ne fázzam, meg ne fertőződjem. És ha valami gyanúsat észlelek magamban vagy magamon, telefonálok M.-nek. Sőt, ha nem tud segíteni, és nem találok más magánorvost, akkor megijedek, esetleg pánikba esem, és fontolóra veszem, ne szolgáltassam-e ki magamat ismét mégis az állami betegségipar lelketlen gépezetének. Furcsa ellentmondás ez, van benne valami perverz, mazochisztikus!

PODMANICZKY SZILÁRD

| naplórészlet |

ÖRÖK ÉLET MEG EGY NAP

2024. március 12. – 190,5 cm

A névnapomra kaptam egy palack húszéves rumot. Emlékszem, harmincéves koromban, ha ilyen sokat megélt italról volt szó, az idő feneketlen kútja rémlett fel előttem, a húsz év visszarepített a gyerekkoromba, amely méretemnél, elfoglaltságomnál és lakhelyemnél fogva is oly távolinak tűnt. Viszont ha most visszamegyek húsz évet, közelinek látom, mintha az idő befoltozta volna az ő feneketlen kútját. Húsz éve nagyjából olyan voltam, mint most, talán több ambícióval és kevesebb belátással. Amit kitaláltam, egyszerűen megcsináltam, nem gondolkodtam rajta. Most előbb lefuttatom az ötletet az élettapasztalatok során, és többnyire azt látom, ez a hiábavalóság egyszer már megvolt, és elállok a megvalósítástól. Hogy helyesen teszem-e, nem tudom. Viszont arra mindenképp vigyáznom kell, hogy ne hatalmasodjon el rajtam, mert akkor mindenre csak legyinteni fogok. De máris itt a húszéves rumhoz kapcsolódó dilemma. A Chicagóban élő fiam azt mondja, hogy átmenetileg beszüntették ennek a rumnak a gyártását, mert a neve valamely módon a feketék kizsákmányolását, a rasszizmust idézi vissza, és ezért a jövőben más néven fogják forgalmazni. Ez viszont azt jelenti, hogy a piaci értéke rohamosan növekedni fog annak a rumnak, ami a bárszekrényben pihen. Pláne, ha a most kint lévőket sorban benyakalják. Mondjak le a kedvenc rumom élvezetéről, és majd 10-20 év múlva, mikor már 30-40 éves rum lesz, gazdagodjak meg belőle? De mint néhány sorral feljebb elmondtam, soha nem voltam gazdag. Pont az életem végén kelljen átélnem ezt a traumát, amikor már minden vágyam egy jó leves, egy csendes éjszaka lesz, vagy egy pohár rum?

2024. március 14. – 103,2 kg

Ma alkonyat előtt néhány perccel szétnyíltak a felhők, és a nap vakító sugarai az út fölött suhanva beragyogták az utcai mandulafa fehér virágjait. A ragyogás attól még élénkebben tündökölt, hogy a szirmok mögött az ég sötétlett. Olyan volt, akár egy sugárzó csoda, amelyre oly régen vár az ember, hogy lassan már el sem hiszi, hogy létezhet. És akkor mégis, megpendültek a fény húrjai, és a mindenség tündérkertje föltárult előttem. Fölkaptam a fényképezőgépet, és az utcára rohantam, hogy felvételt készítsek a jelenésről. Fotóztam fenyőkkel, házzal, alulról, mindent kipróbáltam, de a képeken nem jelent meg az, amit én láttam. Besétáltam a házba, visszatértem az ablakhoz, és onnan néztem addig, míg az égen a felhők újra el nem zárták a napot.

2024. március 16. – 102,4 kg

Ma pont addig esett, amíg úton voltam a fonyódi piacra, oda és vissza és ott. Pont annyira áztam el, mint amennyire egy zsebkendőt tud telesírni az ember, amikor másfél hónapja nem sikerül neki semmi. Répát vettem, fekete retket, petrezselyemgyökeret. Marikától vettem tíz tojást, mert láttam, senki nem vesz tőle. Terikétől kaptam egy csokor nárciszt, a feleségemnek küldi. Laci bácsi szálegyenesen álldogált a facsemeték mellett, kezet fogtunk, és jó egészséget kívánt. Marika a tojásvásárlásnál megjegyezte, hogy vigyázzak magamra, mert van valami új vírus. János azt állította, hogy ő csak a cefre közepét főzeti ki pálinkának, és ezért csak közeli ismerősnek ad, annak is 15 ezer/liter áron. Tamással leöklöztünk, kiló vegyszermentes hagymát vettem nála, picik, de kemények. Ő mindig csinos, fiatal lányokkal árul, most pár hete nincsenek vele, lehet, rendbe rakta a felesége. Múltkor elmeséltem Margitkának, akitől régen a kolbászokat, szalonnákat vettük, hogy vegetáriánus lettem. Nagyon huncutul mosolygott, aztán a csontsovány férje felé bökött a fejével: mondtam neki, hogy ne egyen annyi húst! Aztán vettem nála egy rúd szalámit, mondtam, a szüleimnek lesz, erre még huncutabbul mosolygott, még a homloka is csillogott a szemüveg fölött. Mielőtt hazaindultam, telefonáltam a feleségemnek, hogy melegítheti a karfiollevest és a savoyai krumplit. A virágzó fák és bokrok illata az esőpermettel keveredett, kábított és vezetett. A parton húzódó bicikliúton csak egyetlen, neonzöld sapkát viselő futóval találkoztam, meg egy háromkerekű biciklit tekerő férfival, aki olyan rémült képet vágott, mint aki folyton azt kérdezi magától, hogy kerültem én ide, hogy kerültem én ide, miért vagyok én itt? Amikor otthon levettem az átázott ruhákat, letusoltam, leültem az ebédlőasztalhoz, és a kerti faház oldalára néztem a nappalin át, ahová tegnap fölcsavaroztam a két locsolócsőtartót, hirtelen azt éreztem, hogy nagyon elfáradtam, majd egy hatalmasat dobbant a szívem, és utána semmi, megállt. A kardiológusnő, doktor Faust azt mondta, ilyen esetben fojtsam vissza a lélegzetem, feszítsem meg a nyakam, vagy nyomjam be a szemgolyóimat, vagy: mondott még valamit, de arra már nem emlékszem. Kezdett egyre szédítőbb és homályosabb lenni körülöttem a világ. Hirtelen átsuhant a gondolat, mi mindent veszít halálával az ember. Mindent. Soha többé nem láthatja a világot, a feleségét, a karfiollevest, soha többé nem érezhet illatokat, semmit, semmit nem érezhet többé.

2024. március 26. – 103,8 kg

B. régi ismerős itt Bogláron. A télen találkoztam vele egy üzletben, egy cetlit tartott a kezében, a másikkal a bevásárlókocsira támaszkodott. Azt kérdezte, van-e nálam toll, mert szeretné kihúzni, amit megvett, és fölírni, ami közben eszébe jutott. Belenéztem a matrózzsákba, amivel vásárolni szoktam, bár úgy rémlett, nincs nálam. Pedig azt gondoltam, mondta, egy írónál lesz toll. Ja, mutattam a klimpírozó ujjaimmal, számítógépen dolgozom. Régen mindig volt nálam toll és papír. Nyaralásra is vittem magammal. Mondatokat jegyeztem föl, szavakat. Mintha a nagy varázsló által kiválasztott lény lennék, akinek az agyműködése speciális varázsszavakat és varázsmondatokat termel az emberiség nagy örömére és boldogulására. És most nincs nálam toll. Amikor hazaértem, újragondoltam a találkozást. Az íróasztalnál kiválasztottam egy tollat, és belecsúsztattam a zsákba. Ha legközelebb találkozunk, csak előveszem és felmutatom neki. Aztán valahogy nem futottunk össze. Ma reggel jött a hír, a kórházban meghalt. Nincs többé. Pedig a toll még mindig várja.

2024. március 29. – 102,9 kg

Egy erdei völgyben vagyunk, középen út kanyarog. Az úttól néhány méterre még sík a terep, de utána meredeken emelkednek a doboldalak. Talán ezt hívják katlannak. Az út jobb oldalán patak fut, lejjebb áttér a másik oldalra. A fák ritkásan állnak, lombjuk még nincs, csak zöld levélkezdemények. Az úttól jobbra és balra is, ameddig a szem ellát, medvehagyma borítja a földet. A völgy szélcsendes, de fölöttünk tíz méterre süvít a szél, a csupasz ágak egymáshoz verődnek. Egymást váltva hullámzik át rajtam az erdő nyugalma és félelmet sugárzó titokzatossága. Mintha eltakarna valamit, mintha lenne itt valami, amit nem látok. Valami történt itt, amiről nem tudok. Ha megjelenik az úton valaki, a társasága megnyugtat, de ahogy eltűnik a kanyar után, visszaáll a nyugalomba oltott nyugtalanság. Tudom, én vagyok ilyen, és nem az erdő. Ilyennek látom magam ebben az erdőben. Minden vastagabb fa törzsén szőrös szálakkal élősködő növény fut a magasba, néhol már el is pusztította az alanyt, elpusztítva ezzel magát is. Aztán később az autóból is ilyennek látom a tájat. Nincsenek emberek, csak fák, gyom és fű. Kihalt a föld. Ahogy lakott területre érünk, a frissen fölújított útra, lemegy rólam a frász. A zacskónyi medvehagyma finom illatot áraszt.

*

Két napja viharos szél fúj, éles fájdalmakat indukál a bal farpofámban, pontosan ott, ahová a kiszakadt sérvek fájdalmai is kisugároztak. Azt olvastam, hogy a szélben repkedő aeroszolok egymással súrlódva elektrosztatikusan feltöltődnek, és ez az elektromosság a sérült gerincen és idegszálakon át a testbe jutva okozza ezt a fájdalmat. Nem lehetetlen. Időnként keresztül-kasul átjárnak ezek a fájdalmak, és valóban elektromos járathoz hasonlítanak, nyilvánvalóan a test idegszálainak hálójában futó elektromos hálózatnak köszönhető. Korábban ezek az állapotok váratlanul törtek rám, lehetetlenné téve, hogy nyilvánosság elé álljak. Mindez kellő ok volt arra, ha már így, akkor tűnjek el teljesen. Nem szeretem a félmunkát, a járatlan úton végig kell menni. De talán ez inkább makacsság, mintsem belátás. Vagy ahogy drága szomszédom jellemezte a magyar politikát: még azt is elhitetik velünk, hogy a vak ló azért megy neki a falnak, mert bátor. A szél nem csillapodik, de a fájdalomcsillapító hatni kezd.

2024. március 31. – 103,4 kg

Március utolsó napján nyári meleg van. Húsvét. Nem eszünk sonkát tojással és hagymával és retekkel és tormával. Tükörtojás tormaszószban. Este még láttam Zeffirelli Assisi Szent Ferenc-filmjének végét. A pápa elé állva most is hallom a kérdést: Miért? Mit csináltam rosszul? Miért ilyenek az emberek? Miért ölték meg a szelíd barátomat? Miért nem elég nekik az a kevés, amit a föld ad, mint az ég madarainak? Miért nem tudnak úgy élni? A válasz nem szó, hanem cselekvés. Kimentem a kertbe, és levertem egy cölöpöt a málnaindák közé, hogy a málnáknak szánt, vízvezetékből hajlított növényfuttatót stabilizáljam. Pár napja a szedernek csináltam állványt két használhatatlannak látszó, kiszáradt rönkdarabból, átfúrtam két helyen és kifeszítettem a drótot. Szép, mint egy kéthúros hangszer. Holnap erős szél lesz, talán megszólal a drót a rezonanciától. Miért? Mert ilyen a természete.

2024. április 4. – 104,4 kg

Ma szükségem volt B. tollára a tengerészzsákból. Vettem egy ötliteres kézi permetezőt, és a gazdabolt parkolójában össze akartam szerelni, hogy mire megérkezik érte kocsival a feleségem, használatkész legyen, estig lepermetezhesse kórusszal a tafrinát. Összeraktam a hevedert, amivel a vállára tudja emelni, de az egyik karabinerzárat nem tudom beleakasztani a fülbe, lévén a fülön nem volt lyuk. Akkor jutott eszembe a toll, hogy azzal kifúrom a fület. De nem ment. A nap átsütött a vékony műanyagon, de túl merev volt ahhoz, hogy átüssem. A boltban kértem és kaptam segítséget. A permetezőt átadtam a feleségemnek, és már hazafelé kerekeztem a délutáni napfényben, mikor újra eszembe jutott a toll. Nyilván nem sikerülhetett lyukat fúrni vele a fülbe, mert nem ezért volt nálam.

VIDÉKI PÉTER

„BESZÉLEK-E A SÍRBAN SZERETETEDRŐL?"

Lapis József: Beszédtöredékek a halálról. *Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, Bp., 2024*

Lapis József immár két évtizede irodalmi életünk jeles kritikusa, irodalomteoretikusa és jelentős folyóiratok szerkesztője. Épp tíz éve jelent meg két míves dolgozata, a *Líra 2.0 – Közelítések a kortárs magyar költészethez* és *Az elmúlás poétikája*, ami *A haláltapasztalat esztétikai közvetítettsége a két világháború közötti magyar költészetben* alcímet viseli. A modern és kortárs magyar irodalmat és azon belül az elmúlás és a halál fogalmai köré szerveződő líratörténéseket a bölcsészkarokon bevett fogalomkészlettel – amúgy kiválóan – megközelítő szerző egy olyan kötettel debütált költőként, amely a haláltudat közvetíthetőségét és e közvetíthetőség retorikai és poétikai lehetőségeit járja körbe.

A *Beszédtöredékek a halálról* című kötet versei az elmúlást mint általános létproblémát és mint a személyes és a közösségi sors alapvetését egy elevennek tűnő lírahagyomány, az egzisztencialista filozófiák halálfelfogása, a keresztény hit és az én gyászmunkájának párbeszédében képzik meg. Ahogy a lét *hasad* (világosság-sötétség, élet-halál, test-lélek), Lapis úgy teszi láthatóvá, hogy mi megy végbe a költői nyelvben, ha az az elmúlásról kezd el beszélni: „Megérintem nagyapám sírkövét. / Úgy tanultam: ez a metonímia. / A távolság, / a közelség / hangközök kérdése. / Számottevő emberi csoda / a hézagokban. / Mintha én lennék. Hasad és haldoklik." (*A trópusok szomorúsága*). A halálról való költői beszéd kiköveteli az elmúlás tapasztalatainak megértését is. A *Hajnal, hétköznap* című költemény egy parányi, mindennapos történést idéz fel: „Őszi gyufalobbanás. Leheletnyi kis halál." A költői toposz (az ősz mint a halál közelítése) testre íródása („Szemed alatt felgyűrődik a látóhatár. / Fogad elvásik a selymen, bőröd hegyeket izzad") az elmúlás személyes tapasztalaton túli természete miatt a halálfélelmen keresztül kényszeríti ki az ismeretlen, a másik megértésének szükségességét („Nem válik gyásszá, sem örömmé, ha beletörődünk az ismeretlenbe").

A kötet két ciklusba (*Változók, Állandók*) rendezett verseit egy nyitó és egy záró vers foglalja keretbe. A versek intenciója szerint a másik halálával nem szűnik meg a létezése, csak a viszonyunk alakul át, hiszen az emlékezés során olyan helyzeteket konstruálhatunk, amikor párbeszédbe léphetünk a már nem élővel. A hozzátartozó tehát jelen van, mint a nyitó versben az apa a Remarque-könyv újraolvasásakor. A *Három bajtárs* alaphelyzete az, hogy az elbeszélő elképzeli, hogyan olvashatta édesapja a kedvenc könyvét. Az apa könyvének olvasása során a versbeszélő szembesül a saját nevével, vagyis a saját halálával, így egyszerre képződik meg a létezés végességének tudata és a halottal való párbeszéd lehetősége. A záró versben a lélek érintése („…apám ujjainak nyomait tapintják / ujjaim") a test érintésével teszi teljessé a jelenlét tapasztalatát: „Amikor meghal apánk, nem hal meg. / Még sokáig nem. / A test ő. / A test jelenlét." A *Nagyszombat* mottója a nyitó versbe beemelt regényből az egyik bajtárs halálát írja le, amire mintegy ráíródik a temetés előkészü-

lete, a halott testtől búcsúzók jelenléte. A záró vers második szakaszában az evangélium személyes értelmezésével a test szenvedését és halálát („Boldogok, akiket a nagypéntek és nem a feltámadás tölt el cselekedettel"), majd végső soron a test sírban létét, vagyis a halál érzéki megjelenését általános érvényű megfogalmazásban rögzíti: „József nem vár feltámadást. / A halál ad neki erőt."

Lapis kötetének jelentőségét abban látom, hogy olyan költői megszólalásmódokat keres – például zsoltárok parafrázisai, a József Attila-i „ontológiai táj" megidézése, Kosztolányi-allúziók, a teremtett világ „sosem volt tárgyias" alakzatai –, amelyek az én haláltapasztalatát olyan beszélőkön, beszédeken, lelkesített tárgyias lírai alakzatokon keresztül fejezik ki, akik/amik a szenvedő Megváltó pillantásában mutatják fel a véges emberi életet. Ez az alapvetően bölcseleti ambíciójú és a test tapasztalatát jelenidejűségében kimunkáló költészet Borbély Szilárd *Halotti pompa* és *A Testhez* című köteteit juttatják eszünkbe. Sokféle egymásra rímelést mutathatnánk ki Lapis és Borbély versei között, most egy példa az egymással párbeszédet folytató sorok közül. Borbély soraival, miszerint „A létezésnek van egy magasabb szintje. / Mert testben élni maga a halál" (*Testben élni*), Lapis poézise ekképp beszélget: „Uram. / Szabadulásom eltöröl engem. / Sírban lakozom, mióta megszülettem" (*Hitbogár*). A halál tehát *jelen* van.

A hétköznapi halálfelfogásban a halált elsősorban mások eltávozása során szerzett tapasztalatokból képzeljük el – ha elképzeljük egyáltalán –, saját halálunkat pedig tárgyként, jövőbeli eseményként gondoljuk el. Míg a modern ember számára a halál az élettől leválasztott tabu, amiről beszélni is kényelmetlen, addig a nyilvánvaló megtapasztalhatatlansága miatt a filozófiai gondolkodás, a vallások és a művészetek számára a „spekulációk" terepe, önnön létezésük eredője. A kötet verseinek erőterében a halálról való elképzelések több – egymástól nem független – irányát figyelhetjük meg. A halált pusztán exitusként értelmező általános felfogástól eltérően Heidegger úgy véli, hogy a halál az ember egyik létlehetősége. Elgondolásában nem foglalkozik a halál utáni élettel, a halál az élet része, ami a létezés legelemibb tanúsága. Schopenhauer bölcseletében a túlvilági reménység is adott, de a jelenben van mindaz, amit örökkévalónak gondolunk, és ami a halállal meg is szűnik. A halott testi-lelki léte a jelenlétben örökkévaló, de a halott tudata szempontjából a világ már nem létező, vagyis a túlvilág az e világon van. Lapisnál mintha a heideggeri és schopenhaueri közelítésekkel lépne beszélgetésbe a protestáns keresztény hit zsoltárokban felidézhető, kételkedő, istenkereső, az ószövetségi *Seol*lal kapcsolatos elgondolása, amelyben a halál pozíciójából, a *sír*ból megszólalás az Istennel való bensőséges viszony meghatározója. Ez az elképzelés válik poétikusan olvashatóvá a sír (fény és árnyék, mélység és magasság, vakság és látás, beszéd és némaság) és a test fogalmai köré kapcsolódó motívumhálózat segítségével, amik az *állandók* (a halál és a körében szerveződő szavak) és a *változók* (a halálhoz való viszonyt megközelítő szavak, szóképek) egymáshoz rendelésével teszi érzékelhetővé korunk emberének kételkedő keresztény hitét: „Krisztus sírjába óvatosan lépünk, / Nincs ott, amit keresünk. / Vasárnap erős, nincs üzenete a halálról, / Nem tudjuk, mi van a kő mögött. / Szombat rejtély, szombat homály, csönd. / Néma az üzenet. / A sírnyi hiány a remény felfoghatatlan teljessége. / A találkozás nem ez. A Péntek kiáltása. / A péntek csodája" (*Közösség*). Nem más ez, mint a hétköznapok fájdalmai, szenvedései által megszülető kétely, amikor „megremeg a magvető", és amikor Isten igéje „úgy" hasad, ahogy a rákos testben a sejtek osztódnak (*Maghasadás*). És ilyenkor Isten helyett „a szorongás lelke lebegett a vizek fölött" (*A magvető kivár*).

A kötet verseiben egy olyan többszólamú beszéd – de mindig a sírból vagy a sírhoz szóló hang – generálódik, amely nem a feltámadást, hanem a *nagypéntek* és *nagyszombat* misztériumát tekinti létbe vetettségünk valóságos eseményének. Ez nem jelenti azt, hogy az evangéliumi üdvtörténet húsvéti eseménye ne lenne a versbeszélő vágyában, de a „hitbogár" araszoló pozíciójából pusztán „[a] feltámadás elhagyatottsága" látszik, mert „[a] feltámadás derűje messze, mint az ég" (*A magvető kivár).* A ciklusokba szerveződő, de akár önállóan is olvasható *Vessző* című vers, ami Miklya Zsolt *Zsoltárhang vízjelekre* (a *66. genfi zsoltár dallamára*) című költeményének sorait mottóként használja, a kezdetekről, a születéshez való visszatérésről tudósít: „Az élet savában bomlik a lélek. / Le, föl, ki, meg. Vissza. / Visszaomlik a méhbe, / a létezés kezdetére." Miklya verse felől – amivel egyébként a protestáns Európa ünnepelte Wittenbergben a reformáció ötszázadik évfordulóját – olvasva a halálhoz intézett óda („Végy, halál, engemet") az elmúlás visszafordíthatóságának gyermekkori látásmódját is közvetíti. Az *Egy gyerekszoba lélegzése* miután Isten csöndjének (álom, éjszaka) hétköznapi titkaiba enged betekintést, a feltámadás mózesi előképét egy rendkívül érzékletes metaforába sűríti: „A gyermek az ígéret földjének tenyérnyi termő röge." Ahogy a *Hitbogár* című vers is a zsoltárokat idézi, sőt, a szóhasználatában aktualizáló beszélő az ószövetségi versek emberképével azonosul: „Az árnyam magasztal téged, / eléd hanyatlik, / a napot dicsőíti. / Te nap vagy, / én remegő árnyék. Találkozásunk fényjáték-illúzió". Ez a saját hite erejében kételkedő, az Istenhez közelíteni vágyó beszéd bogárként lépeget, majd repül a fény felé, hogy ott a fényben megperzselődve a „bátor sötét" várja.

A verseskötetben a jelenlétben működő haláltudat megjelenítésére formailag két utat érzékelünk: egy (a hétköznapi nyelv struktúráinak szituatív versbeszédbe emelésével létrejövő) narratív eljárásmódot, amely elsősorban a halott hozzátartozók, főleg az apa alakját idézi, illetve egy rendkívüli tömörségű, élesre feszített, metaforikus-metonimikus szóképekkel operáló, a tárgyias líra különböző hagyományait ötvöző versképzést, amely a halálról való költői beszédre, és annak hagyományára reflektál. A költői beszédmódok különbözőségénél azonban sokkal lényegesebb az a versek közötti poétikai-retorikai egymásra hatás, ami a halált mint idegenséget Jézus szenvedésében és halálában, illetve Mózes Nébó-hegyi végzetében kísérli megérteni. Lapis a *nagypéntek* és a *nagyszombat* misztériumát az eltávozott, a másik tapasztalatából, az emlékezés jelenidejűségének horizontjából a test (meg)érintésének és fizikai változásainak, illetve egyéb tárgyiasságokhoz kapcsolódó történéseknek (seb-sebesülés, hegek-hegesedés, horzsolás, törés, ropogás, lépés, zuhanás, romlás, bomlás, osztódás, izzadás, repedés, hasadás) versképleteiben mutatja fel. A test különböző érzéki tapasztalatainak összekapcsolását figyelhetjük meg a narratív szerkezetű *Érintés* című versben, amelyben a versbeszélő konstatálja, hogy a ravatalozóban a halott merev arcában az élők önmagukat látják. És a verszárlatban a búcsúzó fájdalmát kifejező bravúros szókép: „Nem tudom, / a cipő kényelmetlenebb, vagy a bordakosár. / Valami feltöri itt a szív sarkát." A csattanóra épülő *Kutya* költeményben egy gyerekkori emlék (közös séta a nagyapával) hív elő egy fizikai élményt: a meggyilkolt kutya szagát. *A trópusok szomorúsága* című versben maguk a világot leíró vagy a világ által használt szavak fizikailag is tapasztalhatóvá válnak. A nagyapa sírkövének megérintése, a sírkő felújítása a költői szóképalkotás mintájára lép működésbe. Ahogy a sírkő hasad, úgy hasad a hajnal és az égbolt, aminek következménye a hézag, vagyis a hiány. Ebben a versben (de más darabokban is) a halál mint kulturális konstrukció is a poétikai összetevők szétszálazha-

tatlan sajátja. Például az *El, föld* című darabban Szapphótól Berzsenyi Dánielen keresztül a nyugatosokig érzékelhető a halálábrázolások költészeti erőtere. József Attila tárgyiasnak nevezett lírája feszül rá *A vég ciklusai* fizikai környezetet lélekkel telítő (vagy ha követjük a sírból való beszédet: testtel telítő) szemlélődésére: egy pusztuló falu, majd egy elhagyott falusi ház látványa, ahol „lélegzünk", „sötétlik a nedv" és „hegesedik a tér". A *Véset*ben a test bomlásának érzékeltetésével visszafordíthatatlanná válik az elmúlás: a kálvárián, a temetőben „minden dombormű sebesült", miközben a halottakat „lárvák, istentudó bogarak" emésztik.

A kötet verseinek jelentős részét a látszólag személytelen versbeszéd jellemzi: a külvilág apró történéseinek, tárgyainak, élőlényeinek minden megjelenésében az elmúlás testet emésztő, de magát a létet széthasítottságában mégis valami egésznek mutató szemlélete áll. A *Natura* című vers darabjai a teremtett világ magárahagyottságának lenyomatai, a képekben felmutatott létsérülékenység. A tárgyias világ összefüggéseiben a jelenlét zsigerisége húzódik meg: sebek és hegek az érző és szenvedő testen, a nyelvben (szaggatottság) és a beszédben (töredékesség). A meghasadtság a test és lélek felcserélhetőségét generálja: a *Lélek* című versben a test az, ami halhatatlan, a lélek pedig elbomlik. A *Rendezettség* a halál leírását egy hétköznapi helyzettel, a pókhálók felporszívózásával retorizálja. A szorongó emberi tudattal ugyanaz történik, mint a felporszívózott pókokkal: „Belezsibbadnak érzések, lélegzetek, / hogy a megmaradt részek fenntarthassák még entrópiájukat." A 23. zsoltár humorba hajló parafrázisában (*Vessző*) vagy inkább jelenre írt konkretizációjában a jó pásztor nem az Úr, hanem egy kocsmában fázó és érző és a szenvedésben megsemmisülő embertársunk.

Sok mindenről szeretne még szólni a recenzens a kötet versei kapcsán. Kosztolányi szavairól, a *Vonat* című versben elbeszélt *haláltánc*ról, túlélőkről és Isten csöndjéről. Arról, hogy az *Üzenet. Haza* című versben a nemzeti történelmi traumát is a test tapasztalata közvetíti, hogy a kolozsvári zsidók bevagonírozására a beszélő egy hétköznapi mondattal utal („Kolozsváron a marhavagon / rövid időre megállt"). És arról is, hogy ebben a versben a felejtés-emlékezet miképpen oltódik a test valóságába („Nem marad, / csak egy ferdülő csigolya / a gerinc közepén"). És végül arról, hogy miért értjük mindannyian a verset záró metonímiát: „Velünk maradtak / a lesütött szemű utcák."

Lapis József kis kötete alatt a *sírig* beszakad az asztal. Csak remélni lehet, hogy sok „elég jó" kritika követi ezt a szerény recenziót.

BENTLAKÁS

Jónás Tamás: Kívülálló. *Ampersand Kiadó, Bp., 2023*

Hétköznapi értelemben kívülállónak lenni egy közösség perifériáján vagy azon kívül való létezést jelent, egy olyan önkéntes és/vagy rákényszerített magányt, ahonnan rá lehet látni a dolgokra. A kirekesztettség és a meg nem értettség nem feltétlenül indít el destruktív folyamatokat, sőt, az ezzel járó tapasztalatok az ember akarati, érzelmi és intellektuális személyiségkészlete függvényében konstruktívvá is válhatnak. De valójában destruktív-e az, aki a társadalmi normákkal szembeni viselkedésében a szeretet és az áldozathozatal

nyelvét beszéli, mint Jónás Tamás regényének főhőse? A kívülállóság egzisztenciális értelemben a *másik*ra és rajta keresztül önmagunkra való irányultságot, empátiát és önismeretet is jelenthet. Transzcendentális értelemben az Istenre vetült tekintetet, a jézusi pokolra szállás misztériumának megértését is hordozza. Mert a pokol nem egy hely, hanem a halál létállapota, és mindegy, hogy Istennek vagy Ördögnek nevezzük azt, ami lényegileg egy: „nincs Isten, mégis van pokol" – véli Jónás kívülállója. Az alkotó ember számára a kívülállóság magányos, józan, kontrollált és intenzív megfigyelői szereppé válhat, az író számára a reflexív, szigorú és nélkülözhetetlen távolság megteremtésének alapja, amely az élmények értelmezésén keresztül konstruálja újra múltját és történeteit. Pszichológiai értelemben az eksztázis fogalmához is köthető, és jelezheti az önkontroll vagy a tudatosság ideiglenes hiányát, amely kapcsolódhat művészeti vagy vallásos élményhez, szexuális aktushoz vagy kábítószerek használatához. Az eksztázis fogalma elvezethet bennünket annak gyökeréhez, vagyis a kívülállás ókori görögöknél fellelhető eredeti értelméhez: az önmagunkból való *kilépés*hez, ahhoz az *önkívületi* állapothoz, amikor az én tudatában csak saját maga tudatossága szerepel. A *Kívülálló* című regény elbeszélő-főhősének történeteiben, az azokat értelmező esszészerű reflexióiban – más-más hangsúllyal – mindegyik megközelítés érvényes.

A regény utolsó fejezetében az elbeszélő mesei távlatba helyezi, majd megöli alkoholista és már májátültetésen is átesett hősét, aki tizenhárom gyerekkel élt közel hét évig egy Adrián ringatózó állóhajón. A szabadság mámorának és a gyilkosan ölelő szeretetnek cigány karneváli hangulata groteszk képekbe és szürreális viszonyokba (Jézus-fej és sárkány, Bukowski és Biblia, vérfertőző kapcsolat és túlvilági hit, kirekesztés és empátia) sűríti mindazt, amit a regény fejezeteiben a múlt emlékeiből történeteket konstruáló elbeszélő-főszereplő saját sorsaként vagy éppen sorsából kivetve megél és elmesél. A hajó motívuma már az első fejezetben feltűnik a főszereplő fulladásos álmában mint villámsújtott lélekvesztő és a másodikban mint a sziget és a külvilág közötti átkelést biztosító dunai komp, majd feltűnik egy tengeri nyaralást felidéző képben, amikor a főszereplő a szeretőjével, a fiával és a barátjával egy bowriderrel indul a viharban a környező szigetek meghódítására. A *sziget-hajó-tenger* a szabadság és a boldogságkeresés, a menedékre vágyás hagyományos irodalmi toposzegyüttese, a regényben pedig a főhős lélektani archetoposzaiként is értelmezhetők. A sziget a magány, a közösségtől való elszakadás, az önálló világ teremtése utáni vágy, az elveszett otthon helyetti otthon: *a kívül levés.* A komphajó kapitányának alakja felidézheti a holt lelkeket alvilágba kísérő Kharón mitológiai alakját, vagy az Ördög/Istent, akivel a főhős „egyezséget köt" egy – a kapitányt a tenger előterében ábrázoló – fénykép ellopására. Később kiderül, hogy a tengerparti fényképen látható az a sárkány, amivé a barátja kutyája változott a yohimbin nevű vágyfokozó hatása alatt álló főhős eksztatikus víziójában. A főszereplő olyan dolgot tapasztal, ami még nem történt meg, és elbeszélőként erről kijelentést tesz, vagyis magával a kimondással hozza létre utólag az előzetes eseményeket. Ebben az értelemben a Dunán való átkelés maga a pokolra szállás, hogy elkezdődjön vagy inkább, hogy folytatódjon a főhős „haláltánca": a szabadság rabsága (a regény mottója: „*A szabadság csak szárny, neked kell verdesned*"), a testiség eksztatikus fájdalmai és örömei, az alkohol és a narkotikumok örvénylése. És miközben végigéljük szélsőséges kalandjait, a főhőssel együtt ismerjük fel azt, amit már az első pillanattól kezdve sejtünk: semmi sincs kívül, minden az énben lakozik („a sárkány én vagyok").

Az énelbeszélésként működő – a 68 fejezetből a kurzívval szedett első kettő és az utolsó harmadik személyű – plazmahalmazállapot-szerű fejezetek az önmagát kívülállóként érzékeltető főszereplő múlt- és traumafeldolgozási kísérleteit és analitikus (ön)reflexióit az olvasói közömbösséget kizáró, provokatív regénnyé teszik. A *Kívülálló* harmincas éveiben járó hőse egy kétgyermekes, elvált pánikbeteg, aki – miközben gyerekként iszonyatos traumákat élt át – jól tanult, sokat olvasott, iskolákat végzett, felemelkedett a társadalmi ranglétrán, volt rendes foglalkozása, programozó, nem mellesleg elismert költővé vált, és régebben talán alkoholt sem ivott és nem drogozott. Majd előlépnek a múlt sárkányai, beindul a sodródás („Legutóbb egy elhúzódott hajnalon törtem össze a mozi büféjében egy korsót, ami felvágta a tenyeremet, és mint egy elbaszott, európai Jackson Pollock, a véremmel fröcsköltem össze a falakat"), amitől kezdve a korábbi élet minden emlékképe a kívülálló pozíciójából látszódik („Kirázott a hideg az egésztől. Vajon a gyerekkori szadizmusok vagy a dühös otthontalanság érzése váltotta ki belőlem ezeket a performanszokat?"), lesz boldog és boldogtalan vagy akár felcserélhető egy felidézett kép. Eldönthetetlen az is, hogy az alkalmazkodás szakaszában szintén kívülálló volt-e hősünk, vagyis már akkor sem a saját sorsát élte, vagy pont akkor élte azt, vagy éppen maga a kívülállóság a sorsa. Szabados házassága feleségével, Julival, a szexuális kalandok és a kölcsönös megcsalások, az alkohol és a drog felbukkanása azt erősítik, hogy már akkor is kívülálló volt, és a szexualitás már az alkalmazkodás szakaszában is menedék volt a számára. Létezik más irányultságú, finomra hangolt, a boldogság ígéretét hordozó emlék, mint például Krakkó és Pola története: „Mielőtt elindult volna a szerelvény, lehúztam az ablakot, mélyeket lélegeztem a hideg, még mindig hajnali levegőből. És akkor láttam meg a peronon Polát. Mozdulatlanul állt, a karjai lógtak, engem nézett. Csak nézett. A vonat elindult, és ő csak nézett, nézett." Az események sűrű sodrásában a kívülállás az áldozatiság és a kötődni vágyás mindennapokban megvalósítható szélsőséges megnyilvánulásaiban realizálódik: szenvedélyek, vágyak, testi aktusok, alkoholmámor, narkotikumok, börtönélmények, öngyilkossági, sőt az emberölési kísérletig fokozódó szadomazo aktus kíséri hősünk útját. És az állandó gyanakvás, hogy mindez már ott volt a kezdetekben: „…eszembe jutott, milyen elborult élvezettel olvastam kamaszkoromban Julien Sorel történetét. Kirázott a hideg, hogy talán tudat alatt erre készültem mindig." Mintha a főszereplő Stendhal hősével együtt kérdezné: mi a szerelem, és mi a szabadság?

A „regényekbe illő elveszettség"-ben élő, magányos, analizáló-szintetizáló, elmélkedő ember pokolra szállásának részben autobiografikus, részben szimbolikusan fiktív történetei azt sejtetik, hogy a kívülálló pozíció már a gyerekkorral determinált. Ez a Jónás Tamás lírai kozmoszából következő mítoszteremtés szükséges ahhoz, hogy az elbeszélő igazolja azt, hogy miért arra tart, ahová nem akar: „Én várni fogok, és arra fogok menni, amerre nem akarok." A Beck Zoltánnal közösen jegyzett *Talajgyakorlatok*ban szereplő *Tessék, mesék* ciklus horrortörténeteihez hasonlóan a *Kívülálló* is vádbeszéd. De el is tér attól: *önvád*beszéd. A regény főhősével együtt mondhatnánk, hogy azért van a feleség Juli, a szerető Tilda, a díler Éva és a többi nő, azért van spangli, kokain és alkohol, mert valamikor megöltétek bennem a szeretés képességét: „Engem még senki nem szeretett. Nem engedtem. Kívülálló vagyok." A József Attila-i karakter és a jézusi póz egyáltalán nem túlzó, csak kellemetlenül bátor: „Képes vagy-e Istent szeretni akkor is, ha nincs, vagy csak akkor vagy rá hajlandó, ha hasznosnak mutatkozik?" Az áldozatvállalásnak egészen szélsőséges megnyilvánulása

mutatkozik meg abban a fejezetben, amikor egy Emma nevű lány szüzességének elvesztésében kér segítséget az éppen elhagyott főhőstől: „Emma végre elaludt, és már belőlem is kipárolgott a kokain, a fürdőszobába zárkóztam, hogy észrevétlenül kisírjam magam. (…) Megszabadulni attól a lánytól, akinek szerelem nélkül vetted el a szüzességét, az az igazán kegyetlen feladat." A már említett *Tessék, mesék* elbeszélője minden szöveg elején megöli saját magát, eltemeti múltját, leszámol a gyerekkorral, de ami utána van, az a borzalom és a rettenet. A regény több fejezete azt sejteti, hogy ami most a főszereplővel történik, annak nem pusztán eredője a gyerekkor, hanem egy másik dimenzióban történő repetíciója: „Újra és újra beleélveztem, azzal a tudással, amit gyerekkoromból hoztam magammal, hogy verések, kínzások idején is tudok figyelni másra és mindenre." Végre megvan a kívülálló karakter, a távolság közelsége, az önkívület és a kontrollvesztés írással kordában tartott útja. És mégsem: „Nem kell minden mondatot befejezni."

Bogdán János Amigó borítóképe és a könyvben látható grafikái, amelyeken többnyire egy női akt íródik/festődik rá matematikai képletekre és függvényekre, a szenvedély és vágy mögötti rejtettebb összefüggésekre utalnak. A regénynek van egy fejezete, ami a halál/Ördög/Isten kijátszásának prózapoétikai magasugrása, és ami önálló novellaként, *Rekviem* címmel már megjelent az *Eső*ben, illetve a *Talajgyakorlatok*ban. Ebben a részben nem tudják eltemetni az anyát, mert mielőtt megtennék, újból feltámad. A groteszk helyzet abból táplálkozik, hogy a cigányok hite szerint a halott lelke, a mulo, a halál beállta után még hat hétig ezen a világon kóborol. A hazaérkező fiú nem más, mint az előző bekezdésben hivatkozott *Tessék, mesék* történeteinek hangja, és ez a hang próbál megszólalni újra és újra a *Kívülálló*ban is. Egy többszörösen traumatizált kisfiú hangja ez, még akkor is, ha a felnőtt énbeszélő egy amorf történethalmazban kísérli meg elbeszélni az elbeszélhetetlent: a rettenetet. Az ismétlődő aktusok, delíriumok, bódult állapotok a gyerekkori múlt sárkányainak előhívásai, terápiás újraírásai, mantrái. A regény 19. fejezetében az elbeszélő explicit módon vall erről: „Ki kellene valahogy deríteni, hogy előző életem ködfal mögül felsejlő jelenetei ismétlődnek-e a mostaniban. Ül-e még a szerencsi kockaház hideg folyosóján meztelenül egy ötéves kisfiú. (…) A hideg éjszakában, amikor a hold kórházfényét bámulva kipattan a kisfiú pupillája, vajon ugyanazt érzem-e, amikor a kokaintól tágul ki újra. És a szenvtelen jelenlét, ami tánc közben, begombázva, a Dürer nagytermében érezhető, miközben vészjóslóan csendes a túl hangos zene, vajon nem ez a némaság-e, ami a konyhapadlón kirepeszti a két gyerek dobhártyáját, miközben rugdossák őket a nevelőszülők. Könnyebb lenne, ha lenne híd a múltból, vagy érthetőbb lenne ez a színtelen, ünnepelhetetlen szabadság. Van-e a kastélyomban örökre zárt szoba."

A kérdőjel nélküli kérdésre nyilván a kérdésben foglalt állítás a válasz: van. Mert van, aki képtelen szeretni, és megbénul, ha szeretik, akinek tanulni kell a boldogságot. A kapitány/Ördög ajánlatot tesz az elbeszélőnek, hogy véglegesen töröljék azt az időszakot, amikor a múlt sárkányai működésbe léptek. „Van-e bennem elég bátorság, hogy azt töröljem ki, ami még le sem íratott?" – kérdezi önmagát a főhős. A történetek szabadon engedése, az elbeszélő sodródása melletti döntés a végletekig kontrollált állapot bizonyítéka: „Én mégis azt mondom, drága Ördög uram, pusztítsuk el a jövőt, amire emlékszem, de ne úgy, ahogy te javasoltad, hanem úgy, ahogy én: megírom, belehazudok, közészövöm mások történeteit, fiktív hangulatokkal megcukrozom, kiégetem, és ismeretleneknek kínálom fogyasztásra." A történetmesélés szabadsága valójában a világ ördögi/isteni működése:

„Szabadságról szó sincs, ellenkezőleg, érezzük és tudjuk, hogy nem tehetünk semmi mást és semmit máshogyan, mint amit és ahogyan éppen." A kívülálló pozíciója egy kísérlet arra, hogy leírhatóvá, elbeszélhetővé és az olvasó számára is átélhetővé tegye a rettenetet, hogy távolságot tartva képes legyen az Ördöggel/Istennel való szövetségkötésről, a pokolra szállásról létrehozni egy kegyetlenül őszinte és radikálisan személyes narratívát. Ennek lehetetlenségét azonban már az első oldalaktól kezdve érezzük, a próza nyelve képtelen bevenni az élet teljes iszonyatát.

Van egy vers a magyar költészetben, amit a *Kívülálló* lírai párjának érzek. *Hogy elérjek a napsütötte sávig* a címe. Mind a kettő kudarc. A legjobb értelemben.

SZŰCS SÁNDOR

AZ ÉRDEKTELEN TÖRTÉNETEK VARÁZSLATA

Reke Balázs: Panelprogram. *Napkút Kiadó, Bp., 2024*

A novella mint epikus műfaj nagyjából fél évezredes múltra nyúlik vissza. Mint általában az epikus művek, a novella is történetelvű. A 20. századig a novella (lehetőleg minél színesebb és bonyolultabb) történet nélkül elképzelhetetlen volt. A cselekmény vezette az olvasót, mintegy belerántva az elbeszélés fiktív, de mégis valóságosnak érzett világába. A novella 20. századi átalakulása egy másféle olvasást feltételezett, arra kényszerítve az olvasót, hogy adja fel mindazt a tudást, amit eddig egyedülinek és természetesnek gondolt. Nyilvánvaló, hogy a háttérben a világkép s evvel összefüggésben a tudomány átalakulása, teljes fordulata áll. Ma szinte elképzelhetetlen, hogy a művészet hogyan próbált asszimilálódni a modern (posztmodern) természettudományokhoz, illetve hogyan próbálta asszimilálni a tudományt, maga is hozzájárulva az új világkép megteremtéséhez. Michio Kaku, a világhírű amerikai fizikus, *Hipertér* című művében konkrét példákat is hoz a művészet és tudomány kapcsolatára: „A magasabb dimenziók iránti érdeklődés 1870 és 1920 között ért tetőfokára, amikor a »negyedik dimenzió« (térbeli dimenzió, amely nem azonos az általunk negyediknek tudott időbelivel) megragadta a szélesebb közönség képzelőerejét, és minden művészeti ágat és tudományterületet megtermékenyített bizonyos fokig, és furcsa és misztikus elképzelések metaforájává vált. A negyedik dimenzió megjelent Oscar Wilde, Fjodor Dosztojevszkij, Marcel Proust, H. G. Wells és Joseph Konrad irodalmi munkáiban."

A fenti megállapítások a posztmodern irodalomra érvényesek, napjainkban azonban, ha jól gondolom, már a posztmodernen is túl vagyunk. Nyilván belső ellentmondás, túl lenni valamin, ami maga is „poszt", mégis úgy vélem, hogy a mai irodalom lényegileg más, mint a posztmodern gyűjtőfogalom alá tartozó művek. Reke Balázs novellisztikája is ebbe a sodorba tartozik. Egyszerre hagyományelvű, illetve kísérletező jellegű. Reke nem tartozik iskolákhoz, nem modern és posztmodern, de

egyértelműen nem is klasszikus elbeszélő. Született novellista, aki nemcsak szeret, de tud is mesélni. Legfrissebb kötete, a *Panelprogram* című, huszonegy rövidebb-hosszabb elbeszélést tartalmaz. A kisprózákban a közelmúlt (90-es évek, 2000-es évek eleje) világa jelenik meg kisszerű történésekben és a szereplők mindennapjaiban.

A novellák hősei az esetlegesség (kontingencia) világában mozognak. A kontingencia mint filozófiai fogalom az egzisztencializmusban, elsősorban Sartre filozófiájában vált alapfogalommá, az *Undor* című regényében pedig regényszervező elvvé. A *Panelprogram* mottójaként szereplő Palahniuk-idézet ezt az egzisztencialista alapállást erősíti: „Egyszerűen vagyunk. Egyszerűen vagyunk, és minden csak megesik velünk." A novellák hősei ebben az ontológiai helyzetben mozognak, „megesnek velük a dolgok". Tipikusan ilyen szereplő a Mosoda főhőse, Egér, aki nem tud kilépni a bűnözés világából, vagy Szúnyog, a bokszoló. Egér a börtönből szabadulva új életet akar kezdeni, szakítana régi, bűnöző világával, de mindhiába, a múlt visszarántja, tehetetlenül hull vissza a börtönlétbe. Szúnyog, a kiöregedett ökölvívó, megnyeri utolsó meccsét, de hiába szeretne tovább versenyezni, a szövetség visszavonja engedélyét, így kénytelen belesüppedni a fatelepen unalmas, gépies munkájába.

Bár a kötet történetei akár érdektelenek is lehetnének, hiszen igazából olyan mindennapi események, melyek a szemünk előtt játszódnak, valójában ettől válnak mégis érdekessé. Ráismerünk a minket körülvevő világra, azt érezzük, hogy ezekkel az emberekkel mi is bármikor találkozhatunk, sőt már találkoztunk is, az eseményeknek pedig mi is részesei lehetnénk, vagy akár vagyunk is. Az olvasót beszippantják a történetek, ő maga is átéli a kiszolgáltatottság, esetlegesség élményét. Részesévé válik a közös sorsnak. Milyen eszközökkel éri ezt el Reke? Elsőként kiemelném a novellák erősen líraizált stílusát. Varázslatosan realista, költői leírások emelik az írásokat a hétköznapiság fölé. „Úgy tippelte, hogy a törzse szélesebb, mint amilyen magas ő, és az oldalán úgy tekeregtek a kéreg mintázatai, mintha ráncok lennének." (*Szúnyog*) „A szél hosszú fekete kakastollakat táncoltatott a tyúkudvar porában, a fehér, gyönge pihetollakat a kerítés lécei közé feszítette." (*Keverék*)

A líraiság mellett, vagy inkább avval együtt, az esztétikum megteremtésében meghatározó szerepe van a plaszticitásnak. A láttatás, az elhitetés Reke írásainak legfontosabb stilisztikai eszköze. A történetek írója rendkívül jó megfigyelő, olyan alkotó, aki nemcsak nézi a világot, látja is. Ismeri történeteinek tárgyát, az olvasónak olyan érzése van, hogy az író éppen ott áll az eseményeknél, s mint egy kamera, pontosan rögzít mindent. A kötet egyik legjobb novellája, *A nap, amikor Sanyika eldobta a kapáját*, bőven kínál erre példákat. „A napkorong alig félórája búvt ki a fák mögül, a mezőn mégis érezhető volt a forróság. Vaskos repedések kúsztak végig a földön, néhol már árkoknak látszottak, le lehetett rajtuk látni a mező gyomrába. Ahogy Sanyika meg az apja végigcsörtettek a sorok között, a szöcskék úgy pattogzottak, mintha valaki sorozatlövővel szórta volna ki őket, felrepültek, kinyitották szárnyaikat, majd hangos koppanással érkeztek meg a fokhagyma szárára." „A kapa élét úgy vágta bele a kérges földbe, mintha az valami halálos ellenség lenne, a kórók repkedtek oldalra, és a fiút vaskos porköteg ölelte körbe. Közben érezte, ahogy a veríték beborítja a hátát, végigcsorog az arcán, sáros patakokat vágva a rárakódott porrétegbe, a markában növekvő, kerek vízhólyagról már nem is beszélve." A novellának egyébként semmitmondó a története. Az apja kivitte magával Sanyikát kapálni (bár hatéves kisgyerekekkel ilyen munkát még a múltban sem végeztettek), a kisfiú a munkát megunva dühösen eldobta a kapáját. Apja nem kényszerítette a munka folytatására, de meg kellett várnia, míg apja végez a

kapálással. Sanyika azt érezte, hogy nem szeretik, ezért úgy döntött, elhagyja otthonát, de indulás előtt elaludt. Felébredve a szülői gondoskodás jeleként vizes kendőt talált leégett nyakában, majd megérezte kedvenc ételének, a palacsintának az illatát. „A férfi felé nyúlt, megsimogatta a kézfejét. – Egyél csak, Sanyika – mondta a férfi –, édesanyád neked sütötte, a kedvenced, nem?" Lényegében semmi más nem történik, Sanyika elkezdi enni a palacsintát, apja pedig elégedetten hátradől a székében. És mégis. Aki ennyire pontosan képes a gyermeki lélek modellezésére, az pontosan emlékszik még saját gyermekkorára, abban ott él most is az egykor volt gyermek. Másrészt a novella, bár kimondatlanul, a szülői gyengédség és szeretet tökéletes megjelenítője. (Ahogy Móricz *Tragédiá*jában a szülői önzés jelenik meg egy utolérhetetlen jelenetben: Kis Jánosnak fia kiviszi a mezőre a szegényes ebédet, de hiába nézi vágyakozó tekintettel apját, az kíméletlenül kikanalazza a fazékból az utolsó falat ételt is.)

A már említett sajátosságokon túl mindenképpen meg kell említeni a novellák szerkezetét meghatározó filmszerűséget. A novellák szinte kivétel nélkül kitűnő filmalapanyagok lehetnének. A *Kard* története különösképpen bővelkedik „filmes" részletekben. Reke először látja, majd rögzíti a történeteket, s mindezt a kamera objektivitásával, pontosságával teszi. A főhős, Ádám, a 90-es évek (esetleg 2000-es évek elejének) önmagával semmit kezdeni nem tudó figurája. Alszik, eszik, dohányzik, kocsmázik, klubokban tölti idejét. Olyannyira ingerszegény az élete, hogy még a szamurájkardos gyilkosság sem érinti meg érzelmileg, pusztán érdekességként könyveli el az eseményt. Anyjával annyi kapcsolata van, hogy „odavakkant" neki. Egyébként életének nincsenek céljai, „minden csak megesik vele", szabadon idézve a kötet mottóját. A lassú kameramozgás kockáról kockára nagyítja a filmet: „Kikönyökölt az ablakba. Kilenc emelet alatta, a lassan sötétségbe boruló ég felette, balra a kanális húzódott, ami a különösen forró augusztus alatt felfordult, vaskos békanyál lepte el a tetejét, és a rothadt víz szaga beköltözött a panelok alagsorába." A reménytelenség, kilátástalanság képei.

Ez a céltalanság, ide-oda hányódás a kötet címadó elbeszélésének, a *Panelprogram*nak alapélménye. A lakótelepek posztszocialista világa a maga sivárságával, szürkeségével az elbeszélés keretét adja. A három főhős, az egyes szám első személyű elbeszélő, valamint Dávid és Jocó a helyüket keresik ebben a világban. Alkalmi munkák, szórakozás, beszélgetések a presszóban: ennyi az életük. A kitörési vágy mindhármójukban megfogalmazódik. Az egyik törzsvendég által emlegetett panelprogram metaforikusan a megújulás lehetőségét szólaltatja meg. A novella keserű tanulsága, hogy a lakótelepek valósága ugyanaz a szürke valóság marad a jövőben is, ezért így vagy úgy el kell hagyni. Dávid a halálba távozik, Jocó Londonba, legtovább az elbeszélő tart ki. Végül ő is a londoni életet választja, a biztos, de kiszámítható rossz helyett az ismeretlent.

A *Panelprogram* novellái, a legtöbb esetben, mesteri módon megírt novellák. A látszólagos „nem történések" mögött rejtett feszültségek, teljes emberi sorsok húzódnak. Az egyedi élettörténetekben azonban mindenki ráismerhet önmagára, illetve erre az egyre szürkébb és céltalanabb világra. Ez a novellák varázsának titka.

SZERZŐINK

ÁFRA JÁNOS (Hajdúböszörmény, 1987): költő, szerkesztő, kritikus. Legutóbbi verseskötete: *Omlás* (2023).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író, műfordító. Kötete: *Bocs, hogy élek* (2023).

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Navigátor* (2024).

BENE ZOLTÁN (Kecskemét, 1973): író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Igazak* (2023).

BÉRCZES LÁSZLÓ (Tiszanána, 1951): író, dramaturg, rendező. Legutóbbi kötete: *Kötőszavak* (2023).

BIRÓ ZSOMBOR AURÉL (Bp., 1998): író, forgatókönyvíró. Kötete: *Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek* (2024).

FARKAS WELLMANN ÉVA (Marosvásárhely, 1979): költő, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Magaddá rendeződni* (2020).

FECSKE CSABA (Szögliget, 1948): költő, publicista. Legutóbbi verseskötete: *Hiteles nyomat* (2023).

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Kafka bukósisakja* (2023).

GÉCZI JÁNOS (Monostorpályi, 1954): író, költő. Legutóbbi kötete: *Római foszlányok* (2024).

HARAG ANITA (Bp., 1988): író. Kötete: *Valakire mindig gondolni kell* (2023).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Negyven év* (2024).

HORVÁTH DÁNIEL (Bp., 1980): festőművész.

JENEI GYULA (Abádszalók, 1962): költő, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Isteni műhiba* (2024).

JÓNÁS TAMÁS (Ózd, 1973): költő, író. Legutóbbi kötete: *Kívülálló* (2023).

JUHÁSZ TIBOR (Salgótarján, 1992): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Amire telik* (2021).

KARAP ZOLTÁN (Kunhegyes, 1984): író, esztéta, zenész.

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Mi kell a boldogsághoz* (2024).

KOPRIVA NIKOLETT (Munkács, 1996): költő. Kötete: *Kővé zsugorodott ország* (2024).

KUSTOS JÚLIA (Szombathely, 1996): költő, író, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Hullámtörő* (2022).

LACKFI JÁNOS (Bp., 1971): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Sistergő zsoltárok* (2023).

LAPIS JÓZSEF (Sárospatak, 1981): költő, irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Beszédtöredékek a halálról* (2024).

LATOR LÁSZLÓ (Tiszasásvár, 1927 – Ispánk, 2023): költő, műfordító, esszéista.

LÁZÁR KINGA (Barót, 2001): költő, a kolozsvári egyetem bölcsészhallgatója.

MARKÓ BÉLA (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Autóbusz Kufsteinba* (2024).

ORAVECZ IMRE (Szajla, 1943): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Alkonynapló* (2024).

P. NAGY ISTVÁN (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).

PÁL SÁNDOR ATTILA (Szank, 1989): költő, író. Legutóbbi kötete: *Daloskönyv* (2023).

PAPP-SEBŐK ATTILA (Sepsiszentgyörgy, 1997): költő. Első, *Káté* című verseskötete megjelenés előtt áll.

PAYER IMRE (Bp., 1961): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Fényből van a fal* (2018).

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *Dadog* (2024).

PODMANICZKY SZILÁRD (Cegléd, 1963): író, újságíró. Legutóbbi e-könyve: *A másik ember megértésének diadala* (2020).

REGŐS MÁTYÁS (Bp., 1994): költő, író, előadóművész. Legutóbbi kötete: *Lóri és a kihalt állatok* (2022).

REKE BALÁZS (Szolnok, 1989): író, filmesztéta. Legutóbbi kötete: *Panelprogram* (2024).

SERFŐZŐ SIMON (Zagyvarékas, 1942): költő, író. Legutóbbi kötete: *Arcunk az ég* (2019).

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Bitang nyarak* (2023).

SZEGŐ JÁNOS (Vác, 1982): kritikus, a Magvető Kiadó szerkesztője.

SZŰCS SÁNDOR (Szolnok, 1966): kritikus, tanár.

TOMAJI ATTILA (Bp., 1959): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *A nyár sötét szíve* (2024).

TÓTH KRISZTINA (Bp., 1967): író, költő, műfordító. Legutóbbi kötete: *Ahonnan látni az eget* (2023).

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

VÖRÖS ISTVÁN (Bp., 1964): költő, író, irodalomtörténész, esszéista. Legutóbbi kötete: *Nem ti kussoltok* (2021).

WIRTH IMRE (Bp., 1964): költő, író, szerkesztő, muzeológus. Legutóbbi kötete: *Karolina kertje* (2024).

ZALÁN TIBOR (Szolnok, 1954): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *A nehéz léptű ember* (2024).

TÖBBGENERÁCIÓS

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata

800 FT

9 771419 798000 24003